

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Gina Alver

**LÄHISUHTEVÄGIVALLA ENNETAMISE JA
TÕKESTAMISE VÕIMALUSTEST EESTIS**

Magistritöö

Juhendaja
dr iur Silvia Kaugia

Tartu
2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Istanbuli konventsioon lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise baasdokumendina	8
1.1 Konventsiooni põhipostulaadid	8
1.2 Ennetusmeetmetest konventsioonis	9
1.3 Ohvrite kaitse ja toetus konventsioonist tulenevalt	17
2. Lähisuhtevägivalla mõiste ja liigid.....	24
2.1 Lähisuhtevägivalla mõiste	24
2.2 Lähisuhtevägivalla liigid.....	27
2.2.1 Füüsiline vägivald	27
2.2.2 Emotsionaalne vägivald.....	29
2.2.3 Seksuaalne vägivald	30
2.2.4 Majanduslik vägivald	31
2.2.5 Laste suhtes toime pandud lähisuhtevägivald	32
3. Lähisuhtevägivalla põhjusteooriad	34
3.1 Ökoloogiline teooria	34
3.2 Feministlik teooria	35
3.3 Sotsiaalse õppimise teooria.....	36
3.4 Vägivallaringi teooria	37
3.5 Psühholoogiline teooria	38
4. Lähisuhtevägivalla probleemidega tegelevad institutsioonid Eestis	39
4.1 Politsei- ja Piirivalveamet	39
4.2 Naiste tugikeskus	42
4.3 Ohvriabi	44
4.4 Prokuratuur	45
4.5 Kohalik omavalitsus	47
4.6 Tervishoiuasutus	47
5. Uuring suhtumisest lähisuhtevägivalda ja ennetustöö vajalikkuse kohta.....	50
5.1 Uuringu eesmärk, valim ja lähtepositsioon.....	50
5.2 Küsimustik ja metoodika	50
5.3 Uuringu tulemused.....	51
Kokkuvõte	68
Summary.....	72
Kasutatud kirjandus	76
Kasutatud normatiivmaterjalid	84
Kasutatud kohtulahendid	85

Kasutatud muu materjal.....	85
LISAD	86
Lisa 1. Küsimustik ja uuringu koondtulemused	86

Sissejuhatus

Eesti ühiskonnas on viimaste aastate jooksul hakatud tunduvalt rohkem pöörama tähelepanu sellisele vägivallavormile nagu seda on lähisuhtevägivald. On hakatud teadvustama, et lähisuhtevägivald ei ole isiku eraasi vaid tegemist on ühiskondliku probleemiga, mis laiemas või kitsamas perspektiivis puudutab meid kõiki. Lähisuhtevägivalla teemat on kajastatud erinevate meediakanalite kaudu ning selle laiemaks teadvustamiseks on eelnevatel aastatel läbi viidud mitmeid Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekte¹.

Kui Eesti 2014. aastal allkirjastas Euroopa nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsiooni)², võttis ta endale kohustuse viia enne konventsiooni ratifitseerimist ellu mitmed vajalikud seadusemuudatused, kindlustada perevägivalla ohvritele vajalikud tugiteenused ning tegeleda aktiivselt perevägivalla ennetamise küsimustega, sh muuta ühiskonnas laialt levinud hinnanguid perevägivalla ohvrite osas. Kuigi käesolevaks ajaks ei ole Eesti veel eelmärgitud konventsiooni ratifitseerinud, on selle ratifitseerimine plaanis 2017. aasta lõpuks.

Peresuhetes toimuvale vägivallale kui teravale probleemile on osundanud ka Eesti Vabariigi President oma 2017. aasta aastapäevakõnes³.

Käesoleva magistritöö teema on aktuaalne esiteks põhjusel, et lähisuhetes toimuvate vägivallakuritegude arv on viimaste aastate jooksul pidevalt suurenenud ning kahjuks jätkus selline tendents ka 2016. aastal, mil registreeriti 3017 perevägivallakuritegu, mida on 20 võrra rohkem kui 2015. aastal.⁴ Eelnevast saab järeldada, et lähisuhtevägivald on meie ühiskonnas jätkuvalt aktuaalne teema.

¹ Sotsiaalministeerium. Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames rahastatud programmi „Kodune ja sooline vägivald“ raames toetatud projekt Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi kaudu „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhte vägivalla tõkestamiseks Eestis“. - <http://www.sm.ee/et/soopohise-vagivalla-vahendamine-eesti-avatud-uhiskonna-instituut>, väikeprojekt “Soolised prillid – märkame lähisuhtevägivalda” Pärnu Naiste Varjupaigas. - <http://www.sm.ee/et/parnu-naiste-varjupaik> 19.04.2017

² Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention).. Istanbul, 11V.2011. - <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e> 19.04.2017

³ Vabariigi President. Vabariigi President Kersti Kaljulaid Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva aktusel 24.04.2017 Estonia kontserdisaalis. - <https://www.president.ee/et/ametitegevus/koned/13080-2017-02-24-15-30-19/index.html> 17.04.2017

⁴ Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika arengusuunad 2016. aasta ettekande lisa, lk 3. - http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_arengusuundade_taitmine_2016_lisa.pdf. 15.04.2017.

Nagu eelpool mainitud, soovib Eesti lähiajal, eeldatavasti 2017. aasta lõpuks, ratifitseerida Istanbuli konventsiooni, mis suuresti on suunatud perevägivalla ja naistevastase vägivalla (st üldiselt ka lähisuhtevägivalla) ennetamisele ja tõkestamisele. Enne ratifitseerimist peab aga olema täidetud muude Istanbuli konventsioonist tulenevate kohustuste hulgas ka konventsiooni peatükist III tulenev kohustus vägivalla ennetamiseks vajalike meetmete kasutuselevõtmiseks. Millised on need eelmärgitud meetmed ja millised on nende meetmete rakendamise võimalused Eestis ning kas vajalike meetmete kasutuselevõtt on üldse võimalik enne konventsiooni ratifitseerimist – töö autori hinnangul seisneb selles ka teine aspekt, mis kinnitab antud töö aktuaalsust.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on otsida vastust küsimusele, millised on parimad võimalikud meetmed lähisuhtevägivalla ennetamiseks ning võimalikud tegevused selle tõkestamiseks Eestis.

Magistritöö autor juhindub hüpoteetilisest seisukohast, et Eesti on enne Istanbuli konventsiooni ratifitseerimist suutnud rakendada konventsiooni III. peatükist tulenevad terviklikud ennetusmeetmed ehk täitnud selles osas konventsioonist tulenevad nõuded.

Töö eesmärgi paremaks realiseerimiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks viidi läbi sotsioloogiline küsitlus eesmärgiga saada teada, milline on üldine suhtumine lähisuhtevägivalda, kuidas käitutakse sellega kokkupuutel ning milline on aramus ennetustöö vajalikkuse kohta. Küsitlus viidi läbi elektrooniliselt ajavahemikul 11. aprill 2017- 20. aprill 2017. Uuringu läbiviimiseks koostati Solid Solutions OÜ poolt välja arendatud veebikeskkonnas veebiküsitluse ankeet. Ankeedi sissejuhatavas osas toodi välja uuringu põhjendus, ankeet koosnes kinnistest ja poolkinnistest küsimustest.

Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse uuringus osalemiseks edastati vastajatele elektroonilise kirja ning sotsiaalmeedia (Facebook) kaudu. Kutse sisaldas lühidalt uuringu eesmärgi, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Tulenevalt töö eesmärgist ei olnud küsitlus suunatud otse kindlaksmääratud sihtgrupile –oluline oli teada saada võimalikult paljude ja erineva taustaga respondentide arvamust. Seega oli küsitlus juhuvalimiga ning vastama olid oodatud nii mehed kui naised vanuses 16-65 aastat,

kes antud teema kohta arvamust soovisid avaldada. Küsimustikule vastas juhuvalimina kokku 71 respondendi.

Magistritöö koostamisel kasutati nii analüütilist kui ka kvantitatiivset meetodit. Töö kvantitatiivsele uurimusele eelnes õigusteoreetiline käsitus, mis aitas mõista töös järgnevalt analüüsitud lähisuhtevägivalla olemust ja tekkemehhanismi.

Magistritöö jaguneb viieks peatükiks. Töö on ülesehitatud põhimõttel liikuda teoreetilisemast vaatepunktist konkreetsete lahendusteni, mida tuleb teha ning milliseks hinnata Eestis siiani tehtud ennetustööd Istanbuli konventsiooni ratifitseerimisel.

Esimeses peatükis analüüsitakse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonist tulenevaid põhilisi aspekte käsitledes konventsiooni neid osasid, mis on suunatud otseselt ennetuslike ning tõkestavate (III peatükk) aga ka ohvrite kaitse ja toega (IV peatükk) seonduvatele küsimustele. Seiratakse konventsiooni eelmärgitud peatükkidest tulenevaid põhieeldusi lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise vaatenurgast ning võrreldakse neid Eestis siiani tehtud ennetustööga.

Magistritöö teises peatükis selgitatakse üldisemalt lähisuhtevägivalla mõistet ja vaadeldakse lähisuhtevägivalla erinevaid liike ning asetatakse väljatoodud vägivallaliigid konteksti Eestis kehtiva seadusandlusega. Peatükk on selgitav ning annab aluse ja ülevaate mõistmaks lähisuhtevägivalla olemust.

Kolmandas peatükis vaadeldakse erinevaid teooriaid, mis selgitavad lähisuhtevägivalla võimalikke tekkepõhjust. Erinevaid teooriaid on loomulikult kaugelt rohkem kui antud töös käsitletud. Selles peatükis on välja toodud autori valikul töö eesmärgiga tihedamalt seotud teooriad, mis aitavad ehk kõige paremini mõista miks ja mille kaudu lähisuhtevägivalld tekib ning mis toetavad ennetava tegevuse olulisust lähisuhtevägivalla vähendamisel.

Neljandas peatükis käsitletakse Eestis lähisuhtevägivalla lahendamise seotud institutsioonide tegutsemise õiguslikke aluseid ning põhimõtteid kõnealuste juhtumitega tegelemisel. Samuti peatutakse erinevate institutsioonide vahelise koostöö arendamise küsimusel ning vaadeldakse selles osas tehtud samme Eestis.

Viiendas peatükis tuuakse välja antud töö raames läbiviidud küsitluse tulemused. Küsitluse ankeet koos vastuste kokkuvõttega on lisatud käesolevale magistritööle (vt Lisa 1).

Märksõnad: vägivald, perevägivald, ennetamine, tõkestamine.

1. Istanbuli konventsioon lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise baasdokumendina

1.1 Konventsiooni põhipostulaadid

2014. aastal oli Eesti 37. riik⁵, kes Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonile (*Istanbuli konventsioon*) alla kirjutades andis lubaduse võidelda vägivallaga – eelkõige naistevastase ja peresisese vägivallaga ning võttis konventsiooniga liitumisel endale selleks rida kohustusi.⁶

Konventsioon käsitleb naistevastase- ja koduvägivalla ennetamist ja selle vastu võitlemist, ning see on kõige ulatuslikum rahvusvaheline lepe, kus käsitletakse nimetatud rasket inimõiguste rikkumist. Konventsiooni eesmärk on taolise vägivalla osas sallivuse viimine nullini ja on suuremaks sammuks edasi, et Euroopas ja ka mujal muutuks elu turvalisemaks.⁷ Vägivalla ennetamine, ohvrite kaitse ja vägivallatsejate vastu kohtusse süüdistuse esitamine on konventsiooni nurgakivideks. Konventsiooni mõtteks on ka see, et laiemas kontekstis muuta inimeste senist mõttelaadi naistevastasesse vägivalda (sh ka perevägivalda). Konventsiooni näol on tegemist üleskutsega suurendada soolist võrdõiguslikkust ja seeläbi vähendada naistevastast vägivalda.⁸ Ja kuigi konventsioonis tunnistatakse, et perevägivald mõjutab rohkem naisi, on konventsioonis siiski ka märgitud, et perevägivalla ohvriteks võivad langeda ka mehed ning julgustatakse kohaldama konventsiooni kõigi perevägivalla ohvrite suhtes. Ka konventsiooni artikkel 3 punktis e on välja toodud, et ohver on iga füüsiline isik, kelle suhtes on rakendatud vägivalda. Istanbuli konventsiooni näol on tegemist esimese rahvusvahelise leppega, millest leiab soo mõiste määratluse. Konventsiooni artikkel 3 punktis c on märgitud, et kummalgi sugupoolel on sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumine, tegevused või omadused, mida antud ühiskond naistele ja meestele sobivaks peab. Seega tunnustatakse konventsioonis, et sugupoole määratlemisel ei lähtuta mitte ainult inimese bioloogilistest teguritest, vaid vaadeldakse sugu laiemalt kui sotsiaalset konstruktsiooni. Läbi selle võideldakse konventsioonis sooliste stereotüüpide vastu.

⁵ Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Chart of signatures and ratifications. 2017. - <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> . 15.04.2017.

⁶ Justiitsministeerium. Justiitsminister allkirjastas Istanbuli konventsiooni. - <http://www.just.ee/et/uudised/justiitsminister-allkirjastas-istanbuli-konventsiooni>. 15.04.2017.

⁷ Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika. Istanbuli konventsiooni lühikokkuvõte. 2014. - <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/istanbuli-konventsiooni-luhikokkuvote-brosuur> 15.04.2017.

⁸ Samas, lk 1.

Nagu eelpool märgitud, võtab riik kõnealuse konventsiooniga liitudes endale kohustuse tagada vajalikud muudatused seadusandluses ja kõik tugiteenused perevägivalla ohvritele, sh perevägivalda pealtnäinud lastele.⁹ Lisaks võtab riik endale kohustuse töötada lähisuhtevägivalla ohvrite kaitsmiseks välja igakülgne raamistik ja terviklik poliitika¹⁰, toetada ja aidata erinevaid institutsioone omavahelise koostöö tõhustamisel, et lähisuhtevägivalla juhtumite korral toimiks n-ö terviklik süsteem¹¹ ning edendada ka rahvusvahelist koostööd lähisuhtevägivalla ennetamiseks.

Käesoleva töö kirjutamise hetkel ei ole Eesti veel eelmärgitud konventsiooni ratifitseerinud, kuid seda soovitakse teha võimalikult kiiresti. Nähtuvalt Vabariigi Valitsuse 2016-2019. aasta tegevusprogrammist¹², on valitsuse üheks eesmärgiks ratifitseerida ja rakendada kiirelt Istanbuli konventsioon.

Istanbuli konventsiooni ratifitseerimise ajaks peab olema Eesti konventsiooni ettekirjutustest lähtuvalt teinud mitmeid muudatusi siseriiklikus õiguses aga ka võtnud ette muid vajalikke meetmeid konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ennetamiseks ja tõkestamiseks ning loonud vägivallaga tegelemiseks terviklikke lahendusi.

1.2 Ennetusmeetmetest konventsioonis

Konventsiooni artikkel 12 lg 1 järgi võtavad konventsiooniosalised vajalikke meetmeid muudatuste propageerimiseks naiste ja meeste sotsiaalselt ja kultuuriliselt määratud käitumisviisides, et juurida välja eelarvamused, kombed, traditsioonid ja tavad, mis tuginevad naiste alavääristamisele ning naiste ja meeste stereotüüpsetele rollidele.

Eelmärgitud artiklis sisaldub autori arvates üks olulisim meede lähisuhtevägivalla (sh naistevastase vägivalla) vähendamiseks – soolise võrdsuslikkuse edendamine ühiskonnas

⁹ I. Pettai, S. Kaugia, R. Narits. Perevägivald nõuab jõulisemat juriidilist sekkumist. – Riigikogu Toimetised 31/2015, lk 155. – <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Iris-Pettai-Silvia-Kaugia-Raul-Narits-Perev%C3%A4givald-n%C3%B5uab-j%C3%B5ulisemat-juriidilist-sekkumist-.pdf>. 15.04.2017.

¹⁰ Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention.. Istanbul, 11V.2011. art 7 p 1 – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e> 22.04.2017.

¹¹ Samas, art 7 p 2.

¹² Vabariigi Valitsus. Valitsuse tegevusprogramm. 2016. - <https://valitsus.ee/et/valitsuse-tegevusprogramm>. 16.04.2017.

(selle kaudu ka soostereotüüpide vähendamine). Autori hinnangul soolise võrdsuse suurenedes eeldused vägivaldseks käitumiseks kahtlemata vähenevad.

Eesti Vabariigi põhiseaduses¹³ (PS) on sätestatud nii üldise võrdsuspõhiõiguse kui ka diskrimineerimise keeld. PS § 12 kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

Põhiseaduses eelnevalt märgitud põhimõtet toetab ka soolise võrdõiguslikkuse seadus¹⁴ (SoVS), mille eesmärgiks on tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev sooline võrdne kohtlemine ning edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kui üht põhilist inimõigust ja üldist hüve kõigis ühiskonnaelu valdkondades (SoVS § 1 lg 1).

Ülaltoodud seadusesätteid vaadates võib kergelt tekkida arusaam, et Eestis on juba täna piisaval määral tagatud kõikide isikute õiguste kaitse diskrimineerimise eest mistahes tunnuste alusel, kuid autori arvates ei ole see siiski praktikas kindlustatud. Ühiskonnas on visa kaduma stereotüüpne mõttelaad meeste ja naiste kohtlemise suhtes. Antut ilmestab hästi Eestis 2016. aastal läbi viidud soolise võrdõiguslikkuse monitooring,¹⁵ millest nähtuvalt peavad 51% meestest ja 65% naistest meeste positsiooni ühiskonnas naiste omast paremaks. Võrdväärseks nägi naiste ja meeste ühiskondlikku positsiooni 39% meestest ja vaid 26% naistest. Tuleb märkida ka seda, et monitooringust nähtuvalt on võrreldes 2009. aastaga sagenenud arvamus, et meestel on ühiskonnas eelispositsioon – siis arvas nii 39% meestest ja 55% naistest¹⁶. Seega vaatamata Eestis kehtivatele seadustele tunnetavad ühiskonna liikmed ebavõrdsust ühiskonnas.

Konventsiooni artikkel 13 lg 1 kohaselt edendavad või viivad konventsiooniosalised korrapäraselt ning kõigil tasanditel läbi teadlikkuse tõstmise kampaaniaid või programme, sealhulgas vajadusel koostöös riigi inimõiguste asutustega ning võrdõiguslikkuse organitega, kodanikuühiskonna ja valitsusväliste organisatsioonide, eriti naisorganisatsioonidega, et suurendada avalikkuse teadlikkust kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ilmingutest, nende tagajärgedest lastele ning sellise vägivalla ärahoidmise vajadusest.

¹³ Eesti Vabariigi põhiseadus. 26.06.1992. RT I 1992, 26,349 – RT I, 15.05.2015, 2.

¹⁴ Soolise võrdõiguslikkuse seadus. 17.04.2004. RT I 2004, 27, 181 – RT I, 07.07.2015, 11.

¹⁵ Turu-uuringute AS. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2016. - http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise_vordõiguslikkuse_monitooring_u_raport_2016.pdf. 19.04.2017.

¹⁶ Samas lk 115.

Autori arvates on konventsiooni artiklite 12 lg 1 ja 13 lg 1 eesmärgid väga tihedalt üksteisega seostud ning selleks, et vähendada Eesti ühiskonnas aset leidvat ebavõrdsust ja lähisuhtevägivalla aktsepteerimist, on vaja järjepidevat ja kogu ühiskonda kaasavat ennetustööd, mille üheks osaks on kahtlemata ühiskonnaliikmete teadlikkuse tõstmine. On vaja selgitada, millised erinevad vägivallavormid on olemas ja kui traumeerivalt need mõjuvad inimestele. On vaja muuta neid kinnistunud hoiakuid, mille tõttu on naistevastane vägivald ka meil Eestis mingil määral aktsepteeritav. Antud töö raames läbi viidud uuring (Vt lisa 1 küsimus 21) kinnitab samuti, et lähisuhtevägivalla alast ennetustööd peetakse väga vajalikuks (93%).

Aastatel 2009-2014 viidi Eestis Norra finantsmehhanismide toetusel läbi mitmeid erinevaid programme,¹⁷ nende hulgas programm, mille eesmärk oli soolise võrdõiguslikkuse ning töö- ja pereelu tasakaalu toetamine¹⁸ ja programm, mille eesmärk oli soolise vägivalla ennetamine ja vältimine.¹⁹ Eelmärgitud programmide kaudu viidi läbi erinevaid väiksemaid ja suuremaid projekte nii soolise võrdõiguslikkuse sfääris²⁰ kui ka pere/soopõhise vägivalla sfääris.²¹ Kahjuks on töö kirjutamise hetkeks ülaloodud finantsmehhanismi raames finantseeritud programmid läbi ja projektid lõppenud. Käesoleva aasta alguses hakati ette valmistama finantsmehhanismi kolmanda perioodi (2014-2021) kokkulepet, selle raames on Eestile eraldatavad summad ca 68 miljonit eurot. Läbirääkimistega plaanitakse lõpuni jõuda 2017. aasta kevadel.²²

Konventsiooni artikkel 12 lg 2 sätestab, et konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et hoida ära kõik käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvad vägivalla vormid, mida võivad toime panna füüsilised või juriidilised isikud.

Konventsiooni allkirjastamisest alates on Eestis vastu võetud mitmed seadusemuudatused viimaks siseriiklik õigus vastavusse Istanbuli konventsioonist tulenevate nõuetega. Nii on alates 2015. aastast täiendatud karistusseadustiku (KarS)²³ §-i 121, mille lõige 2 p 2 kohasel on teise inimese kehaline väärkohtlemine, kui see on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes, raskem ning rangemalt karistatav vorm (võrreldes n-ö tavajuhtumiga). Samuti on muudetud ohvriabi

¹⁷Välisministeeriumi koduleht. – <http://www.vm.ee/et/riigid/norra?display=relations> . 22.04.2017.

¹⁸ Rahandusministeeriumi koduleht. – <http://www.eeagrants.fin.ee/et/sooline-v%C3%B5rd%C3%B5iguslikkus-ning-t%C3%B6-ja-pereelu-tasakaal> . 22.04.2017.

¹⁹ Rahandusministeeriumi koduleht. <http://www.eeagrants.fin.ee/et/kodune-ja-sooline-v%C3%A4givald>. 22.04.2017.

²⁰ Sotsiaalministeeriumi koduleht. – <http://www.sm.ee/et/programmist-rahastatud-projektid>. 22.04.2017.

²¹ Sotsiaalministeeriumi koduleht. – <http://www.sm.ee/et/toetatud-projektid-2> . 22.04.2017.

²² Välisministeeriumi koduleht. – <http://www.vm.ee/et/riigid/norra?display=relations> . 22.04.2017.

²³ Karistusseadustik. RT I 2001,61,364 - RT I, 31.12.2016, 14.

seadust (OAS),²⁴ mille tulemusena naiste tugikeskus muutus üheks osaks riiklikust ohvriabiteenusest. Käesoleval ajal on Riigikogu menetluses seaduseelnõu,²⁵ millega luuakse KarSi uued, Istanbuli konventsioonis nõutavad, kuriteokoosseisud – nendeks on naise suguelundite sandistav moonutamine, ahistav jälitamine ja sundabielu. Samuti muudetakse aegumistähtaega alaealise kannatanu suhtes teatud tegude toimepanemisel.

Konventsiooni artikkel 14 lg 1 sätestab, et konventsiooniosalised astuvad, kui see on asjakohane, vajalikke samme, et lülitada naiste ja meeste võrdõiguslikkuse, mittestereotüüpsete soorollide, vastastikuse austuse, inimestevahelistes suhetes mittevägivaldse konfliktilahenduse, naistevastase soolise vägivalla ning isikupuutumatusse õiguse küsimusi käsitlevad õppematerjalid, kohandatuna õpilase arengutasemele, ametlikesse õppekavadesse hariduse kõigil tasanditel.

Eelmärgitud artiklist saab välja lugeda, kui tähtsaks on pidanud konventsiooni koostajad põhimõtet alustada ennetustööga võimalikult varajases staadiumis. Selleks on vaja luua haridustee kõikidele tasemetele õppematerjale, mille kaudu õpetatakse soolise võrdõiguslikkuse ja lähisuhtevägivallaga seotud teemasid.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse²⁶ (PGS) § 3 lg-s 2 on üldhariduskooli alusväärtusena välja toodud, et peetakse oluliseks väärtusi, mis tulenevad Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Täpsemalt ei ole aga seaduses lahti seletatud, milles lg-s 2 märgitud väärtused seisnevad. Põhikooli riikliku õppekava²⁷ §-s 2 ja gümnaasiumi riikliku õppekava²⁸ §-s 2 on välja toodud täpsemalt hariduse alusväärtused, kus on muuhulgas määratud alusväärtustena inimväärikus, sallivus ja sooline võrdõiguslikkus. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas²⁹ soolise võrdõiguslikkuse teemat ei käsitleta, kuid üldiste hoiakute ja nõuete kaudu rakenduvad samad põhimõtteid ka lasteasutustes.

²⁴ Ohvriabi seadus. 17.12.2003. RT I 2004, 2, 3 - RT I, 04.11.2016, 5.

²⁵ Riigikogu. Karistusseadustiku ja välismaalaste muutmise seadus (385 SE). Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20välismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus>. 22.04.2017.

²⁶ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. 09.06.2010. RT I 2010, 41, 240- RT I, 16.06.2016, 8.

²⁷ Põhikooli riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus 06.01.2011 nr 1. RT I 14.01.2011,1 - RT I, 29.08.2014, 20.

²⁸ Gümnaasiumi riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus 06.01.2011 nr 2. RT I 14.01.2011,2 - RT I, 29.08.2014, 21.

²⁹ Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus 29.05.2008 nr 87. – RT I 2008, 23,152.

Eestis tegutsevate kõrghariduskoolide õppekavad peavad olema kooskõlas kõrgharidusstandardites ette nähtud nõuetega. Hetkel kehtivas kõrgharidusstandardis³⁰ on välja toodud üldised õpiväljundid ja nendes ei ole eraldi toonitatud soolise võrdõiguslikkuse olulisust, kuid kõrgkoolid võivad ise viia sisse oma õppekavasse vastavaid tüpoloogiaid. Nii näiteks on mitmed kõrgharidusasutused viinud oma õppekavadesse sisse lähisuhtevägivallaga või soolise võrdõiguslikkusega seotud õppeaineid.³¹ Ka vägivalla ennetamise strateegias³² on üheks prioriteediks märgitud laste ja noorte vägivallaennetus, kuna „suur osa laste sotsiaalsest õppimisest toimub koolis, aitavad ennetustegevused kujundada laste ja noorte käitumist ja hoiakuid vägivallavabaks.“³³

Spetsialistide koolituse nõue on välja toodud konventsiooni artiklis 15 lg 1, mille kohaselt konventsiooniosalised pakuvad või teevad laialdasemalt kättesaadavaks käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivallaaktide ohvrite või vägivallatsejatega tegelevate spetsialistide koolitusi, kus käsitletakse niisuguse vägivalla ennetamist ja kindlakstegemist, naiste ja meeste võrdõiguslikkust ning ohvrite vajadusi ja õigusi, samuti teisese viktimizeerimise vältimist. Samuti on välja toodud artiklis 15 lg-s 2, et konventsiooniosalised aitavad kaasa sellele, et lõikes 1 viidatud koolitus sisaldaks asutustevahelise koordineeritud koostöö alast koolitust, et käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivallajuhtumitega igakülselt tegelda ning vägivallapooli õigete spetsialistide juurde suunata.

Lähisuhtevägivallaga tegelevate spetsialistide koolitamise vajalikkus on välja toodud ka vägivalla ennetamise strateegias³⁴, kus on märgitud, et läbi ühtse koolitamise tuleb kujundada spetsialistide hulgas ühine arusaam vägivalla olemusest ja selle ennetuse tähtsusest. Samuti peetakse tähtsaks sellise vägivallaga kokku puutuvate spetsialistide professionaalsust nii ennetustööl kui ka ohvrite toetamisel, vägivallatsejate kohtlemisel ja lähisuhtevägivalla juhtumite menetlemisel. Eelmärgitud strateegias peetakse väga tähtsaks ka eri valdkondade asutuste tihedat koostööd, selle regulaarsust ja tulemuslikkust.

³⁰ Kõrgharidusstandard. Vabariigi Valitsuse määrus 18.12.2008 nr 178. RT I 2008, 57, 322 - RT I, 23.08.2016, 6.

³¹ Näiteks Sisekaitseakadeemia politseiteenistuse ja Tallinna tervishoiu Kõrgkooli ühisõppeaine Lähisuhtevägivall ja juhtumite lahendamine. - https://sisekaitse.ois.ee/et/curriculum-subject/view?curriculum_id=5&subject_id=1214&year=2016 aga ka Tartu Ülikooli erinevad õppeained, nt Lähisuhtevägivall tänapäevases õigusruumis, Sooline vägivall jne.- https://www.is.ut.ee/pls/ois_sso/ltere.tulemast . 23.04.2017.

³² Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2018. Tallinn 2015, lk 16. - https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf 22.04.2017.

³³ Samas, lk 16.

³⁴ Samas, lk 7.

Varasematel aastatel on Eestis läbi viidud mitmeid projekte³⁵, mille kaudu konventsiooni artiklist 15 tulenevat nõuet ellu viidi. Projektide raames ühtlustati erinevate lähisuhtevägivallaga tegelevate osapoolte (nt politsei, sotsiaal- ja meditsiinitöötajad ning juristid) tegevust, töötati välja ühtsed tegevusmodelid kokkupuutel lähisuhtevägivalla juhtumitega, nii nende lahendamisel kui ka ennetamisel.

Kuigi eelmärgitud projektid on käesoleva töö kirjutamise hetkel juba lõppenud, ei ole lähisuhtevägivallaga kokku puutuvate ametite omavaheline koostöö siiski soiku jäänud. Nimelt on ellu kutsutud Siseministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti koostöös projekt,³⁶ millega aastatel 2015 kuni 2020 arendatakse välja ja katsetatakse Eestile sobivat juhtumiskorralduse mudelit. Eelmärgitud mudelit arendatakse välja MARAC (*Multi Agency Risk Assessment Conference*) mudeli³⁷ eeskujul ning mudel oleks spetsialistidele töövahendiks ning annaks teadmisi ja oskusi, kuidas lähisuhtevägivalla ohvrit ära tunda, tema vajadusi ja probleemi tõsidust hinnata, sellest teistele spetsialistidele teada anda ning abistavaid sekkumisi ühiselt kavandada ja pakkuda.

Konventsiooni artikkel 16 lg 1 järgi peavad konventsiooniosalised võtma kasutusele vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et töötada välja või toetada programme, mille eesmärgiks on õpetada perevägivalla toimepanijaid vägivallast loobuma, et vältida edasist vägivalda ning muuta vägivaldseid käitumisharjumusi. Kõnealune artikkel puudutab olukordi, kus vägivaldajuhtum on juba aset leidnud ning erinevate programmide kaudu püütakse vältida olukordi, kus vägivaldne käitumine taas korduda võib. Sellised programmid võivad olla vabatahtlikult läbimiseks või läbimiseks kohustuslikus korras (vangla, kriminaalhooldus).

Käesoleval ajal rakendatakse Eesti vanglasüsteemis (sh kriminaalhoolduses) lähisuhtevägivalla eest süüdi mõistetud isikute suhtes sotsiaalset rehabilitatsiooniprogrammi „Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine³⁸“, mille eesmärk on panna süüdlast mõtlema tekitatud kahjudele ning

³⁵ Eesti Naiste Varjupaikade Liidu koduleht. Projekt „Soolise perevägivalla ohvritele paremate abiteenuste pakkumine, asutuste vahelise koostöö tugevdamine ja ohvrite ning avalikkuse teadlikkuse tõstmine.“ - <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=137> ja Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi koduleht. Projekt. „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis“. - <http://www.eau.ee/tegevusval/pere-ja-lahisuhtevagivald/norra-toetus> . 23.04.2017.

³⁶ Sotsiaalkindlustusameti koduleht. Projekt „Riskis olevate perede, sealhulgas lähisuhtevägivalla all kannatavate perede väljaselgitamine ning nende probleemide lahendamine võrgustikutöö meetodil“. - <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende> . 23.04.2017.

³⁷ Sotsiaalkindlustusameti koduleht. - <http://vana.sotsiaalkindlustusamet.ee/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende-probleemide-lahendamine-vorgustikutoo-meetodil/>. 23.04.2017.

³⁸ Vanglateenistuse koduleht. - <http://www.vangla.ee/et/taasuhiskonnastamine/sotsiaalse-rehabilitatsiooni-programmid-oigusrikkujatele> .23.04.2017.

õpetada seadma oma tegevustele eesmärgid, et kasvatada enda ja oma lähedaste turvalisust. Samuti on võimalik kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS)³⁹ § 203² alusel kohaldada prokuratuuri taotlusel ja poolte kokkuleppel lepitusmenetlust, suunates isiku lepitusteenusele, mille osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet. Lepitamist viivad läbi vastava koolituse saanud ohvriabitöötajad. Lepitusmenetluse eesmärk on saavutada kokkulepe kahtlustatava või süüdistatava ja kannatanu leppimiseks.⁴⁰ Vabatahtlikult on võimalik käesoleval aastal osaleda meeste sisemise kindluse programmis “Mehed päriselt”⁴¹, mis on perevägivalla tõkestamise tugigrupp. Programmi läbivijaks on EELK Perekeskus. Vabatahtlike programmide kättesaadavus üle Eesti ei ole aga ühtlaselt hea, mis on töö autori hinnangul kahetsusväärne. Programme viiakse läbi üldjuhul vaid suuremates linnades.

Kõnealuse artikli lõikes 2 on välja toodud nõue, et riigid peavad võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et töötada välja või toetada teraapiaprogramme, mille eesmärgiks on takistada vägivallatsejal, eriti seksuaalkurjategijal uute kuritegude toimepanemist.

Käesoleval ajal rakendatakse vanglasüsteemis (sh kriminaalhoolduses) seksuaalkuritegude eest süüdi mõistetud isikute suhtes seksuaalkurjategijate rehabilitatsiooniprogrammi „Uus suund,”⁴² mille eesmärgiks on süvendada seksuaalkurjategija arusaamist kuriteoni viinud põhjustest, sh sellest, kuidas seksuaalkuritegusid vältida. Samuti on alates 2013. aastast võimalik KarS § 69² alusel isikud, kes on kuriteo toime pannud seksuaalsuunitlus- või muu psüühikahäire tõttu, vabastada tingimisi enne tähtaega, kui nad on nõus osalema kompleksravis. Kompleksravi puhul ei ole tegemist küll otseselt teraapiaprogrammiga, kuid see võib sisaldada nii ravimravi kui ka terapeutilist ravi ja seega aitab see isikul tunda ära olukorrad, millal tulevad valed mõtted ja on vaja kiiresti sekkuda⁴³ – seega on kompleksravi eesmärk takistada seksuaalkurjategijal uute kuritegude toimepanemist. Eestis on seksuaalkurjategijate puhul kasutatud kompleksravi väga vähe – näiteks Põhja ringkonnaprokuratuuri ja Harju maakohtu tööpiirkonnas vaid kaks korda.⁴⁴

³⁹ Kriminaalmenetluse seadustik. 12.02.2003. RT I 2003,27,166 - RT I, 31.12.2016, 46.

⁴⁰ Kriminaalpoliitika. - <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/lepitusteenus> 23.04.2017.

⁴¹ EELK Perekeskuse koduleht. - <http://perekeskus.eu/registreerimine-2017-aastal-tood-alustavasse-meeste-sisemise-kindluse-programmi-mehed-pariselt-gruppidesse-on-alanud/> 23.04.2017.

⁴² Kriminaalpoliitika koduleht. - <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/seksuaalkurjategijate-programm-uus-suund>. 23.04.2017.

⁴³ Seksuaalkurjategijate ravi ja rehabilitatsioon. Justiitsministeeriumi kodulehekül. - http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/sekskurjategijate_seminar_est_16.05.2016.pdf. lk.8. 24.04.2017.

⁴⁴ Samas, lk 9.

Vägivalla ennetamise strateegias 2015-2020⁴⁵ on märgitud üheks eesmärgiks, et neile inimestele, kes soovivad abi oma vägivallakäitumise muutmiseks, tuleb luua selleks võimalused. Autori arvates tekib eelnevalt väljatoodud programmide vähesust vaadates õigustatud kahtlus selles osas, kas käesoleval ajal Eestis võimalusi muutmiseks on ikka piisavalt.

Konventsiooni artiklis 16 lõigetes 1 ja 2 on räägitud eeskätt vägivalla toimepanijatest, seevastu lõikes 3 rõhutatakse asjaolu, et ennetavate ja tõkestavate meetmete võtmisel tuleb tagada, et esmatähtsaks peetakse ohvrite turvalisust, toetamist ja inimõigusi ning vajalikke programme viiakse ellu vajadusel spetsiaalseid tugiteenuseid pakkuvate asutuste koordineeritud koostöös.

Kuigi mitmete eelnevalt vaadeldud programmide läbimisel vägivallatsejal ohvriga otsest kokkupuudet ei ole, siis näiteks lepitusmenetluse läbiviimisel on kokkupuude vägivallatseja ja ohvri vahel paratamatu ning siin on ohvri kaitse ja tugi väga oluline. Ohvrite kaitse ja nendega kokku puutuvate institutsioonide koordineeritud koostöö on ka peamisteks konventsiooni eesmärkideks, mida on välja toodud konstitutsiooni mitmetes erinevates artiklites (nt art 7 lg 2, art 15 lg 2, art 18 lg 2 jne). Täpsemalt vaadeldakse lähisuhtevägivallaga kokku puutuvate institutsioonide tegevust ja omavahelist koostööd käesoleva töö neljandas peatükis.

Konventsiooni artiklis 17 on sätestatud riigi koostöönõue erasektori ja meediaga, et kaasata ja julgustada neid vägivalla ennetamise osas kaasa rääkima ning tegutsema, et antud teema ka üldsust puudutaks.

Artikkel 17 lg 1 kohaselt konventsiooniosalised julgustavad erasektorit, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektorit ning meediat sõnavabadust ning nende sõltumatust austades osalema poliitikate väljatöötamises ja elluviimises ning töötama välja juhiseid ja eneseregulatsioonil põhinevaid standardeid naistevastase vägivalla ärahoidmiseks ning naiste väärkuse austamiseks.

Meedias on lähisuhtevägivalla teemat viimastel aastatel üha rohkem käsitletud ning töö autori arvates on meediasuhtluses liigutud perioodist „see võib olla probleem“ perioodi „see on probleem“. Meediakajastus võib olla loomulikult väga erinev, kuid meedial on tänapäeva ühiskonnas väga suur mõju ning vägivallateemade oskuslik käsitlemine aitab kahtlemata kaasa kujundamaks ühiskonnas vägivalda taunivat hoiakut.

⁴⁵ Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2018. 2015, lk 8.

Artikkel 17 lg 2 kohaselt arendavad ja edendavad konventsiooniosalised koostöös erasektoriga laste, lapsevanemate ja haridustöötajate oskusi tulla toime info- ja suhtluskeskkonnaga, mis pakub ligipääsu seksuaalse või vägivaldse iseloomuga sobimatule infosisule, millel võivad olla kahjustavad tagajärjed.

Erasektoriga koostöö toimub enamasti internetiturvalisuse tagamisel. Üheks selliseks koostöö näiteks on vihjeliin⁴⁶, mille kaudu on internetikasutajal võimalik anda teada internetis olevast ebaseaduslikust materjalist – laste seksuaalse ärakasutamise või laste kaubitsemise kohta.

1.3 Ohvrite kaitse ja toetus konventsioonist tulenevalt

Kuigi konventsiooni neljas peatükk on pealkirjastatud ohvrite kaitse ja toetus edasiste vägivallaktide eest, sisaldab antud peatükk läbivalt ka mitmeid olulisi aspekte ennetuse valdkonnas.

Artiklis 18 on välja toodud konventsiooniosalistele üldised nõuded ohvrite kaitsmisel ja nende toetamisel. Muuhulgas on lõikes 2 lähisuhtevägivalla tõkestamise abinõuna rõhutatud taas institutsioonide vahelise tõhusa koostöö olulisust, et vägivallajuhtumi asetleidmisel saaksid ohvrid n-ö komplektse toetuse ja kaitse. Seega on antud lõikes lisaks eelnevalt artiklis 15 lg 1 nimetatud asutustevahelise koolituse olulisuse kõrvale asetatud paralleelselt ka asutustevaheline juhtumipõhine koostöö. Nagu töös eelnevalt märgitud, toimub hetkel sellise koostöömudeli väljatöötamine MARAC mudeli⁴⁷ põhjal ning läbi selle tagatakse ka asutustevaheline tihe koostöö juhtumite lahendamisel.

Konventsiooni artiklis 20 on ühe lähisuhtevägivalla tõkestamise aspektina välja toodud üldiste tugiteenuste aga ka vajalike tervishoiu- ja sotsiaalteenuste olemasolu ning juurdepääs eelmärgitud teenustele.

Artikkel 20 lg 1 kohaselt konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritel oleks juurdepääs teenustele, mis aitavad neil vägivallast toibuda. Need meetmed peaksid vajaduse korral hõlmama selliseid teenuseid nagu õiguslane

⁴⁶ Targalt internetis koduleht. – <http://vihjeliin.targaltinternetis.ee/> 24.04.2017.

⁴⁷ Sotsiaalministeeriumi koduleht. – <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende> . 25.04.2017.

ja psühholoogiline nõustamine, rahaline abi, eluase, haridus, koolitus ning abi töökoha leidmisel. Lg 2 sätestab lisaks, et võetakse vajalikke meetmeid tagamaks, et ohvritel oleks ligipääs tervishoiu- ja sotsiaalteenustele ning et teenused oleksid piisavalt rahastatud ja komplekteeritud ning et spetsialistid oleksid välja õpetatud, et ohvritele abi osutada ning neid vajalike teenuste juurde suunata.

Eelmärgitud artikli lõigetes nimetatud teenused on hetkel Eestis tagatud eelkõige naiste varjupaikade ja ohvriabi kaudu. Samuti on Eestis tagatud juurdepääs tervishoiuteenustele, kuivõrd ravikindlustuse seaduse⁴⁸ § 5 lg 1 alusel on ravikindlustatud isikutele ja nendega võrdsustatud isikutele tervishoiuteenused tagatud. Kindlustamata isikutele on Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse (TTKS)⁴⁹ § 6 alusel tagatud vältimatu abi. Sotsiaalteenused on ohvritele tagatud kohalike omavalitsuste kaudu.

Lisaks üldistele tugiteenustele on konventsiooni artiklites 22, 25 ja 26 ette nähtud ka nõue tagada ohvritele spetsiaalsed tugiteenused ja nende kättesaadavus.

Artikkel 22 lg 1 kohaselt konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et osutada või võimaldada koheseid lühi- või pikaajalisi spetsiaalseid tugiteenuseid – tagades nende piisava kättesaadavuse kõigis piirkondades – kõigile ohvritele, kelle suhtes on toime pandud käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivallaakte. Lg 2 kohaselt tuleb kõigile vägivalla ohvriks langenud naistele ja nende lastele osutada või võimaldada spetsiaalseid naistele mõeldud tugiteenuseid.

Spetsiaalsed tugiteenused on kättesaadavad paralleelselt üldiste tugiteenustega töös eelnevalt märgitud asutuste kaudu – nendeks on ohvriabi, naiste varjupaigad, kohalik omavalitsus jne. Täpsemalt vaatleb autor lähisuhtevägivalla juhtumitega, sh tugiteenuste pakkumisega tegelevaid institutsioone oma töö 4 peatükis.

Artiklis 23 on toetava teenusena välja toodud varjupaigad, mis on ühtlasi asutusteks, mis aitavad takistada järgnevate vägivallaaktide toimumist. Nimetatud artikli kohaselt võtavad konventsiooniosalised vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et rajataks piisaval arvul sobivaid ning kergesti kättesaadavaid varjupaiku turvalise majutusvõimaluse pakkumiseks ohvritele, eriti naistele ja lastele ning neile ennetavalt abi osutamiseks.

⁴⁸ Ravikindlustusseadus. 19.06.2002. RT I 2002,62,377 – RT I, 02.07.2013, 23.

⁴⁹ Tervishoiuteenuse korraldamise seadus. 09.05.2001. RT I 2001, 50, 284 – RT I, 21.02.2017, 5.

Käesoleval ajal on Eestis tagatud varjupaigategenus lähisuhtevägivalda kogenud naistele ja nende lastele, kuid lähisuhtevägivalda kogenud meeste varjupaigategenused puuduvad. Autori arvates ei ole Eestis sellele vajalikul määral tähelepanu pööratud. Kuigi on üldteada asjaolu, et suurem osa lähisuhtevägivalla ohvritest on naised/lapsed, võivad ka mehed langeda lähisuhtevägivalla (näiteks emotsionaalse vägivalla) ohvriks. Meestel on kahtlemata raskem avalikustada oma ohvrirolli, kuid vajalikud tugiteenused peavad olema tagatud ka neile. 2010. aastal avas Tallinna Naiste Kriisikodu⁵⁰ nõustamiskeskuse „Ava silmad“, kus lisaks perevägivalla all kannatavatele naistele hakati esmast tasuta nõustamist andma ka perevägivalda kannatanud meestele. Spetsiaalselt meestele suunatud ohvriabiteenust pakub MTÜ Meeste Kriisikeskus, mis asutati 2011. aastal. Perevägivalda kogenud mehed saavad nõustamisteenust ka 2014. aastal avatud EELK Perekeskusest⁵¹.

Lähisuhtevägivalla juhtumite tõkestamiseks ja ohvrite toetamiseks tuleneb konventsioonist nõue üleriigilise ööpäevaringse tasuta tugitelefonis sisseseadmiseks.

Artikkel 24 kohaselt võtavad konventsiooniosalised vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et seada sisse üleriigiline ööpäevaringne (24/7) tasuta tugitelefoni, et helistajaid konfidentsiaalselt või nende anonüümsust nõuetekohaselt arvestades kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide osas nõustada.

Käesoleval ajal on avatud Eestis üleriigiline ööpäevaringne tugitelefoni⁵² numbriga 1492, mis on suunatud füüsilist, vaimset, majanduslikku ja/või seksuaalset vägivalda kogenud naistele. Lastele pakutakse ööpäevaringselt tasuta nõuandeid lasteabitelefonis⁵³ 116 111 kaudu. Nagu ka varjupaiku, nii ei ole ka eraldi tugitelefonis lähisuhtevägivalda kogenud meestele. Pilootprojekti raames avati 2015. aastal nõuandetelefoni STOPP 6665120 seksuaalhälbelise käitumisega isikute, nende lähedaste ja ohvrite toeks.⁵⁴

⁵⁰ MTÜ Tallinna Naiste Kriisikodu kodulehekül. – <http://www.naisteabi.ee/>. 25.04.2017.

⁵¹ EELK Perekeskuse kodulehekül. – <http://perekeskus.eu/>. 25.04.2017.

⁵² Eesti Naiste Varjupaikade Liidu koduleht. – <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=115> 25.04.2017.

⁵³ Lastebi koduleht. – <http://www.lastebi.ee/> 25.04.2017.

⁵⁴ Eesti Abikeskused koduleht. – <http://www.abikeskused.ee/nouandetelefon-stop> 25.04.2017.

Eraldi on konventsioonis välja toodud nõue seksuaalvägivalla ohvrite toetamiseks ja selle kaudu ka jätkuvate vägivallaaktide tõkestamiseks.

Artikkel 25 kohaselt konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et rajataks piisaval arvul sobivaid ning kergesti kättesaadavaid vägistamisohvrite keskusi või seksuaalvägivallaga tegelevaid suunamiskeskusi, et tagada arstlik ja kohtumeditiiniline läbivaatus, toetus traumaolukorras ja ohvrite nõustamine.

Aastatel 2014-2016 viidi Norra finantsmehhanismi toetuste abil Eesti Seksuaaltervise Liidu poolt läbi programm,⁵⁵ mille tulemusena loodi 2016. aasta maiks eeldused seksuaalvägivalla ohvritele teenuste pakkumiseks neljas Eesti piirkonnas.⁵⁶ Jätuks sellele toimub alates maist 2016 aastal kuni 2017. aasta juuni kuuni Sotsiaalministeeriumi rahastatud projekt⁵⁷, mille käigus viies tervishoiuasutuses moodustub seksuaalvägivalla ohvritele suunatud spetsialistide meeskond (seksuaalvägivallakeskus), mis omab piisavat kompetentsi seksuaalvägivalla ohvri abistamiseks. Selle teenuse kaudu peaksid seksuaalvägivalla ohvrid saama traumaolukorras terviklikku meditsiinilist abi, sh ka psühholoogilist nõustamist. Tagatud peab olema, et meditsiinilise läbivaatuse käigus võetakse bioloogiline materjal, mida on võimalik juhul, kui ohver soovib hiljem pöörduda politseisse, kasutada tõendusmaterjalina.

Seksuaalselt väärkoheldud laste tarvis loodi Eestis Põhjamaade eeskujul loodud teenus Lastemaja,⁵⁸ mis asub Tallinna vaimse tervise keskuse juures. Selle teenuse raames teevad koostööd mitmed asutused ja spetsialistid (sotsiaalkindlustusamet, politsei, lastekaitse jne), kes lapse heaolu nimel tegelevad konkreetse juhtumiga ning pakuvad lapsele vajalikku abi.

Lisaks eelnevalt toodud seksuaalselt väärkoheldud lapsohvri kaitsele sätestab konventsiooni artikkel 26 riikidele nõude kaitsta ja toetada vägivaldalt näinud lapsi.

Artikkel 26 lg 1 kohaselt võtavad konventsiooniosalised vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvrite kaitsmisel ja tugiteenuste pakkumisel arvestatakse kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide tunnistajaks olnud

⁵⁵ Eesti Seksuaaltervise Liidu koduleht. – Projekt „Seksuaalvägivalla ohvrite abistamiseks laiapõhjalise koostöövõrgustiku loomine ja võimestamine“. – <https://www.estl.ee/projektid/loppenud-projektid/?m=459>. 26.04.2017.

⁵⁶ Eesti Seksuaaltervise Liidu koduleht. – <https://www.estl.ee/projektid/toos-olevad-projektid/6/?m=459> . 26.04.2017.

⁵⁷ Samas.

⁵⁸ Sotsiaalkindlustusameti koduleht. – <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lastemaja> . 26.04.2017.

laste õigusi ja vajadusi. Eelmärgitud artiklis on kirjas laste huvide ülimuslikkuse põhimõte, mis ka meil Eestis kehtiva seaduse järgi tuleneb nii lastekaitseseadusest (LasteKS)⁵⁹ kui ka perekonnaseadusest (PKS)⁶⁰ ning need seadused on aluseks ka lähisuhtevägivalla juhtumite esinemisel ohvrite kaitsmisel.

Nii näiteks on LasteKS § 21 lg-s 1 sätestatud, et kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel (edaspidi koos *otsuste tegemine*) tuleb selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.

PKS § 134 lg 2 sätestab, et kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletusse jätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohtu ära hoidma, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid, mh käesoleva paragrahvi lõikes 3 ning käesoleva seaduse §-des 135 ja 136 loetletuid.

Ka OAS-st tuleneb laste kaitse. Nimelt sätestab OAS § 6⁵ lg 3, et naiste tugikesksuse teenusega on hõlmatud vajaduse korral ka ohvri ja tema laste turvalise ajutise majutuse tagamine, ohvri ja tema laste esmane kriisinõustamine ja ohvriga kaasas olevate laste abivajaduse hindamine ja esmane nõustamine.

Kui eelnevast võib näha, et laste kaitseks vajaminevad seadused on Eestis olemas, siis autori arvates on juhtumite korral, kus lapsed on vägivalla pealt nägemise kaudu lähisuhtevägivalla ohvriks, jällegi väga oluline erinevate institutsioonide vaheline koostöö, et laps saaks vajalikku igakülgset abi ning tõkestatud oleks järgmised võimalikud rünnakud. Samuti tuleks sellistesse juhtumitesse suhtuda täie tõsidusega, kuivõrd taoline vägivalla tunnistamine mõjutab väga tugevalt laste psüühikat, mille kaitsmise nõue tuleneb lisaks ülalmärgitud seadustest ka viimati märgitud konventsiooni artikli 26 lg-st 2, mille kohaselt peavad lõike 1 kohaselt võetavad meetmed sisaldama kõigi konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide tunnistajaks olnud laste eakohast psühholoogilist nõustamist ning arvestavad lapse parimate huvidega.

⁵⁹ Lastekaitseseadus. – RT I, 21.12.2016, 24.

⁶⁰ Perekonnaseadus. 18.11.2009. RT I 2009, 60,395 – RT I, 21.12.2016, 12.

Kahjuks ei ole Eestis hetkel laste psühholoogilise abiga kõik hästi ning kahjuks ei ole võimalik rahanappuse tõttu lähisuhtevägivalda pealt näinud lapsi Eestis nõustada. Seda on märkinud ka tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski, kelle sõnul⁶¹ „laste psühholoogilise abiga on olukord Eestis üsna keeruline. Loomulikult panustame sellesse, et oleks lõpuks ka laste psühholoogiline nõustamine ja abi oleks kõikides maakondades kättesaadav, kuid tõsi ta on, et tänase seisuga ta veel igal pool nii ei ole.”

Töö autori arvates on konventsiooni järgnevates artiklites 27 ja 28 välja toodud nõuete näol tegemist puhtal kujul ennetuslike ja ka järgnevate vägivallaaktide tõkestamise meetmetega.

Artikkel 27 kohaselt peavad konventsiooniosalised võtma vajalikke meetmeid, et julgustada igat isikut, kes on olnud konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivallaaktide toimepaneku tunnistajaks või kellel on piisavat alust uskuda, et selline akt võidakse toime panna või et võib eeldada uute vägivallaaktide toimepanekut, teavitama sellest pädevaid organisatsioone või asutusi.

Sellist isikute julgustamist saab töö autori arvates läbi viia erinevate projektide, aga ka n-ö üldise teavitustöö kaudu, et ühiskond hakkaks rohkem märkama enda ümber lähisuhetes toimuvaid vägivallaakte ning lisaks märkamisele oleks piisavalt julgust ka nendele reageerida. Sellisele julgusele aitaks kahtlemata kaasa ühiskonna tauniv suhtumine lähisuhetes toime pandud vägivalda.

Artiklist 28 tuleneb spetsialistide teavitusnõue. Nimelt on märgitud, et konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid tagamaks, et siseriikliku õigusega teatud spetsialistidele kehtestatud konfidentsiaalsusnõuded ei oleks takistuseks, mis ei võimaldaks neil vajalikel tingimustel teavitada pädevaid organisatsioone või asutusi, kui neil on piisavalt alust uskuda, et on toime pandud käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluv tõsine vägivallaakt ning et võib eeldada uute tõsiste vägivallaaktide toimepanekut.

Autori arvates on Eestis viimastel aastatel üha rohkem hakatud rääkima, et andmekaitse nõuded ei tohi olla takistuseks ohtu sattunud või abi vajavast isikust teatamisel. Erinevatele asutustele tulenevad erinevatest õigusaktidest ka kohustused teavitada abivajajast isikust. Nii näiteks on

⁶¹ I. Kuus (toim). Perevägivalda all kannatajate aitamist pärsib rahapuudus. ERR. 05.03.2017. – <http://www.err.ee/583452/perevagivalda-all-kannatajate-aitamist-parsib-rahapuudus> . 26.04.2017.

Andmekaitse Inspeksioon välja andnud juhendi⁶², mis käsitleb isikuandmete kogumist ja kasutamist hoolekande ja tervishoiu valdkonnas ning milles on märgitud, et andmekaitse nõuded ei ole mõeldud abivajajate aitamise takistamiseks.

Üldine abivajavast isikust teavitamise nõue tuleneb sotsiaalhoolekande seaduse (SHS)⁶³ §-st 13, mille kohaselt abi vajava isiku perekonnaliikmed, kohtunik, politsei, prokurör, hoolekande-, tervishoiu- ja haridusasutuse töötaja ja teised isikud on kohustatud teatama sotsiaalhoolekannet vajavast isikust või perekonnast isiku või perekonna viibimiskoha järgsele kohaliku omavalitsuse üksusele.

Kohustus teatada abivajavast lapsest tuleneb LasteKS § 27 lg-st 1, mille kohaselt kohustus abivajavast lapsest teatada on kõigil isikutel, kellel on olemas teave abivajavast lapsest.

⁶² Andmekaitse Inspeksiooni koduleht. – <http://www.aki.ee/et/juhised>. 26.04.2017.

⁶³ Sotsiaalhoolekande seadus. 09.12.2015. RT I, 30.12.2015, 5 - RT I, 21.12.2016, 21.

2. Lähisuhtevägivalla mõiste ja liigid

2.1 Lähisuhtevägivalla mõiste

Vabariigi Valitsuse 08.09.2016 korraldusega nr 302 heaks kiidetud «Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020» rakendusplaanis aastateks 2016–2020 on sissejuhatuses defineeritud esmalt üldine vägivald järgmiselt: „vägivald on inimõigusi kahjustav probleem, mis piirab inimeste õigust elule, vabadusele, turvalisusele, väärikusele, vaimsele ja füüsilisele puutumatusse ning tekitab kahju ühiskonnale (ravikulud, töövõime vähenemine, inimeste elukvaliteedi langus)“⁶⁴. Täpset lähisuhtevägivalla poolt tekitatud kahju on võimatu kindlaks määrata, kuid perevägivalla võimalikult täpne hind arvutati kokku Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi poolt Norra rahastatud projekti Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis raames⁶⁵. Erinevatele andmetele ja uuringutele tuginedes arvutati kokku, kui palju võib Eesti jaoks aastas perevägivald maksta. Lõpptulemusena saadi kulu suuruseks 116,5 miljonit eurot aastas,⁶⁶ mis on kahtlemata liiga suur summa.

Lähisuhtevägivald on vägivalla üheks ilminguks, mis oma olemuselt on aga erinev seetõttu, et ta leiab aset eraelus, enamasti inimeste vahel, kes on omavahel lähedastes suhetes või sugulased või seaduslikult seotud⁶⁷. Istanbuli konventsioonis on määratletud lähisuhtevägivalda (*domestic violence*) kui igasugust füüsilist, seksuaalset ja psühholoogilist vägivalla akti, mis leiab aset perekonnas või lähisuhetes või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas⁶⁸. Lähtuvalt eeltoodust saab järeldada, et lähisuhtevägivald on igasugune vägivald, mis toimub lähedaselt seotud isikute vahel. Kuivõrd mõiste lähisuhtevägivald hõlmab endas laiema mõistena ka vägivalda perekonnas, kasutab autor antud töös läbivalt mõistet lähisuhtevägivald, lugedes mõisteid perevägivald ja lähisuhtevägivald samaväärseteks.

⁶⁴ Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2018. Tallinn 2015, lk 2. – https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf. 19.04.2017

⁶⁵ Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Perevägivalla hind Eestis. 2016. – http://media.voog.com/0000/0035/2397/files/7_V%C3%A4givalla%20hind%20%20L%C3%B5ppraport.pdf. 19.04.2017.

⁶⁶ Samas, lk 11.

⁶⁷ A.-A. Allaste, V. Võõbus. Vägivald lähisuhetes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Tallinn 2008, lk 5. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/allaste_vagivald_lahisuhetes_biin_retsensioon_1_.pdf 19.04.2017.

⁶⁸ Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) Art 3. Istanbul, 11V.2011. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e>. 19.04.2017.

Eesti õiguses ei ole lähisuhtevägivalda kui vägivalda üht liiki eraldi mõistena defineeritud. Küll aga muudeti 2011. aastal alustatud karistusõiguse revisjoni käigus KarS § 121 ning lisati sinna kolm uut koosseisu. Alates 2015. aasta algusest kvalifitseerib KarS § 121 lg 2 p 2 vastutuse lähi- või sõltuvussuhtes toimepandud kehalise väärkohtlemise eest, nähes ette kaks spetsiifilist teoobjekti – toimepanijaga lähisuhtes ja sõltuvuses oleva isiku. Tegemist on kahe teoobjekti kirjeldusega, mis on sätestatud alternatiivselt⁶⁹. Karistusseadustiku kommentaari kohaselt on lähisuhte kahe või enama inimese vaheline pere-, sugulus-, põlvnevus-, hõimlus- või armastussuhe, sõltumata sellest, kas suhte osapooled jagavad elukohta⁷⁰. Sõltuvussuhtest saab aga rääkida, kui süüdlasel on faktiliselt kannatanu suhtes selline seisund, mis võimaldab tal kannatanu elu oluliselt mõjutada⁷¹. Seega on ka KarS § 121 lg 2 p-ga 2 hõlmatud lähisuhted nõ laiemas mõttes (mitte vaid peresuhted). Eelviidatud paragrahv on ka ainuke, milles on eraldi välja toodud kvalifitseeriva tunnusena vägivallateo toimepanemine lähi- või sõltuvussuhtes ning autori arvates on vajaliku tähelepanuta jäänud muud lähisuhtevägivalda juhud (nt vabaduse võtmine, ähvardamine).

Kindlasti on lähisuhtevägivald eksisteerinud ühiskonnas juba ammustest aegadest, kuid koos ühiskonna üldise arenguga arenes ka inimeste teadlikkus oma õigustest ning võimalusest õiguste rikkumise kaitseks välja astuda. Kui vägivallale üldiselt on pööratud tähelepanu siiski pikemat aega ja vägivalda on enamjaolt hukka mõistetud, siis lähisuhtevägivallaga tegelemine on suhteliselt uus valdkond.

Perevägivallale (kus siiski peamisteks ohvriteks on naised) hakati maailmas tähelepanu pöörama suhteliselt hiljuti 20. sajandi 60ndatel aastatel, kui selgus, et vägivallajuhtumeid paarisuhetes on ootamatult palju. Naised kui ohvrid julgesid kodus toimunud vägivallast rääkida ja abi otsida⁷². Autori hinnangul on mõneti mõistetav, et Eestis on sellele valdkonnale hakatud tähelepanu pöörama veelgi hiljem, kuna Nõukogude Eestis ei olnud sellised küsimused prioriteetsete küsimuste hulgas, samuti erines tolelaegne suhtumine peres toimuvasse tänapäevasest suhtumisest peresuhetesse. Kuigi Eestis hakati perevägivallale tähelepanu pöörama juba taasiseseisvumisjärgsetel aastatel, on aktiivsemalt ja teadlikumalt tegeletud selle probleemiga siiski viimasel aastakümnel ning eriti aktiivselt viimase paari aasta kestel.

⁶⁹ J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiend. ja ümbert. vlj. Tallinn: Juura 2015, § 121 komm 8.3.1.

⁷⁰ Samas, §121 komm 8.3.2.

⁷¹ Samas, § 121 komm 8.3.2, § 143 komm 3.3.

⁷² I. Pettai, S. Kaugia ja R. Narits. 2015, lk 156. – <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Iris-Pettai-Silvia-Kaugia-Raul-Narits-Perev%C3%A4givald-n%C3%B5uab-j%C3%B5ulisemat-juriidilist-sekkumist-.pdf>

Siinkohal tooks eraldi näitena välja, et esimese üle-eestilise perevägivalla uuringu korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2001. aastal ⁷³.

Eeltoodule tuginedes võib väita, et lähisuhtevägivald on mistahes lähisuhetes ette tulev vägivald (sh ka väärkohtlemine), kus üks isik kasutab oma võimupositsiooni teise isiku üle ja tekitab talle kahju – seda kas siis emotsionaalselt või ka füüsiliselt. Loomulikult on igasugune vägivald tugevalt inimest kahjustav tegevus (seda nii füüsiliselt kui ka psüühiliselt), kuid autori hinnangul on lähisuhtevägivalla puhul tegemist eriti raske vägivalla vormiga. Seda eelkõige seepärast, et valdav osa inimestest eeldab siiski, et neile lähedased inimesed on just need, kelle juurest raskuste korral tuge ja kaitset võib leida, kuid kahjuks ei ole see alati nii ning paratamatult on lähedase isiku poolne vägivaldne käitumine inimesele tunduvalt raskem taluda (seda just eriti emotsionaalses mõttes) ning veelgi raskem ka mõista, kui seda oleks võõra isiku poolne nõ juhulik vägivald. Siinjuures ei tohi unustada ka seda, et lähisuhtevägivald hõlmab ka neid juhtumeid, kus isik ise ei ole otsese füüsilise või vaimse vägivallaga puutumuses, kuid on ometi lähisuhtevägivalla ohver. Sellisteks isikuteks on tihti lapsed, kes näevad lähisuhetes toimuvat vägivalda pealt (nagu nähtub edasises töös, loetakse seda samuti üheks lähisuhtevägivalla eriliigiks). Perevägivalla nägemisega kaasnev traumaatiline kogemus jätab lapse hinge sügava jälje ja seda kogu edaspidiseks eluks. Eksisteerib ka oht, et sellised lapsed võtavad omaks peres olevad vägivaldse hoiakud pidades seda normaalseks käitumiseks, ning võivad oma täiskasvanuella nõ kaasa võtta oma lapsepõlvest kaasa saadud vägivaldse käitumise mustri ning hakata seda oma hilisemas pereelus rakendama.

Nagu on märgitud perevägivalla vähendamise ja ennetamise juhendmaterjalis, on lähisuhtevägivald keeruline, raskesti tabatav, määratletav ja mõõdetav fenomen. See toimub isikute eraelus, lähedaste inimeste vahel ja on avalikkuse eest varjatud. Perekonna privaatsus on riigi poolt kaitstud, mis on üldiselt ka õigustatud, sest enamus perekondadest saab oma lähisuhetega hästi hakkama. Väline sekkumine on keeruline just pere ja kodu privaatsuse kaitsest lähtuvalt⁷⁴. Eelnevalt märgitu on autori hinnangul kindlasti õige, kuid ometi ei saa ega tohigi lähisuhtevägivalda pidada mingil juhul peresiseseks asjaks. Autori hinnangu kohaselt leidub ka tänapäeval veel inimesi, kes tõepoolest arvavad, et peres toimuv vägivald on nõ pere siseasi ning sellesse mistahes sekkumine ei ole tervitatav. Selline doktriin võib olla inimestes

⁷³ Samas, lk 158.

⁷⁴ M.Linno, K.Soo, J.Strömpl. Juhendmaterjal perevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks. Tallinn 2011, lk 3. – <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/juhendmaterjal-perevagivalla-vahendamiseks-ja-ennetamiseks-2011> 19.04.2017.

säilinud varasematest aegadest, kus traditsioonilised pereväärtused tunnistasid mehe ülemvõimu.

Samas on aga hea tõdeda, et nähtuvalt Eestis läbi viidud viimastest uuringutest peetakse lähisuhtevägivalda pere- või lähisuhetes enamikel juhtudel siiski kuriteoks (95%) ning suurem osa elanikest ei leia, et see oleks pere siseasi, millesse kõrvalised isikud ei tohi sekkuda (78%)⁷⁵. Autori hinnangul on aga 2014.a ja 2016.a uuringute võrdlusest nähtuvalt teatavat muret tekitav asjaolu, et hoiakud, mille kohaselt lähisuhtevägivalda peetakse pere siseasjaks, millesse kõrvalised sekkuda ei tohiks, ei ole kahe aasta jooksul kuigivõrd muutunud. 2014. aastal arvas küll samuti suur osa vastanutest, et vägivald pere- või lähisuhetes on kuritegu (94%), kuid peaaegu sama arv ehk 77%⁷⁶ vastanutest ei leidnud, et see oleks pere siseasi, millesse kõrvalised isikud ei tohi sekkuda. Eelduslikult oleks pidanud eelmärgitud protsendid ju mõne aasta jooksul muutuma positiivsemas suunas (seda eriti osas, mille kohaselt ei leitud, et lähisuhtevägivald on pere siseasi).

2.2 Lähisuhtevägivalda liigid

Nagu igasugune vägivald, nii võib ka lähisuhtevägivald avalduda mitmes erinevas vormis. Ei tohi märkimata jätta ka seda, et lähisuhetes kasutavad vägivalda nii mehed kui naised ja seda nii üksteise kui ka lähikondlaste suhtes (nt laste, vanemate, elukaaslaste suhtes). Paratamatult on aga naiste ja meeste poolt kasutatav vägivald oma olemuselt erinev – seda kasvõi juba näiteks selle poolest, et üldiselt on meespool tugevam ning seetõttu on tema poolt kasutatav vägivald oma raskusastme ja ka tagajärgede poolest tugevam. Kuid nagu juba eelpool märgitud, ei avaldu lähisuhtevägivald vaid füüsilise vägivallana.

2.2.1 Füüsiline vägivald

Füüsiline vägivald on tahtlik teise inimese suhtes vastu tema tahtmist füüsilise jõu kasutamine, põhjustades teisele vigastusi, füüsilist valu või isegi surma. Füüsiline vägivald on üldjuhul kõige kergemini tuvastatavaks lähisuhtevägivalda liigiks⁷⁷. Nagu nimigi ütleb, kuuluvad siia

⁷⁵ Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas 2016, TNS EMOR, lk 106.

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_elanikkonna_teadlikkuse_uuring_soopohise_vagivalla_ja_inimkaubanduse_valdkonnas_2016.pdf.19.04.2017.

⁷⁶ Samas, lk 41.

⁷⁷ M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. 2011, lk 6.

alla igasugused negatiivsed füüsilised aktiivsused teise isiku suhtes, nt löömine, tõukamine, juustest tirimine, raputamine. Füüsiline vägivald võib ulatuda kinnihoidmisest ja rusikahoopidest kuni kägistamiseni, ja mitmesuguste relvade kasutamisest kuni roimadeni⁷⁸. Seega on kõnealuse vägivallana käsitletavad kõik teod, mida võib nimetada ühise nimetajaga – väärkohtlemine. KarS 9. peatüki 2. jaotises Vägivallateod, on §-s 121 lg 1 välja toodud, et kehaliseks väärkohtlemiseks loetakse teise inimese tervise kahjustamist aga samuti ka valu tekitavat kehalist väärkohtlemist. Siit tekib loomulikult kohe küsimus, mida mõista termini „tervise kahjustamise“ aga ka „valu tekitava kehalise väärkohtlemise“ all. Riigikohus on sisustanud tervisekahjustuse mõistet ja leidnud oma lahendis [3-1-1-28-07](#), et tervise kahjustamiseks KarS § 121 mõttes on iga tegu, mis võib põhjustada kehalise tervisekahjustuse, kusjuures tervisekahjustuse kui tagajärje tegelikul saabumisel ei ole selle kuriteo objektiivse koosseisu täitmise aspektist tähtsust – teo kvalifitseerimiseks KarS § 121 järgi peab see tegu olema oma iseloomult selline, mis suudab kehalise tervisekahjustuse tekitada⁷⁹. Valu tekitava kehalise väärkohtlemise küsimuses on Riigikohus oma otsuses [3-1-1-50-13](#) märkinud, et valu tuleb mõista kui tegeliku või potentsiaalse kudede kahjustamisega kaasnevat ebameeldivat aistingut. Valulävi ehk vähim mõjutaja, mida isik suudab tunda valuna, on subjektiivne nähtus, mis on erinevate inimeste puhul erinev (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 22. septembri 2010. a otsus asjas nr [3-1-1-60-10](#), p 16). Siiski tuleb märkida, et KarS § 121 koosseisu kontekstis ei või piirsituatsioonides eelviidatud tõdemusega piirduda, vaid tuleb täiendavalt küsida ka selle järgi, kas kannatanule valuaistingu tekkimine on süüdistatavale tema teo tagajärjena objektiivselt omistatav. Olukorras, kus objektiivse kõrvalseisja seisukohast ei oleks valu hinnatav süüdistatava teo tüüpilise tagajärjena, tuleb sellele küsimusele vastata eitavalt⁸⁰. Ka töö autor nõustub eelneva seisukohaga, sest valu puhul on tegemist äärmiselt subjektiivse aistinguga – see oleneb paljuski inimese subjektiivsetest omadustest, st mis ühele isikule põhjustab valu, ei pruugi seda põhjustada teisele isikule, või mitte samal määral.

Nagu eelnevalt märgitud, on füüsiline vägivald üheks kõige kergemini tuvastatavaks lähisuhtevägivalla liigiks, sest seda on n-ö kõrvalistel isikutel (nt lähedased, naabrid, sotsiaaltöötajad, meedikud, politsei) kergem märgata. Samuti võib ohver füüsilise rünnaku tagajärjel olla sunnitud pöörduma meditsiiniteenuseid pakkuva asutuse poole.

⁷⁸ H. Kase. Lähisuhtevägivald. Tallinn 2004, lk 9.

⁷⁹ RKKKo 3-1-1-28-07, p 7.

⁸⁰ RKKKo 3-1-1-50-13, p 12.

2.2.2 Emotsionaalne vägivald

Emotsionaalne (ka vaimne, psühholoogiline) vägivald on verbaalne või mitteverbaalne rünnak, mis kahjustab teist inimest emotsionaalselt ning alandab ta eneseväärikustunnet. See on pidev ja tahtlik teisele inimesele haiget tegemine ja tema tunnete riivamine⁸¹. Siia alla kuuluvad sellised tegevused nagu nt psühholoogiline surve, manipuleerimine, ähvardamine, halvustamine, alandamine, hirmutamine (sh haiget tegemisega, tapmisega jms), süstemaatiline liikumise, suhtlemise jms kontrollimine, sotsiaalne isoleerimine jne. Vaimne vägivald on tihti varjatud ja paljusid vaimse vägivalda vorme on väga raske kindlaks teha⁸². Töö autori hinnangul esineb vaimset vägivalda lähisuhetes kõige tihedamini ning reeglina on seda kõrvalistel isikutel raske märgata, kuna väljapoole paistab kõik korras olevat. Teisalt aga on vaimse vägivalda all kannatajad viidud oskusliku manipulatsiooniga nii madala enesehinnanguni, et ka nemad ise ei oska ega julge enda eest seista ja veelgi vähem abi otsida. Vaimset vägivalda peetakse paljudel juhtudel füüsilisest vägivallast veelgi raskemini talutavaks ning autori meelest on selline vägivald n-ö pidev, sest ta esineb koos teiste lähisuhtevägivalda liikidega (füüsiline, seksuaalne, majanduslik) – igasuguse vägivalda kasutamisel tuleb arvestada sellega, et see tekitab ohvris alati ka psühholoogilise trauma.

Nagu eelpool märgitud, on vaimse vägivalda kindlakstegemine väga raske, sest nähtavaid füüsilisi märke sellisest teost alles ei jää. Seega on vaimse vägivalda kasutamist tõendada ja vägivallatsejat selle eest vastutusele võtta väga keeruline. Hetkel kehtiva seaduse järgi annab selleks võimaluse KarS § 120. Riigikohus on leidnud lahendis [3-1-1-59-11](#), et KarS § 120 järgi on tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamine karistatav siis, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist. Võttes arvesse, et KarS §-ga 120 kaitstakse inimese vaimset tervist, on ähvardamine karistatav põhjusel, et sellega tekitatakse kannatanus hirmutunnet. Seega kujutab ähvardamine endast psüühilise vägivalda kasutamist. Järelikult saab süüdlase karistamine ähvardamise eest kõne alla tulla vaid siis, kui ähvardatu peab süüdlase käitumise tõttu oma elu, tervist või vara ohustatuks⁸³.

⁸¹ M.Linno, K.Soo ja J.Strömpl. 2011, lk 6.

⁸² H. Kase.2004, lk 9.

⁸³ RKKKo 3-1-1-59-11, p 9.1.

2.2.3 Seksuaalne vägivald

Selle lähisuhtevägivalla liigi alla kvalifitseerub igasugune seksuaalse sisuga käitumine, mille kaudu kontrollitakse, manipuleeritakse või alandatakse teist inimest⁸⁴. Seksuaalvägivald on igasugune soovimatu seksuaalvahekord või seksuaalvahekorda astumise katse, soovimatud seksuaalse alatooniga märkused või lähenemiskatsed või muul moel isiku seksuaalsuse vastu sunni abil toimepandud teod teise isiku poolt sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises kohas, sh kodus või tööl⁸⁵. Siin puudub vastastikune kokkulepe. Seksuaalse vägivalla alla kuuluvad näiteks pealesunnitud suguuhe, mittesoovitud seksuaalsed puudutamised ja märkused aga ka rasestumisvastaste vahendite keelamine jne. Seksuaalvägivalda kasutatakse lähisuhetes ka kui võimuvahendit, mida kasutatakse teise osapoole alandamiseks, et talle kätte näidata madalam koht sugude hierarhias⁸⁶. Arusaadavalt võivad olla mõlema soo esindajad seksuaalvägivalla ohvrid, kuid rõhuv enamus seksuaalvägivalla ohvritest on siiski naised ja toimepanijad mehed, see tuleneb juba paratamatult sellest, et naised on meestest füüsiliselt nõrgemad. Lähisuhetes toime pandud seksuaalvägivalda on kahtlemata väga keeruline tõendada, seda eriti abikaasade puhul. 2014. aasta detsembris läbiviidud uuringust seksuaalvägivalla hoiakute kohta Eestis⁸⁷ nähtub, et kuigi väga suur protsent (90-93%) küsitlusele vastajatest peavad seksuaalseks vägivallaks⁸⁸ juhtumeid, kus on sunniviisiline seksuaalvahekord või suguelundite puudutamine, siis näiteks oma abikaasa sundimist seksuaalvahekorda pidas seksuaalvägivallaks vaid ainult 56% küsitletutest. Rasestumisvastaste vahendite kasutamise keelamist pidas seksuaalvägivallaks aga vaid 34% küsitletutest.

Kehtivas karistusseadustikus ei kajastu lähisuhetes toime pandud vägistamine eraldiseisva kuriteoliigina, vaid vägistamine kuriteoliigina on sätestatud KarS § 141 lg-s 1, mille kohaselt inimese tahte vastaselt temaga suguuhtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega. Nagu eelnevalt märgitud, on aga abikaasa suhtes toime pandud vägistamist väga raske tõendada. Kui aga vägistamine on tõendatud, siis on KarS § 58 lg-s 2 sätestatud karistust raskendava asjaoluna süüteo toimepanemine teadvalt noorema kui kaheteistaastase, raseda, kõrges eas või abitus seisundis inimese suhtes ning KarS § 58 lg 4 kohaselt süüteo

⁸⁴ M.Linno, K.Soo ja J.Strömpl. 2011, lk 6.

⁸⁵ Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence, World Health Organization 2003, lk 6. – <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42788/1/924154628X.pdf> 19.04.2017.

⁸⁶ H. Kase. 2004, lk 10.

⁸⁷ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus ja K. Part. Seksuaalvägivalla levimus ja hoiakud Eestis: uuringute ülevaade. – <http://www.estl.ee/admin/upload/Dokumendid/SV%20levimus%20ja%20hoiakud%20Eestis.pdf> .19.04.2017.

⁸⁸ Samas, lk 24.

toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus või majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase endise või praeguse pereliikme, süüdlasega koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes.

Seksuaalset vägivalda võib lähisuhetes esineda mitte ainult täiskasvanute vahel vaid ka laste suhtes. Kuigi ÜRO lapse õiguste konventsiooni järgi on igal lapsel õigus olla kaitstud igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest⁸⁹ esineb lähisuhetes kahjuks ka seda vägivalda liiki. Kuivõrd seda vägivalda liiki on väga raske avastada, on töö autori hinnangul need juhtumid, millest teada saadakse, vaid väike osa tegelikult aset leida võivatest juhtumitest. Justiitsministeeriumi poolt välja toodud andmete kohaselt⁹⁰ sattusid lähisuhtevägivalda juhtumites lapsed seksuaalse väärkohtlemise ohvriks 13%-l juhtudest. Nagu juba eelpool välja toodud, on seksuaalvägivalda juhtumite ilmsikstulekul võimalik isik vastutusele võtta lisaks eelmärgitud KarS §-le 141 lg-le 2 ka lastevastaste seksuaalkuritegude alusel, mille koosseisud on välja toodud näiteks KarS § 143²; § 144, § 145 ja § 145¹.

2.2.4 Majanduslik vägivald

Majanduslik vägivald lähisuhetes väljendub selles, et vägivallatseja kontrollib partneri raha kasutamist või temale kuuluvaid materiaalseid ressursse, mis raskendab isiku majanduslikku toimetulekut ning teeb isiku vägivallatsejast sõltuvaks⁹¹. Töö autori arvates ei pea naine majandusliku vägivalda ohvriks sattudes olema alati mehest majanduslikult sõltuv, vaid naine võib näiteks mehepoolse manipulatsiooni ja hirmutamise tulemusel n-ö vabatahtlikult alluda mehe diktaatorlikule käitumisele. Majanduslikuks vägivallaks lähisuhetes on näiteks teiselt isikult materiaalsete vahendite (raha) äravõtmine, tema ostude pidev jälgimine ja/või kritiseerimine, aga ka temale võlgade tekitamine, hariduse omandamise või töötamise takistamine jne.

⁸⁹ Convention on the Rights of the Child. Art 34. United Nations General Assembly. 20 november 1989. - <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> 19.04.2017.

⁹⁰ Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018: 2016. aasta täitmise ettekande lisa. – http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_arengusuundade_taitmine_2016_lisa.pdf 19.04.2017.

⁹¹ M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. 2011, lk 6.

Eestis 2016.a läbiviidud soolise võrdõiguslikkuse küsitlusest nähtuvalt⁹² kannab mitme liikmega leibkonnas meestest 63% n-ö leivateeni rolli, naistest vaid 31%. Samuti leiti uuringus, et naistest on 27% majanduslikult sõltuvad mõnest oma pereliikmest – enamasti abikaasast või elukaaslasest samal ajal kui meestest vaid 18%.⁹³ Majanduslik vägivald lähisuhetes annab n-ö terroriseerivale poolele vahendid hoidmaks oma partner raudse kontrolli all ja seeläbi vältida tema majanduslikku iseseisvumist või lahkumist. Töö autori arvates on majandusliku vägivalda ohvriks lihtsam langeda naistel, kes kasvatavad väikeseid lapsi või ka naistel pärast lahtutust partnerist eraldi elama kolides. Sellistel juhtudel peavad naised ise majanduslikult hakkama saama ja üldjuhul nii ennast kui ka lapsi ise ülal pidama.

Eestis kehtivas karistusseadustikus ei ole eraldi sellist paragrahvi, mis aitaks panna majanduslikule vägivallale piiri. Töö autori arvates on majandusliku vägivalda tõendamine samuti väga keeruline ning võib-olla vaid raskematel juhtudel on võimalik piisava tõendatusse korral vägivallatseja vastutusele võtta näiteks KarS § 121 sätestatud kehalise väärkohtlemise (tervise kahjustamise) või KarS § 123 sätestatud ohtu asetamise (eluohhtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamisel) koosseisu alusel. Siia alla aga kuuluvad kindlasti juba äärmuslikud majandusliku vägivalda juhtumid.

2.2.5 Laste suhtes toime pandud lähisuhtevägivald

Kuigi eelnevates alapunktides välja toodud lähisuhtevägivalda liigid võivad loomulikult toimuda ka laste suhtes, tahaks käesoleva töö autor, arvestades magistritöö ennetavat aspekti, eraldi välja tuua veel paar tähtsat mõtet seoses lähisuhetes laste suhtes toime pandud vägivallaga. Eesti Vabariigis kehtiv LasteKS sätestab, et lapse hooletusse jätmine, lapse vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine, sh lapse alavääristamine, hirmutamine ja kehaline karistamine, samuti lapse karistamine mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist, on keelatud (LasteKS § 24 lg 1). Autori arvates on väga oluline, et selline keeld otsesõnu seaduses välja on toodud, kuid paraku ei kaitse lapsi mitte seaduse tekst, vaid seda peaksid tegema eelkõige tema oma lähedased. Arvestades eriti seda, et laste puhul on tegemist veel väljakujunemata isiksustega, kes alles õpivad paljuski oma kogemustele tuginedes käitumist edaspidiseks eluks, mõjutab lähisuhetes

⁹² Turu-uuringute AS. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2016. – [http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium kontaktid/Uuringu ja analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise vordõiguslikkuse monitooring u raport 2016.pdf](http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise_vordõiguslikkuse_monitooring_u_raport_2016.pdf) . 19.04.2017.

⁹³ Samas, lk 33-34.

toimuv vägivaldne käitumine väga tugevalt laste psüühikat ja seeläbi ka kogu nende edaspidist käitumist, sh ka käitumist tulevastes suhetes. Eelnevalt välja toodud väidet toetavad ka järgnevas peatükis välja toodud lähisuhtevägivalla põhjuste teooriad. Selleks, et vähendada meie ümber aset leidvat vägivalda, ei tohiks lähisuhetes mingil määral vägivaldset käitumist esineda. On leitud, et laps, õppides sotsiaalse suhtlemise, vaatluse ja enda kogemuse kaudu, hakkab kasutama tulevikus samu meetodeid teiste suhtes – praktiseerides vägivalda moodustub vägivalla ring (i.k. „*cycle of violence*“)⁹⁴. Seega ei ole oluline, et laps otseselt oleks ise vägivalla vahetuks objektiks, vaid piisab ka vägivalla pealtnägemisest – ka seda tuleb lugeda last kahjustavaks tegevuseks ja pidada töö autori arvates võrdseks otsese vägivallaga. Uuringutes on leitud seos, et nendel lastel, kes on langenud lapsepõlves väärkohtlemise ohvriks, on suurem tõenäosus sattuda vägivalla ohvriks ka täiskasvanuna.⁹⁵

Laste puhul tuleb eraldi rääkida ka laste hooletussejätmisest. Lapse hooletussejätmiseks loetakse vanema või hooldaja kohustuste mittetäitmine, mis võib kahjustada lapse eakohast arengut ning vaimset ja füüsilist tervist.⁹⁶ Sellisteks tegevusteks tuleb lugeda näiteks lapse füüsiline aga ka emotsionaalne ja vaimne hooletussejätmine. Näiteks ei hoolitseta lapse peamiste vajaduste eest nagu toit, tema tervis, suhtlemisvajadus (emotsionaalsed vajadused, seotud lapse arenguga). Samuti tuleb siia liigitada ka järelevalve puudulikkus (seda nii kodus kui ka väljaspool kodu).

⁹⁴ K. Maxwell, J.L. Callahan, C.J. Ruggero and B. Janis, „Breaking the Cycle: Association of Attending Therapy Following Childhood Abuse and Subsequent Perpetration of Violence“, *Journal of Family Violence*, (2016), p 251-258. – <http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=7272eb73-f7f7-401d-9082-7fcfb3af3172%40sessionmgr120&vid=22&hid=114>

⁹⁵ J. K. McIntyre and C. Spatz Widom, „Childhood Victimization and Crime Victimization”– *Journal of Interpersonal Violence*, 26, (2011), p 640–663. – <http://journals.sagepub.com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1177/0886260510365868>

⁹⁶ M.Linno, K.Soo ja J.Strömpl. 2011, lk 8.

3. Lähisuhtevägivald põhjusteooriad

Nagu eelpool märgitud, on lähisuhtevägivald olnud omaette uurimise objektiks alles viimastel aastakümnetel. Sellele, miks ja mille kaudu see vägivald tekib, saab läheneda väga mitmetest teoreetilistest aspektidest. Töös käsitletakse autori hinnangul olulisemaid lähisuhtevägivald põhjusteooriaid. Kuigi mitmed teooriad on keskendunud naiste suhtes toimuvale vägivaldale, on kuid üha enam on hakatud vaatama ka antud probleemi teisest vaatenurgast. Uuritakse, miks teatud juhtudel tekib lähisuhtevägivald, mis on tema tekke aluseks, mis tõukab inimest niivõrd äärmusliku käitumiseni. Erinevad teooriad aitavad meil aru saada ka lähisuhtevägivald tekkepõhjustest ning seeläbi annavad meile võimaluse sellise käitumise ennetamiseks, sest kui on teada, kuidas miski toimub, on võimalik ka selle vastu midagi ette võtta.

3.1 Ökoloogiline teooria

Ökoloogilise teooria (*i.k. Ecological theory*) kohaselt on isikute käitumine, sh vägivaldsus kujundatud teatud eluetappidel vastavalt sellele, kuidas neid on mõjutanud konkreetne ümbritsev keskkond.⁹⁷ L.L. Heise pakkus välja ökoloogilise vägivald mudeli⁹⁸ (vt joonis 1). Joonisel on kujutatud nelja tasandit, mis kõik mõjutavad üksteist ning vägivald on väär vastasmõju nende tasandite sees ja vahel:

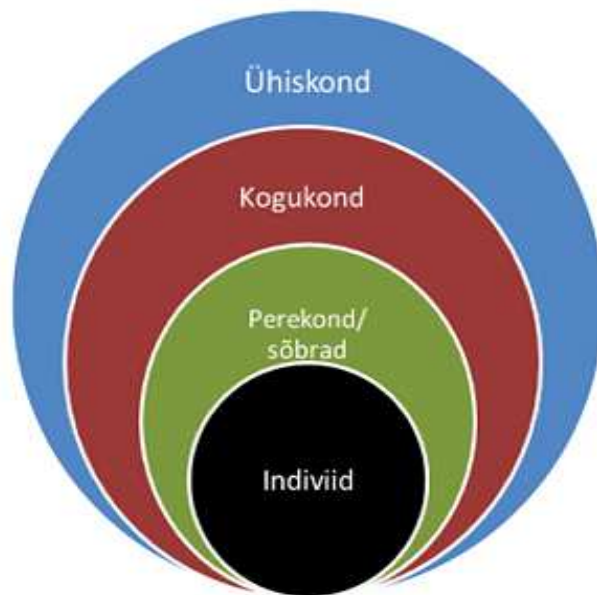
- 1) individuaalne ehk üksikisiku tasand (*i.k. Individual preparation*) –hõlmab bioloogilisi ja isiklikke tegureid, nt sugu, vanus, haridus, lapsepõlves perevägivald nägemine aga ka lapsepõlves kuritarvitatud olemine (s.o. negatiivsed kogemused lapsepõlves), alkoholitarbimine jne, mis mõjutavad isiku käitumist Nende esinemisel on isikul suurem oht tulevikus ise lähisuhetes vägivalda kasutada. Näiteks pereliikmete karakteristikud ja kogemused mõjutavad vastastikku üksteist ning annavad ühise panuse vägivald toimimisele peres;
- 2) suhtetasand (*i.k. Relationship*), see on vahetu keskkond ehk tasand, milles toimub vägivald. See hõlmab perekonda, lapsi, omavahelisi suhteid;
- 3) kogukonna tasand (*i.k. Community*), mis sisaldab erinevaid aspekte – isiku sotsiaalne staatus, tegurid mis mõjutavad perekonda ja isiku toimimist; vaadeldakse tegureid, mis võiks suurendada inimese haavatavust (isolatsioon) aga ka isiklikku toetusvõrgustikku (sõbrad, sugulased);

⁹⁷ Ali, P. A., Naylor, P.B. Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation - *Aggression and Violent Behavior*, 18, (2013). p 611-619 <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S1359178913000633>.

⁹⁸ Ali, P. A., Naylor, P.B. (2013), p 617.

- 4) ühiskonna tasand (*i.k. Society*) – on seotud ühiskonna struktuuride ja süsteemidega, kus isik elab; see on n-ö laiem tasand. Siin vaadeldakse ühiskondlikke norme, hoiakuid vanemlike rollide suhtes aga ka üldised hoiakud vägivalda (nt ka laste karistamisesse). Kattuvad rõngad näitavadki seda, et need tegurid on omavahel seotud ja sõltuvad üksteisest. Tegelemaks lähisuhtevägivalda, sh selle ennetamise küsimustega, tuleb neid tasandeid vaadelda ja käsitleda samaaegselt ⁹⁹.

Joonis 1. L. L. Heise vägivalda ökoloogiline mudel

Allikas: lähisuhtevägivalda teooriad.¹⁰⁰

3.2 Feministlik teooria

Feministliku teooria kohaselt on pere- ja paarisuhtevägivald tingitud sotsiaalsest struktuurist ühiskonnas. Feministid tuginevad väitele, et sotsiaalne ühiskond on patriarhaalne, kus meeste vägivaldsust aktsepteeritakse.¹⁰¹ Kõnealust teooriat ühendab ühine keskne aluspõhimõte: lähisuhtevägivald on põhimõtteliselt sooküsimus ja naise kuritarvitamise kaudu väljendab mees ülemvõimu naise üle. Füüsiline vägivald ei ole küll ainus vahend naise kontrollimiseks, kuid

⁹⁹ Ali, P. A., Naylor, P.B. (2013), p 617.

¹⁰⁰ M. Laanpere „Lähisuhtevägivald ja tervis“. Õppematerjal. – https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/24125/lsv_teooriad.html 24.04.2017.

¹⁰¹ D. Dutton. Rethinking Domestic Violence. Canada: UBS Press 2006, lk 111. – http://books.google.ee/books?id=SSJC_usBJ5kC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Donald+G.+Dutton,+Rethinking+Domestic+Violence.&source=bl&ots=achxzd3Iys&sig=YjMGc9Hmb-14GxgkxweJ2uNuBQQ&hl=et&sa=X&ei=ITdvT7KBIZHY4QTKy4m_Ag&ved=0CDEQ6AEwAg#v=onepage&q=Donald%20G.%20Dutton%2C%20Rethinking%20Domestic%20Violence.&f=false , 13.04.2017

kahtlemata on see kõige jõhkram ja selgesõnaline väljendus patriarhaalse domineerimise kohta.¹⁰² Radikaalsed feministid tõlgendavad naistevastast vägivalda kui meeste poolt tajutavat ohtu oma domineerivale positsioonile.¹⁰³ Feministliku teooria kohaselt on seega põhiliseks vägivalda põhjuseks naiste ebavõrdne olukord võrreldes meestega – seksistlikud hoiakud ning võimuhierarhia. Patriarhaalne ühiskond soosib meeste võimupositsiooni naiste üle ning naiste allumist kuni vägivallani naiste vastu. Samas ei ole feministid nõus sellega, et vastavad rollid on kaasasündinud või funktsionaalsed, vaid väidavad, et need on sotsiaalselt konstrueeritud ja loovad ning säilitavad meeste võimu perekonnas ja ühiskonnas. Lähisuhtevägivald ei ole seega mingil juhul ainult individuaalne, vaid ka sotsiaalne ning poliitiline probleem¹⁰⁴.

3.3 Sotsiaalse õppimise teooria

Sotsiaalse õppimise teooriat on nimetatud ka õpitud käitumise teooriaks. See teooria põhineb algselt Bandura poolt välja töötatud mudelil, mille kohaselt vägivald lähisuhetes on omandatud lapsepõlves kogetu kaudu, jälgides vanemlikke suhteid¹⁰⁵. See on üks kõige populaarsem ja laialdasemalt kasutatavaid teooriaid, mis põhineb põhimõttel, et füüsiline ja ka psüühiline kuritarvitamine on õpitud käitumine.¹⁰⁶ Nimetatud põhimõtte langeb kokku tunnustatud seisukohaga, et keegi ei sünni vägivaldsena, vaid vägivaldsust õpitakse elu jooksul kogemuste kaudu nagu ka näiteks positiivseid käitumismustreid. On leitud, et kui laps näeb pealt peresuhetes vägivalda, siis see suurendab tunduvalt tõenäosust, et need lapsed on vägivaldsemad nii oma kodus kui ka mujal ühiskonnas (koolis, lasteaias jne)¹⁰⁷. Kui inimene näeb oma käitumise põhjal, et vägivaldne käitumine toob kaasa soovitud tulemuse, siis muutub selline käitumine tema jaoks lubatavaks¹⁰⁸. Aastatel 2004-2005 Ameerika Ühendriikides läbi viidud uuringute tulemusel jõuti järeldusele, et lapsepõlves väärkohtlemine suurendas riski lähisuhtevägivallaks 1,5 kuni 4 korda.¹⁰⁹ Leiti, et kuna lapsepõlves kogetud väärkohtlemine

¹⁰² J. Lawson. Sociological Theories of Intimate Partner Violence, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22:5, (2012), pp 572-590. – <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1080/10911359.2011.598748?needAccess=true> . 13.04.2017.

¹⁰³ A.-A. Allaste, V. Võõbus, 2008 lk 10.

¹⁰⁴ Samas, lk 10.

¹⁰⁵ Bell, K. M., Naugle, A. E. Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical Psychology Review*, 28, (2008). p1097. – <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S0272735808000688> . 13.04.2017.

¹⁰⁶ Ali, P. A., Naylor, P.B. (2013), pp 615-616.

¹⁰⁷ A.-A. Allaste, V. Võõbus (2008), lk 7.

¹⁰⁸ M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. 2011, lk 10.

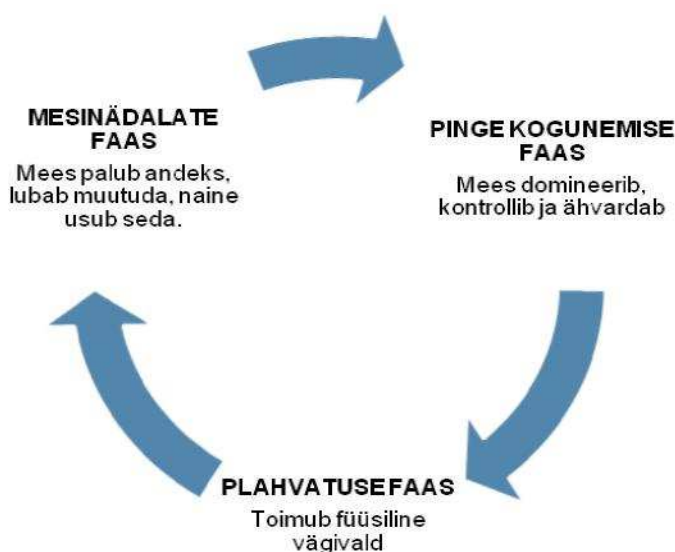
¹⁰⁹ McMahon, K., Hoertel, N., Wall, M. M., Okuda, M., Limosin, F., & Blanco, C. Childhood maltreatment and risk of intimate partner violence: A national study. *Journal of Psychiatric Research*, 69, 2015, pp 42-49. – <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S0022395615002307> . 13.04.2017.

suurendas edaspidi riski lähisuhetes vägivaldseks käitumiseks, siis on väga oluline läbi ühiskondlike mehhanismide seada eesmärgiks ennetada nii ohvriks langemist kui väärkohtlemise toimepanemist täiskasvanute suhetes.¹¹⁰

3.4 Vägivallaringi teooria

Vägivallaringi teooria loojaks võib pidada sotsiaalteadlast ja terapeuti Lenore Walkerit, kes 1979. aastal läbiviidud uuringute põhjal töötas välja vägivallaringi¹¹¹ (vt joonis 2). Walker leidis, et paljud vägivaldsed suhted järgivad kindlat mustrit või tsüklit –kui naine on juba jäänud pikemalt vägivaldsesse suhtesse, siis on tõenäosus vägivalda kordumisele suur ja reeglina hakkab vägivald korduma. Oluline on märkida, et korduv vägivald võib esineda erinevates vormides.¹¹²

Joonis 2. Lenore Walkeri vägivallaring

Allikas: Ali, P. A., Naylor, P.B. Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. – Aggression and Violent Behavior, 18, (2013), p 613.

Joonisel 2 on kujutatud vägivallaringi toimimise faasid:

- 1) pingete kogunemise faas (*i.k. Tension building*), kus füüsilist vägivalda otseselt ei toimu, kuid suhted on juba pingelised, täis vaimset vägivalda, alandamist ja hirmutamist;¹¹³

¹¹⁰ Samas, p 42.

¹¹¹ Ali, P. A., Naylor, P. B. (2013), p 613.

¹¹² Samas, lk 613.

¹¹³ M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. 2011, lk 11.

- 2) n-ö plahvatamise faas (i.k. *Explosion*), kus leiab aset vägivaldaakt. Siin ei suuda vägivaldsete enam kontrollida enda negatiivseid tundeid, ohver on saanud kannatada, kuid vägivaldsete tunneb pärast vägivaldaakti hetkelist pinge langust;¹¹⁴
- 3) n-ö mesinädalate faas (i.k. *Honeymoon*), kus vägivaldsete tunneb süümepiinu, vabandab ohvri ees, lubab muutuda ning mitte enam korrata oma vägivaldset käitumist. On võimalikult armastusväärne. Selle faasi eesmärk on vältida ohvri lahkumist ning ohver (aga ka vägivaldsete) võib tõsimeeli uskuda, et kõik muutub ning vägivald lõpeb.¹¹⁵

3.5 Psühholoogiline teooria

Selle teooria kohaselt on vägivald seotud konkreetse isiku isikuomadustega ning vägivaldset käitumist käsitletakse siin kui patoloogiat. Alati ei pruugi inimene küll otseses mõttes „haige“ olla, kuid siin vaadeldakse vägivaldust kui isiksuse häiret.¹¹⁶ Selline häire võib inimesel avalduda stressi situatsioonis, alkoholi või narkootikumide mõjul aga ka juhul, kui inimesel on madal enesehinnang. Käsitletava teooria kohaselt soodustavad vägivalda isiksuse ebaküpsus, isiksushäired, kontrollimatu impulsiivsus, madal frustratsioonilävi, sõltuvus, depressioon, üleelatud traumad, hirm läheduse või mahajätmise ees, armukadedus ja psühhiaatrilised probleemid.¹¹⁷

¹¹⁴ Smas, lk 11.

¹¹⁵ Samas, lk 11.

¹¹⁶ A.-A. Allaste, V. Võõbus (2008), lk 6.

¹¹⁷ A.-A. Allaste, V. Võõbus (2008), lk 6.

4. Lähisuhtevägivalla probleemidega tegelevad institutsioonid Eestis

Praegusel ajal tegelevad Eestis lähisuhtevägivalla probleemidega mitmed erinevad institutsioonid, kel on antud valdkonnas oma kindel pädevus ja õiguslikud alused. Lähisuhtevägivalla lahendamise tegeledes ei ole võimalik enamikel juhtudel probleemi lahendada vaid ühe institutsiooni raames, tihti on selleks vajalik erinevate institutsioonide ja spetsialistide omavaheline koostöö. Koostööd institutsioonide vahel on püütud ja püütakse jätkuvalt parandada. Nii näiteks on 2013.-2015. aastal viidud Eesti Naiste Varjupaikade Liidu kaudu ellu Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames rahastatud programmi „Kodune ja sooline vägivald“ raames projekt „Soolise perevägivalla ohvritele paremate abiteenuste pakkumine, asutuste vahelise koostöö tugevdamine ja ohvrite ning avalikkuse teadlikkuse tõstmine”¹¹⁸, mille tulemusel muutus tugikeskuste koostöö teiste vägivalla ohvreid abistavate organisatsioonide ja spetsialistidega tulemuslikumaks¹¹⁹.

Institutsioonide vahelise koostöö tugevdamise nõue tuleneb Eestile ka Istanbuli konventsioonist. Konventsiooni artikkel 10 lg 3 kohaselt peavad konventsiooniosalised tagama, et konventsiooni artikkel 10 kohaselt määratud või asutatud organid on suutelised teiste konventsiooniosaliste vastavate organitega otse suhtlema ning nendega sidemeid tugevdama¹²⁰.

4.1 Politsei- ja Piirivalveamet

Politsei on kahtlemata inimeste seas esimeseks asutuseks, kelle poole osatakse pöörduda igasuguste, sh (lähisuhte-) vägivallaaktide esinemise korral. Lähisuhtevägivallajuhtumeid registreerib ja väljakutsetele reageerib Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), kellel on väga suur roll selliste juhtumite lahendamisel ja ka vägivallaohvrite kaitsmisel. Põhjusteks, miks inimesed just politsei poole pöörduvad, on mitmeid. Autori arvates on kõige esmaseks ja ka peamiseks põhjuseks just politsei ööpäevaringne kättesaadavus, teiseks on inimesed üldjuhul teadlikud politsei väljakutsumiseks vajalikust hädaabinumbri ning üldjuhul on inimeste usaldus politsei vastu kõrge, seega lootus abile suur. Nii näiteks on selgunud 2016. aastal läbi viidud avaliku arvamuse uuringust politsei kohta, et rahul või täiesti rahul on kohaliku politsei tööga 72%

¹¹⁸ Sotsiaalministeerium. Soopõhise vägivalla ohvritele paremate abiteenuste pakkumine, asutuste vahelise koostöö tugevdamine ja avalikkuse teadlikkuse tõstmine. – <http://www.sm.ee/et/soopohise-vagivalla-vahendamine-eesti-naiste-varjupaikade-liit> 15.04.2017.

¹¹⁹ Naiste Varjupaikade Liit. – <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=137>. 15.04.2017.

¹²⁰ Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) Art 10 p 3. Istanbul, 11V.2011. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e>. 15.04.2017.

elanikest¹²¹, mis on küllaltki kõrge protsent. Kindlasti on ju oluline ka see, et me kõik teame, et politsei tegeleb kõikvõimalike õiguserikkumistega. Kuhu me veel võiksime pöörduda?

Politsei- ja piirivalveseaduse (PPVS)¹²² § 3 lg 7 sätestab, et politsei ülesandeks on süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine seaduses sätestatud alustel ja korras. Seega lisaks eelnevalt märgitud juhtumite registreerimisele ja nendele reageerimisele tegeleb politsei ka sellealaste süütegude menetlemisega. Iseasi on muidugi küsimus, kui suur hulk lähisuhetes toime pandud kuritegudest politseini jõuab. Kindlasti on sellisteks vägivalla raskemad juhtumid, kus vägivallast teatavad politseile kõrvalised isikud (nt naabrid, lähedased isikud jne). Justiitsministeeriumi poolt koostatud ettekandest nähtuvalt registreeriti 2016. aastal 3017 perevägivallakuritegu, mida on 20 võrra rohkem kui 2015 aastal¹²³. Kui vaadata eelmärgitud lihtsalt kui arvu, võib nentida, et tegemist ei ole suure tõusuga. Töö autori arvates on aga ka see arv liiga suur, pidades silmas asjaolu, et iga sellise juhtumi taga võib olla mitmeid ohvreid (nt naised ja lapsed). Lisaks, arvestades kriminaalpoliitika arengusuundades¹²⁴ välja toodud eesmärki ennetada lähisuhtevägivalla kuritegusid, on selles vallas vägivallategude kasv kahtlemata negatiivseks näitajaks.

Politsei ülesanneteks lähisuhtevägivalla lahendamisel sündmuskohal olles on lõpetada vägivald, küsitleda osapooli, vaadata üle sündmuskoht, kuriteo tunnuste olemasolul alustada menetlus (olenemata ohvri soovist), vajadusel eemaldada vägivallatseja, täita perevägivalla infoleht, jagada ohvrile infot edasise abi osas¹²⁵. Samuti on politseil võimalik kehtestada lähisuhtevägivalla juhtumi puhul teatud juhtudel viibimiskeeldu korrakaitseaduse (KorS)¹²⁶ § 44 alusel, mille kohaselt politsei või seaduses sätestatud juhul muu korrakaitseorgan võib ajutiselt keelata isiku viibimise teatud isiku läheduses või teatud kohas, kohustada teda selle isiku lähedusest või sellest kohast lahkuma või isikule või kohale teatud kaugusele lähenemisest hoiduma. KorS § 44 lg 5 kohaselt võib sellist keeldu kohaldada kuni 12 tundi. Nagu eelnevalt märgitud, on politsei ülesandeks anda ohvrile infot ka edasise abi osas, sh suunab politsei ohvri vajadusel varjupaigateenusele. Seega teeb politsei koostööd varjupaigateenust pakkuvate

¹²¹ Turu-uuringute AS. Avaliku arvamuse uuring 2016. – <https://www.politsei.ee/dotAsset/698490.pdf> 19.04.2017.

¹²² Politsei ja piirivalve seadus. RT I 06.05.2009. RT I 2009, 26, 159 - RT I, 15.12.2016, 7.

¹²³ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018: 2016. aasta täitmise ettekande lisa Riigikogule, lk 3. – http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_arengusuundade_taitmine_2016_lisa.pdf 19.04.2017.

¹²⁴ Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. – http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf, 15.04.2017.

¹²⁵ M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. 2011, lk 32.

¹²⁶ Korrakaitseadus. 23.02.2011. RT I, 22.03.2011, 4 - RT I, 02.12.2016, 6.

asutuste ja mittetulundusühingutega lähisuhtevägivalla kannatanutele turvalise keskkonna pakkumiseks, süüteo menetluse tagamiseks ja edasiste lähisuhtevägivalla juhtumite ennetamiseks, seades esikohale varjupaiga peamise eesmärgi – tagada kannatanule turvaline keskkond, kus otsene kontakt vägivallatsejaga on välistatud¹²⁷.

Oluline on märkida, et politsei ei tegele mitte ainult juba toimunud sündmustega ehk teole järgnenud tagajärgedega, vaid politsei ülesandeks on muuhulgas ka süütegude ennetamine. Nii on ka PPVS § 3 lg-s 1 märgitud, et politsei ülesanneteks on karistusseadustiku 9., 12., 13., 16. ja 22. peatükis sätestatud süütegude ennetamine, kui see ülesanne ei ole seadusega antud muu korrakaitseorgani pädevusse, ning avaliku korra kaitse korrakaitse seaduses sätestatud alusel ja korras. Kõikides politseiprefektuurides on olemas bürood, kes oma prefektuuri haldusalas ennetustööga tegelevad. Politsei- ja Piirivalveameti kodulehel on selgitatud, et politsei ennetustegevuse eesmärgiks on tõsta inimeste teadlikkust erinevatest ohtudest ja nende ärahoidmise võimalustest. Ohu- ja süüteo ennetust teostatakse koostöös erinevate sektoritega (avalik-, era- ja mittetulundussektor) kampaaniate, projektide, loengute ja ühekordsete ürituste kaudu¹²⁸. Ka 2016. aastal läbi viidud avaliku arvamuse uuring kinnitab politseipoolse ennetustöö tähtsust ja vajalikkust: politsei puhul peab ennetustööd ehk ennetaja rolli oluliseks või väga oluliseks 95% elanikest¹²⁹.

Kui varasematel aastatel viidi politseis läbi mitmeid Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames rahastatud ennetusprojekte, siis käesoleva töö kirjutamise aja andmete kohaselt¹³⁰ viiakse ka praegu politseis läbi ümarlaudu, loenguid ning koolitusi nii lasteaedadele kui ka koolide personalile, et nad teaksid, kuidas ära tunda ja reageerida väärkoheldud laste juhtumitele. Lasteaedade ja koolide personali koolitus toimub vajaduspõhiselt. Politsei on oma töös orienteeritud eelkõige lastele ja noortele. Samuti teavitatakse koostöös Ohvriabiga õpilasi üle kogu Eesti kohtinguvägivalla teemadel. Tegevused planeeritakse vastavalt PPA ennetussuundadele üldisemalt prefektuurides ning seejärel jaoskondades piirkonna põhiselt. Ennetussuunad tuginevad riiklikul vägivalla ennetamise strateegial. Hetkel koostatakse politsei ennetustöö kontseptsiooni, mille loomise käigus arutatakse kõik politsei poolt käsitletavad teemad läbi ning arvestatakse ka Istanbuli konventsioonist tulenevate kohustustega. Riiklikul

¹²⁷ Samas, lk 33.

¹²⁸ Ülevaade ennetustööst. Politsei- ja Piirivalveameti koduleht. – <https://www.politsei.ee/et/ennetus/ennetusprojektid/> 15.04.2017.

¹²⁹ Turu-uuringute AS. Avaliku arvamuse uuring 2016. – <https://www.politsei.ee/dotAsset/698490.pdf>. 15.04.2017.

¹³⁰ PPA arendusosakonna ennetuse ja süüteo menetluse büroo juhtivspetsialist K. Kukk andmetel. (kiri autori valduses).

tasandil töögruppi Istanbuli konventsiooniga seoses haldab Justiitsministeerium. Samuti on PPA osaline MARAC mudeli,¹³¹ ehk juhtumikorraldus lähisuhtevägivallas perede abistamiseks ennetamaks korduvaid vägivallajuhtumeid ja raskeid kahjusid, väljatöötamisel.

4.2 Naiste tugikeskus

Naiste tugikeskuste puhul on tegemist institutsiooniga, mis ilmselt ei ole inimeste seas nii tuntud kui politsei, kuid kuhu ohvrid tihti politsei abil ja suunamisel lähisuhtevägivalla toimumisel pöörduvad. Antud töö autori hinnangul on naiste tugikeskused viimaste aastate jooksul üha rohkem jaganud infot (sh. meedia vahendusel) oma tegevuste ja nende poolt pakutavate teenuste kohta¹³². Sellega koos on julgustatud lähisuhtevägivalla ohvreid pöörduma naiste tugikeskuste poole ja suurendanud ka ühiskonna teadlikkust tugikeskuste olemasolu kohta. Samas ei ole võib-olla piisavalt edastatud infot vägivalda kogenud naistele mõeldud tugitelefonide olemasolu kohta ning sellest ei olda nii teadlikud. See nähtub ka Norra finantsmehhanismist rahastatud ja MTÜ Eesti Varjupaikade Liidu poolt 2016. aastal korraldatud uuringu tulemustest, mille kohaselt on 78% kuulnud naiste tugikeskuse olemasolust¹³³, kuid teadlikkus naiste tugikeskuse tugitelefonide 1492 tegutsemisest ja selle poolt pakutavatest teenustest on üsna madal – umbes iga viies vastaja on enda sõnul kuulnud tugitelefonide 1492 olemasolust, kuid üksnes 6% on kursis seal pakutavate teenustega¹³⁴.

Alates 01. jaanuarist 2017 jõustus ohvriabiseaduse muudatus, mille kohaselt naiste tugikeskuse teenus muutus üheks osaks riiklikust ohvriabiteenusest ja teenust hakkasid osutama Sotsiaalkindlustusameti korraldatud hankemenetluses leitud organisatsioonid – see muudatus tagab tugikeskuste teenuste jätkuva riikliku rahastuse ning ohvritele jätkuva juurdepääsu teenustele. Kui 2016. aasta lõpus oli kahtluse all mitme naiste varjupaiga edasise töö jätkumine vähenenud rahastuse tõttu – 2017. aasta riigieelarves oli naiste tugikeskuste teenuse osutamiseks ette nähtud üle 100 tuhande euro vähem kui tugikeskused 2016. aastal Sotsiaalministeeriumilt said¹³⁵, siis töö kirjutamise hetkel on Eestis Sotsiaalkindlustusameti

¹³¹ Sotsiaalkindlustusameti koduleht. – <http://vana.sotsiaalkindlustusamet.ee/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende-probleemide-lahendamine-vorgustikutoo-meetodil/>. 23.04.2017.

¹³² Eesti Naiste Varjupaikade Liit. 2016. aastal läbi viidud projektid. Kodulehekül. – <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=136>. 20.04.2017.

¹³³ MTÜ Eesti Naiste Varjupaikade Liidu uuring. Eesti inimeste kokkupuude vägivaldaohvritega ning teadlikkus naiste tugikeskustest ja tugitelefoni 1492, lk 12. – http://naisteliin.ee/files/147_Teadlikkus_naiste_tugikeskustest_ja_abitelefoni_202016.pdf. 20.04.2017.

¹³⁴ Samas, lk 17.

¹³⁵ Eesti Naiste Varjupaikade Liit. – <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=151>. 20.04.2017.

andmetel 14 naiste tugikeskust¹³⁶ ning tagatud on kõikide maakondade piires teenuse osutamine.

Nagu eelnevalt märgitud, osutatakse naiste tugikeskuse teenust OAS alusel. Naiste tugikeskuse teenus on OAS § 6⁵ lg 1 kohaselt liitteenus, mille eesmärk on aidata kaasa naistevastase vägivalda ohvriks langenud naise vägivallast pääsemisele ja iseseisva toimetuleku saavutamisele, pakkudes turvalist keskkonda ja nõustamist ning vajaduse korral ajutist majutust naisele ja temaga kaasas olevatele lastele. Kõik teenused on ohvritele tasuta.

OAS § 6⁵ lg-s 3 punktides 1 kuni 6 on välja toodud tegevused, milles tugikeskuse teenused seisnevad. Nendeks on vajaduse korral ohvrile ja tema lastele turvalise ajutise majutuse tagamine, ohvri ja tema laste esmane kriisinõustamine, ohvri juhtumipõhine nõustamine, sh info jagamine väljaspool tugikeskust kättesaadavate abivõimaluste kohta, vajaduse korral ohvri psühholoogiline nõustamine või psühhoteraapia, vajaduse korral ohvri juriidiline nõustamine ja ohvriga kaasas olevate laste abivajaduse hindamine ja esmane nõustamine. Seega on naiste tugikeskuse eesmärgiks pakkuda erinevate teenuste kaudu ohvrile spetsialiseeritud nõustamist ja turvalisust –igat liiki naistevastast vägivalda kogenud naistele ja nendega koos olevatele lastele (OAS § 6⁵ lg 2). Samuti tegeletakse tugikeskuses nõustamise käigus ka sellega, et toetada naisi ja lapsi vägivaldsest keskkonnast väljumisel.

Käesoleva töö kirjutamise ajaks on naiste varjupaiga poole pöördujate osas olemas ka statistika 2016. aasta kohta, millest nähtuvalt oli naiste tugikeskuste poole pöördunud naiste (sh ka nõustamistele pöördunud) arv 2016. aastal kokku 1990. Neil naistel oli kokku 1506 alaealist last¹³⁷, mis on 227 võrra rohkem kui 2015. aastal¹³⁸.

¹³⁶ Sotsiaalministeerium. Naiste tugikeskused. – <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/naiste-tugikeskused#Naiste%20tugikeskuste%20kontaktandmed>. 15.04.2017.

¹³⁷ Eesti naiste Varjupaikade Liit. Naiste tugikeskuste statistika kuni 2017. – <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=114>. 15.04.2017.

¹³⁸ Samas.

4.3 Ohvriabi

Üheks institutsiooniks, mis puutub kokku lähisuhtevägivalla ohvritega, on ohvriabi. Ohvriabi on riiklik institutsioon ning ohvriabikeskused asuvad kõikides suuremates linnades¹³⁹. Ohvriabiosakonnad on jagunenud piirkondlikult – on põhja, lõuna, lääne ja ida piirkond, mille all asub kokku 21 osakonda¹⁴⁰, valdavalt asutakse politseimajades. Ohvriabiteenust osutatakse OAS alusel ning korras. OAS § 3 lg 1 kohaselt on ohvriabiteenus OAS tähenduses avalik teenus, mille eesmärgiks on kuriteo, hooletuse või halva kohtlemise või füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks langenud isikute toimetulekuvõime säilitamine või parandamine. Seega on ohvriabi kaudu võimalik saada tuge ja abi ning nõu edasise käitumise osas. Ohvriabiteenuse kaudu on võimalik saada peamiselt nõustamist ning abi suhtlemisel riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustega ning juriidiliste isikutega. Teatud juhtudel (nt seksuaalselt väärkoheldud alaealisel) on õigus saada ka turvalist majutust, toitlustust, tuleb tagada vajalike tervishoiuteenuste kättesaadavus, vajalik materiaalne ja psühholoogiline abi (OAS § 3 lg 2 ja 2¹). Ohvriabiteenuse peab tagama Sotsiaalkindlustusamet (OAS § 4 lg 1).

Ohvriabitöötaja poole võib pöörduda iga inimene, kes on langenud kuriteo ohvriks (k.a lähisuhetes), seda vaatamata asjaolule, kas vägivallatseja on teada või kas tema suhtes on algatatud kriminaalmenetlus. Samas kui ohver soovib nt psühholoogilise abi kulude hüvitamist (OAS § 6¹), siis selleks peab olema vägivallatseja suhtes algatatud väärteo- või kriminaalmenetlus. Lisaks psühholoogilise abi kulude hüvitamisele on ette nähtud ka muude hüvitiste maksmine. Õigus hüvitist saada on OAS § 8 lg-s 1 nimetatud teo (s.o vägivallakuriteo) tagajärjel tekkinud kahju kannatanud Eesti kodanikul (OAS § 9 lg 1) või OAS § 9 lg 2 nimetatud isikul (nt EL kodanik, pikaajalise elamisloaga Eestis elav isik jne). Näiteks võivad kahjudeks olla töövõimetusest või töövõime vähenemisest tulenev kahju, ohvri tervise kahjustamisest tingitud kulud, ohvri surmast tulenev kahju, varaline kahju, ohvri matusekulud (OAS § 10 lg 1 p-d 1-5).

Ohvriabi poole pöördumine ei ole kohustuslik, seda otsustab iga inimene ise. Ka politseil ega prokuratuuril ei ole seadusest tulenevat kohustust suunata nende poole pöördunud vägivallaohvrit ohvriabi poole, kuid samas on uurimisasutusel seadusest tulenev kohustus teavitada ohvreid ja ülalpeetavaid, kes võiksid saada OAS alusel ohvriabiteenust või hüvitist

¹³⁹ Sotsiaalministeerium. Ohvriabitöötajate kontaktid. – <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-tootajate-kontaktandmed> . 15.04.2017.

¹⁴⁰ Samas.

ohvriabiseaduse sisust (OAS § 33). Seega ei ole politseil küll teatamise kohustust, kuid politsei poolt välja töötatud praktika kohaselt edastab politsei siiski kannatanu andmed ohvriabiteenuse pakkujale viie tööpäeva jooksul, kui kannatanu selleks oma nõusoleku annab.¹⁴¹

Seda, et ohvriabiteenust kasutatakse üha rohkem, kinnitavad ka 2016. aasta andmed, mille kohaselt pöördus sotsiaalkindlustusameti ohvriabi poole üle 6400 inimese, mis on võrreldes varasema aastaga paarisaja inimese võrra rohkem¹⁴².

4.4 Prokuratuur

Prokuratuuriseaduse (ProKS)¹⁴³ § 1 lg-st 1 tulenevalt on prokuratuur valitsusasutus, mis osaleb kuritegude tõkestamiseks ja avastamiseks vajaliku jälitustegevuse planeerimises, juhib kohtueelset kriminaalmenetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse, esindab kohtus riiklikku süüdistust ning täidab muid seadusega prokuratuurile pandud ülesandeid. Seega üldjuhul prokuratuur juhib kohtueelset menetlust ja seda viib tavajuhtudel läbi Politsei- ja Piirivalveamet. Samas annab KrMS prokuratuurile võimaluse teatud juhtudel alustada ise kriminaalmenetlust, kuid sellisel juhul edastab ta kriminaalasja materjalid uurimisalluvuse kohaselt (KrMS § 193 lg 1 ja 3). Prokuratuuri andmetel töötab Põhja Ringkonnaprokuratuuri juures eraldi alaealiste ja lähisuhtevägivalla kuritegude osakond¹⁴⁴.

Seega võib ette tulla olukord, kus lähisuhtevägivalla juhtumi korral pöördub ohver otse prokuratuuri poole ning aluse olemasolul alustatakse vägivaldse suhte prokuratuuri poolt kriminaalmenetlust ja saadab materjalid uurimisalluvuse kohaselt politseile uurimiseks. Juhul, kui kriminaalmenetlus on algatatud, on võimalik kannatanul enda kaitseks esitada taotlus ajutise lähenemiskeelu kehtestamiseks (või anda nõusolek ja prokurör taotleb). KrMS § 141¹ lg 1 kohaselt võib kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustataval või süüdistataval keelata kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenemise ja nendega suhtlemise. See meede annab kannatanule teatava turvatunde ja kindluse selle kohta, et vägivaldse hoiab kuni kohtuotsuse jõustumiseni

¹⁴¹ Politsei- ja Piirivalveamet. Lähisuhtevägivalla teabeleht. – <https://www.politsei.ee/dotAsset/369432.pdf> . 06.04.2017.

¹⁴² D. Lamp. Möödunud aasta kurb statistika: 82 protsenti langes vägivaldaohvriks koduseinte vahel. Postimees. 22.02.2017. – <http://naine24.postimees.ee/4023213/moodunud-aasta-kurb-statistika-82-protsenti-langes-vagivaldaohvriks-koduseinte-vahel> . 06.04.2017.

¹⁴³ Prokuratuuriseadus. 22.04.1998, RT I 1998,41,625- RT I, 17.12.2015, 62.

¹⁴⁴ Prokuratuur. – <http://www.prokuratuur.ee/et/kontaktid/pohja-ringkonnaprokuratuur> ,15.04.2017.

temast eemale. Ajutise lähenemiskeelu rikkumise korral on ette nähtud ka kriminaalvastutus KarS § 331² järgi.

Lähisuhtevägivalla juhtumite korral on KrMS § 203² kohaselt võimalus kasutada mõlema poole nõusolekul ka lepitusmenetlust, kui tegemist on teise astme kuriteoga, mille asjaolud on selged ja kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi. KrMS § 203¹ lg 1 punktides 1-4 on välja toodud asjaolud, millal kriminaalmenetluse lõpetamine ei ole lubatud. Seaduses ei ole sätestatud piirangut, et lepitusmenetlust ei ole lubatud kohaldada lähisuhtevägivalla juhtumite korral ning lepitusmenetlust viiakse lähisuhtevägivalla asjades Eestis küllaltki tihti läbi. Autori hinnangul on aga küsitav, kas lähisuhtevägivalla asjades on võimalik lepitusmenetlust tulemuslikult läbi viia. Nagu antud töös eelpool välja toodud erinevad teooriad kinnitavad, on lähisuhtevägivallas toimuvat käitumismustrit väga raske murda ning selliste juhtumite puhul on enamasti ohver allutatud vägivallatseja tahtele. Kui asjas on siiski rakendatud lepitusmenetlust, siis on lepitusteenuse osutamine tagatud Sotsiaalkindlustusameti poolt ja selle viivad läbi vastava koolituse saanud ohvriabitöötajad.¹⁴⁵ Lepitusmenetluse ebaõnnestumise puhul uuendab kohus prokuratuuri taotlusel kriminaalmenetluse oma määrusega. Initsiatiiv selleks tuleb lepitaja poolt, kes informeerib prokuratuuri ebaõnnestunud lepitamisest.

Kuivõrd eelnevalt kirjeldatud kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu saab Eestis toimuda vaid prokuratuuri taotlusel, kahtlustatava/süüdistatava ja ka kannatanu kokkuleppel, siis on see võimalik ka pärast Istanbuli konventsiooni ratifitseerimist. Nimelt on Istanbuli konventsiooni¹⁴⁶ artiklis 48 sätestatud, et konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et keelustada konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivalla vormide suhtes kohustuslik alternatiivne vaidluste lahendamine, sealhulgas vahendamine ja lepitus. Seega tuleb vältida igasuguseid kohustuslikke menetlusi, sh ka lepitamist lähisuhtevägivallaga seotud olukordades. Eestis KrMS § 203¹ ja § 203² kohaselt läbi viidav lepitusmenetlus ei ole aga kohustuslik ning seetõttu on ta ka edaspidi lubatav.

¹⁴⁵ Sotsiaalkindlustusamet. Ohvriabi ja lepitusteenus. – <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-ja-lepitusteenus>, 15.04.2017.

¹⁴⁶ Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) Art 48. Istanbul, 11V.2011. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e>, 15.04.2017.

4.5 Kohalik omavalitsus

Eesti kriminaalpoliitika arengusuundades¹⁴⁷ on üheks põhimõtteks märgitud, et igasuguste süütegude ennetamine peab toimuma eelkõige kohalikul tasandil. Kohaliku omavalitsuse ülesandeks on kohalikku elanikkonda ning era- ja mittetulundussektorit kaasates vähendada süütegusid soodustavaid tegureid.¹⁴⁸

Töö autori hinnangul on kohaliku omavalitsuse spetsialist tihti isikuks, kelle poole pööratakse kõikvõimalike probleemide, s.h ka lähisuhtevägivalla korral. Samas ei pruugi informatsioon abivajajast omavalitsuse töötajani jõuda otse abivajaja kaudu, vaid jõuab laiemal võrgustiku kaudu (naabrid, sugulased, tuttavad aga ka koolid, lasteaiad jne). Üldjuhtudel pööratakse sellise informatsiooniga kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja või lastekaitsetöötaja poole.

SHS § 4 p 3 sätestab, et sotsiaaltöötaja on sotsiaalhoolekandes töötav vastava erialase ettevalmistusega kõrgharidusega isik. Nagu eelnevalt märgitud, võib informatsioon abivajajast isikust, sh lähisuhtevägivalla ohvrist jõuda sotsiaaltöötajani peaaegu juhuslikult, kuid sellega tegelemine on sotsiaaltöötajale kohustuslik. Nimelt sätestab SHS § 5, et kohaliku omavalitsuse üksus on kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama. Samuti tulenevad kohaliku omavalitsuse ülesanded lastekaitse korraldamisel ka LasteKS §-st 17.

Üldine abivajavast isikust teavitamise kohustus tuleneb SHS §-st 13, mille kohaselt on abivajava isiku perekonnaliikmed, kohtunik, politsei, prokurör, hoolekande-, tervishoiu- ja haridusasutuse töötaja ja teised isikud kohustatud teatama sotsiaalhoolekannet vajavast isikust või perekonnast isiku või perekonna viibimiskoha järgsele kohaliku omavalitsuse üksusele.

4.6 Tervishoiuasutus

Lisaks ülalmärgitud institutsioonidele on kahtlemata tervishoiuasutused ühtedeks n-ö esmasteks asutusteks, kuhu (lähisuhte-) vägivalla ohvrid pöörduvad. Tervishoiutöötajad s.o kiirabiarstid, perearstid ja -õed, naistearstid, ämmaemandad aga ka kooli tervishoiutöötajad puutuvad lähisuhtevägivalla ohvritega kokku sagedamini kui me arvata oskaksime. Eeltoodut

¹⁴⁷ Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika arengusuund aastani 2018. – http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuund_aastani_2018.pdf, 15.04.2017.

¹⁴⁸ Samas, lk 1.

kinnitavad aastal 2014 perearstide ning naistearstide ja ämmaemandate seas läbi viidud küsitluse¹⁴⁹ tulemused, kust nähtuvalt on praktiliselt pea kõigi (94-95%) küsitluses osalenud ekspertide patsientide seas olnud naisi, kellede kaebused võivad olla seotud perevägivallaga. Valdav osa (80%) perearstidest on ka lastest patsientidel täheldanud perevägivalla tagajärgi. Iga teise perearsti vastuvõtul on olnud mehi, kes on kannatanud perevägivalla all. Kuid lisaks eelmärgitud suurele märkamise protsendile, on perearsti poole pöörduvatest naistest pea iga kümnes perevägivalla ohver, naistearstide või ämmaemandate poole pöördunudest iga 20-s. Lapsed on suuruselt teine ohvrite rühm: iga 20-s perearsti visiidil viibinud laps võib olla perevägivalla ohver. Ka perearsti poole pöördunud mehed võivad olla perevägivalla ohvrid – 3% ulatuses.¹⁵⁰ Seega on tervishoiutöötajatel kahtlemata väga suur roll lähisuhtevägivalla ohvrite aitamisel.

TTKS § 4 kohaselt on tervishoiuteenuse osutaja tervishoiutöötaja või tervishoiuteenuseid osutav juriidiline isik.

Tervishoiuteenuse osutaja ehk tervishoiutöötaja kohustused on tulenevalt võlaõigusseaduse (VÕS)¹⁵¹ 41. peatükist järgnevad: tervishoiuteenuse osutamise kohustus; patsiendi teavitamise ja teavitatud nõusoleku saamise kohustus; saladuse hoidmise kohustus; dokumenteerimiskohustus. Seega lisaks sellele, et tervishoiutöötaja peab vajadusel lähisuhtevägivalla ohvrile osutama meditsiinilist abi, on ta kohustatud selle käigus saadud infot hoidma saladuses. VÕS § 768 lg 1 kohaselt peavad tervishoiuteenuse osutaja ja tervishoiuteenuse osutamisel osalevad isikud hoidma saladuses neile tervishoiuteenuste osutamisel või tööülesannete täitmisel teatavaks saanud andmeid patsiendi ja tema tervise seisundi kohta, samuti hoolitsema selle eest, et tervishoiuteenuse osutamisel koostatud dokumentides sisalduvad andmed ei saaks teatavaks kõrvalistele isikutele, kui seaduses või kokkuleppel patsiendiga ei ole ette nähtud teisiti. Konfidentsiaalsuskohustuse täitmisest võib mõistlikus ulatuses kõrvale kalduda, kui andmete avaldamata jätmise korral võib patsient oluliselt kahjustada ennast või teisi isikuid (VÕS § 768 lg 2).

¹⁴⁹ I. Pettai, H. Kase. Lühikokkuvõte Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekti „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis” raames läbi viidud uuringust: Lähisuhtevägivall Eestis tervishoiutöötaja pilgu läbi. Tallinn 2014. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamise_programm/tulemused_meedikute_kusitus.pdf, 14.04.2017.

¹⁵⁰ Samas, lk 5 ja 6.

¹⁵¹ Võlaõigusseadus. 26.09.2001. RT I 2001,81,487 - RT I, 31.12.2016, 7.

Samas peab tervishoiutöötaja arvestama, et saladuses hoidmise kohustuse kohta on eriandeid – nendeks on seadusest tulenev või kokkuleppel patsiendiga. Näiteks ei ole saladuskohustusega hõlmatud informatsioon kuriteo toimepanemise kohta, mistõttu tervishoiutöötaja on kohustatud teavitama patsiendi poolt toimepandud kuriteost või selle kavatsusest tulenevalt KarS §-st 306 ja 307.¹⁵² Seadusest tulenev erisus on näiteks haiglas viibiva isiku tervise seisundit kajastatavate andmete edastamine või nendele andmetele juurdepääsu võimaldamine tema lähedastele TTKS § 4¹ lg 2 alusel¹⁵³. Samuti on TTKS § 17 lg-s 2 sätestatud, et Vabariigi Valitsus kehtestab kiirabi, haiglate ning pääste- ja politseiasutuste kiirabialase koostöö korra. Vabariigi Valitsuse 23.01.2002 määrus nr 44 „Kiirabi, haiglate ning päästeasutuste ja politsei kiirabialase koostöö korras“ on määratud ka kiirabi, haiglate ning päästeasutuste ja politsei vahel toimuv kiirabialaste andmete edastamise kord. Lisaks tuleb tervishoiutöötajate teavitamiskohustus ka SHS §-st 13 (abivajadusest teatamise kohustus) ning see kehtib nii täisealise kui ka alaealise abivajaja isiku korral. Lapseealise lähisuhtevägivalla ohvri puhul tuleneb tervishoiutöötajale kohustus teavitada LasteKS §-st 27 lõikest 1, mille kohaselt on kohustus abivajavast lapsest teatada kõigil isikutel, kellel on olemas teave abivajavast lapsest.

¹⁵² P. Varul, I. Kull, V. Kõve ja M. Käerdi (koost). Võlaõigusseadus III kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2009, § 768 komm 3.1.

¹⁵³ Samas, § 768 komm 3.2.

5. Uuring suhtumisest lähisuhtevägivalda ja ennetustöö vajalikkuse kohta

5.1 Uuringu eesmärk, valim ja lähtepositsioon

Käesoleva magistritöö raames viis autor ajavahemikul 11. aprill 2017 – 20. aprill 2017 läbi sotsioloogilise uuringu, mille eesmärgiks oli teada saada, milline on üldine suhtumine lähisuhtevägivalda, kuidas käitutakse sellega kokkupuutel ning milline on meie ühiskonnaliikmete arvamus ennetustöö vajalikkuse kohta.

Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse uuringus osalemiseks edastati vastajatele elektroonilise kirja ning sotsiaalmeedia (Facebook) kaudu. Kutse sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Tulenevalt töö eesmärgist ei olnud küsitlus suunatud otse kindlaksmääratud sihtgrupile – oluline oli teada saada võimalikult paljude ja erineva taustaga respondentide arvamust. Seega oli küsitlus juhuvalimiga ning vastama olid oodatud nii mehed kui naised vanuses 16-65 aastat, kes antud teema kohta arvamust soovisid avaldada. Küsimustikule vastas juhuvalimina kokku 71 respondendi, kelle hulgas oli 58 naist ning 13 meest. Vastajad olid kesk, kesk-eri või kõrgharidusega ning vanuses 16-65 aastat.

5.2 Küsimustik ja metoodika

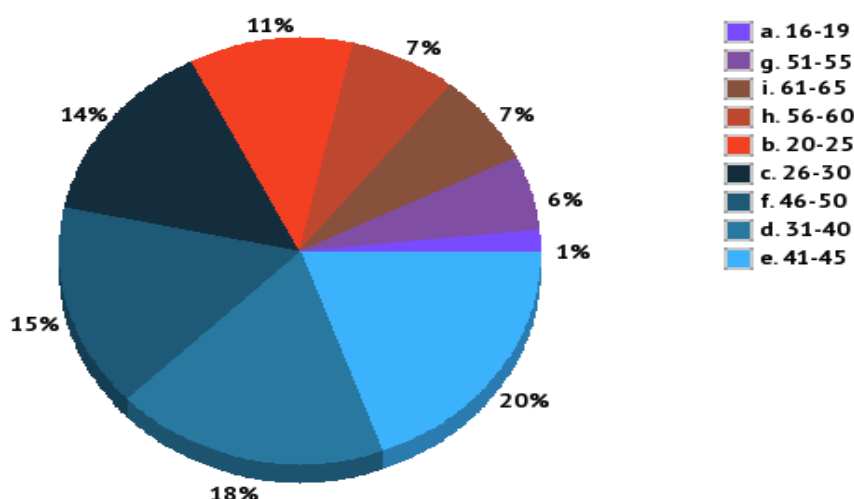
Uuringu läbiviimiseks koostati Solid Solutions OÜ poolt välja arendatud veebikeskkonnas veebiküsitluse ankeet. Ankeedi sissejuhatavas osas toodi välja uuringu põhjendus, ankeet koosnes kinnistest ja poolkinnistest küsimustest.

Küsimustiku alguses paluti vastajal esitada üldised andmed enda kohta (sugu, vanus, haridus) ning siis liiguti spetsiifilisemate küsimuste juurde, püüdes tekitada vastajates küsimustega huvi ka järgmistele küsimustele vastamiseks. Küsimustik sisaldas kokku 27 küsimust. Küsimustikku sai täita ainult eesti keeles. Küsimustikule vastas juhuvalimina kokku 71 respondendi. Küsitluse ankeet koos vastuste kokkuvõttega on lisatud käesolevale magistritööle (vt Lisa 1).

Empiirilise uuringu meetodina kasutati antud juhul sotsioloogilist ankeetküsitust. Eelmärgitud meetod valiti põhjusel, et sellega on võimalik haarata suurt hulka küsitletavaid ning saab küsida inimeste hinnanguid aga ka ettepanekuid sh tuleviku kohta, mida antud uuringuga oligi vaja saavutada. Küsitlusega kogutud andmete analüüsimiseks kasutati reastamist, võrdlemist ning kirjeldavaid statistilisi andmeanalüüsi meetodeid: andmete graafilist kirjeldamist ja andmete esitamist tekstina.

5.3 Uuringu tulemused

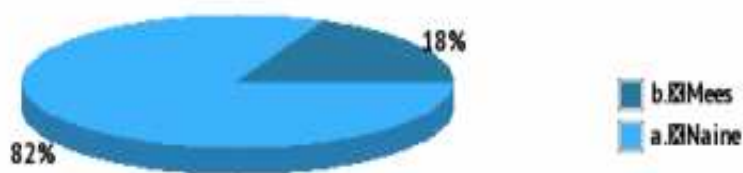
Küsimustikule vastas kokku 71 inimest ning vastajate vanuseline jagunemine on toodud Joonisel 1.

Joonis 1. uuringus osalenud vastajate vanuseline jagunemine
Allikas: autori koostatud

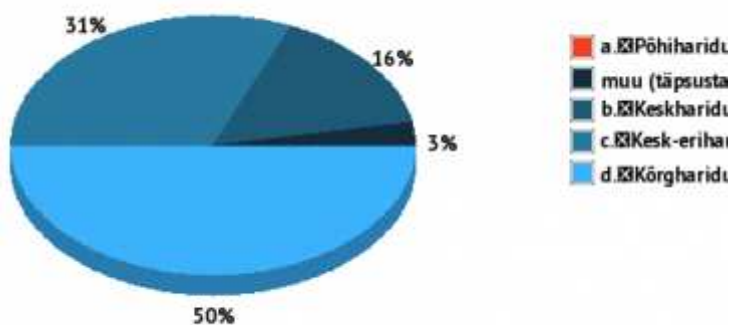
Küsimustikule vastanute vanusegrupist nähtub, et vanusegrupis 41-45 olid vastajad kõige aktiivsemad moodustades 20% kogu valimist. Samas jäi nendest vaid 2% maha vanusegrupp 31-40, kes moodustasid vastanutest 18%. Nendele järgnesid vanusegrupp 46-50 ja 26-30 peaaegu võrdsena - vastavalt 15% ja 14% kõigist vastanutest. Vähemaktiivsed vastajad olid vanusegrupid 20-25 (11%), 56-60 ja 61-65 (7%) ning 51-55(6%). Kõige vähem aktiivsemad olid vastajad vanuses 16-19 (1%).

Vastajate soolise jagunemise järgi olid vastajate hulgas aktiivsemad naised, kes moodustasid kõigi vastajate hulgast koguni 82%.

Joonis 2. Uuringus osalenud vastajate sooline jagunemine
Allikas: autori koostatud

Uuringus osalenud vastajate jagunemine haridustaseme järgi on välja toodud Joonisel 3.

Joonis 3. Uuringus osalenud vastajate jagunemine haridustaseme järgi.
Allikas: autori koostatud

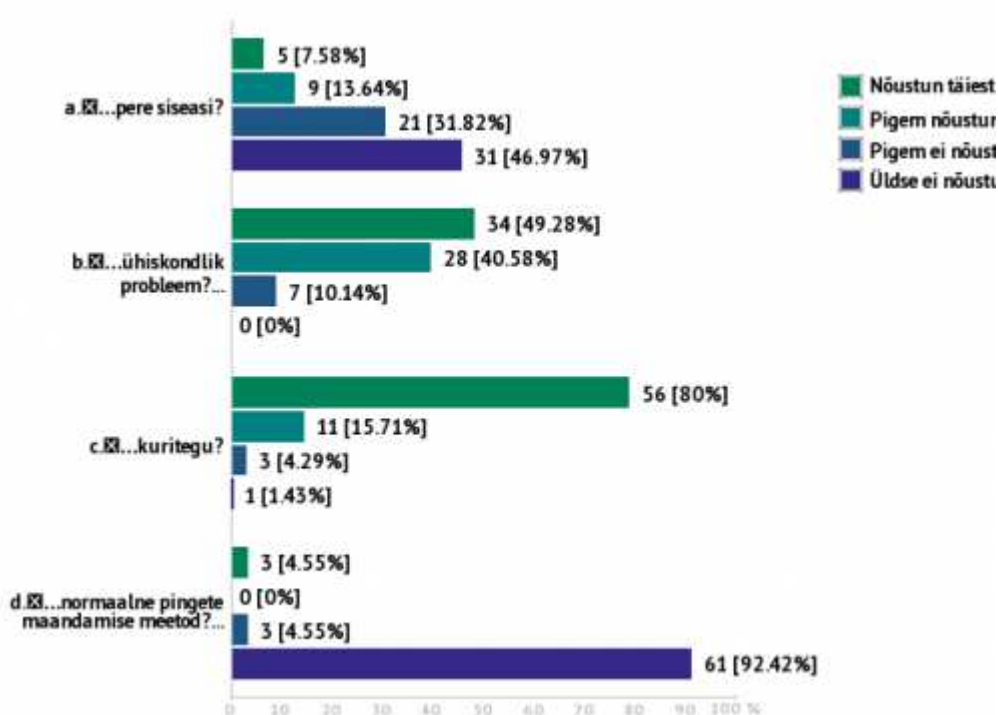
Vastajate hulgas oli kõige rohkem (50%) kõrgharidusega inimesi, järgnesid kesk-eriharidusega vastajad (31%), keskkooli haridusega vastajad (16%). Põhiharidusega inimesi vastajate hulgas ei olnud. Kuivõrd antud küsimuse puhul oli võimalik sobiva vastuse puudumisel oma haridust täpsustada, siis seda võimalust kasutas 3%, märkides valikvastusena: keskkooli haridus + eriala + kõrgharidus omandamisel ning lõpetamata kõrgharidus.

Haridustaseme kohta vastas kõigist vastanutest 70 inimest ja vastamata jättis 1.

Järgnevalt sooviti uuringus teada saada, mis eelkõige on lähisuhtevägivald vastajate arvates. Enamus vastajatest (55%) leidsid, et lähisuhtevägivald on eelkõige vaimne vägivald, sellele järgnes füüsiline vägivald (43%) ning majanduslik vägivald (2%). Antud küsimusele vastas kõigist vastajatest 67 inimest.

Kuivõrd ühiskonnas on pikalt olnud valitsev arusaam lähisuhtevägivallast kui pere siseasjast, siis paluti järgnevas küsimuses vastajate seisukohta neljale küsimustikus toodud väitele märkides iga väite kohta oma seisukoha.

Küsimusele, kas nõustute väitega, et lähisuhtevägivald on.... a) pere siseasi, b) ühiskondlik probleem, c) kuritegu, d) normaalne pingete maandamise meetod, vastasid respondendid järgnevalt (Joonis 4).

Joonis 4. Uuringus osalenud vastajate seisukohad küsimuses esitatud väidete kohta perevägivalla olemuse kohta.
Allikas: autori koostatud

Peaaegu pooled (~47 %) vastanutest ei nõustunud üldse väitega, et lähisuhtevägivald on pere siseasi ning selle väitega pigem ei nõustunud ~32 % vastanutest. Samas leidsid, et nad pigem nõustuvad selle väitega ~14 % vastanutest ning täielikult nõustus sellega ~8 % vastanutest.

Väitega, et lähisuhtevägivald on ühiskondlik probleem, nõustusid taas pooled (49%) vastanutest ja pigem nõustus selle väitega ligikaudu 41% vastanutest. Ülejäänud vastanutest ehk ligikaudu 10 % selle väitega pigem ei nõustunud.

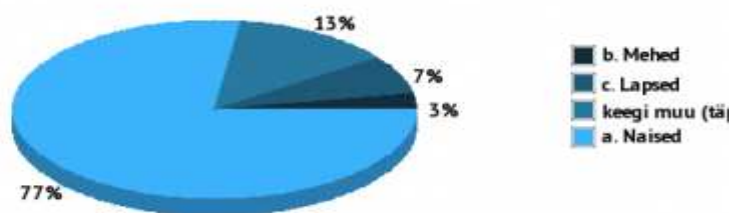
Väitega, et lähisuhtevägivald on kuritegu, nõustus 80 % vastanutest ning pigem nõustus selle väitega ligikaudu 16 % vastanutest. Pigem ei nõustunud selle väitega ~4 % vastanutest ja ~1 % ei nõustunud eeltoodud väitega üldse.

Väitega, et lähisuhtevägivald on normaalne pingete maandamise meetod, ei nõustunud üldse suurem hulka vastanutest ehk ligikaudu 92% vastanutest, pigem ei nõustunud selle väitega ligikaudu 4% vastanutest. Sama suur protsent vastanutest ehk ligikaudu 4% nõustusid selle väitega täiesti.

Vastuseid analüüsides selgub, et jätkuvalt teatud arv vastajatest suhtub lähisuhtevägivalda kui pere siseasja ning pigem või üldse ei leia, et see oleks kuritegu. Sellest nähtub, et vaatamata ühiskonnas toimuvale arutelule ning üldisele negatiivsele hoiakule lähisuhtevägivalda suhtes, on ajalooliselt kinnistunud arusaamad väga visad kaduma. Samas nähtub vastustest, et lähisuhtevägivalda normaalseks pingete maandamise meetodiks ei pea enamik küsimustele vastanutest. Siit võib autori arvates teha järelduse, et kuigi lähisuhetes toimuvat vägivalda ei peeta normaalseks, siis ometi teatud juhtudel seda aktsepteeritakse ning välist sekkumist ei soovita. Eelnevat ilmestab ka asjaolu, et uuringu tulemustel ei pea lähisuhtevägivalda kuriteoks tervelt 5% vastanutest.

Lähisuhtevägivallaga ühikonnale kaasnevaid otseseid ja kaudseid kahjusid ei teadvustata uuringust nähtuvalt samuti piisaval määral – ligikaudu 10% vastanutest nõustus väitega, et tegu ei ole ühiskondliku probleemiga.

Kes satuvad sagedamini lähisuhtevägivalla ohvriteks kajastub alloleval joonisel 5.

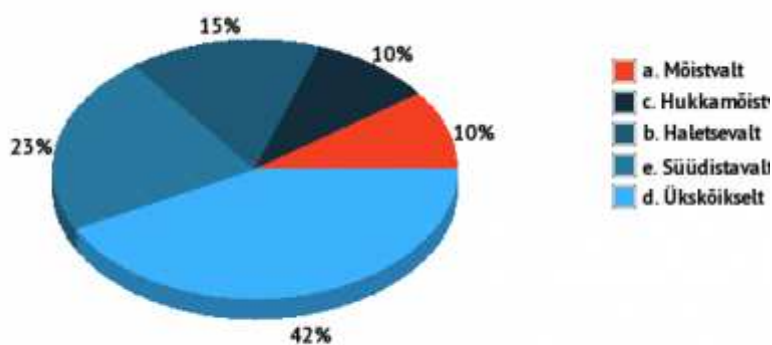
Joonis 5. Uuringus osalenud vastajate seisukoht vägivallaohvriks langemise kohta.

Allikas: autori koostatud

Uuringu tulemused kinnitasid töös ülalpool välja toodut, et sagedamini on lähisuhtevägivalla ohvriks siiski naised – nii arvasid vastanutest 77%. Järgnesid lapsed (13%) ning 7% vastanutest leidis, et ohvriteks on sagedamini mehed.

Kuivõrd antud küsimuse puhul oli võimalik sobiva vastuse puudumisel märkida muu valik, siis seda võimalust kasutas 3%, märkides, et sagedamini on lähisuhtevägivalla ohvriteks naised ja lapsed (võrdselt); suhetes domineerivam pool – olgu mees või naine; mõlemad sugupooled.

Järgnevalt sooviti teada, kuidas suhtub vastajate arvates Eestis ühiskond lähisuhtevägivalla ohvritesse. Vastused kajastuvad joonisel 6.

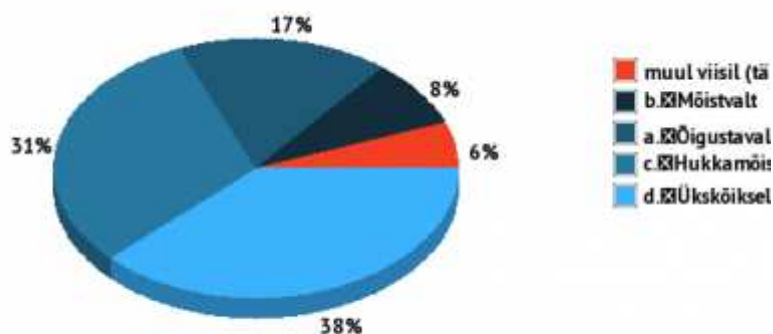
Joonis 6. Uuringus osalenud vastajate seisukoht lähisuhtevägivalla ohvritesse suhtumise kohta.

Allikas: autori koostatud

Vastajatest enamus ehk 42% leiab, et ühiskond suhtub ohvrisse ükskõikselt, 23% leiab, et süüdistavalt, 15%, et haletsevalt, 10%, et mõistvalt. Ent 10% vastajate hinnangul suhtutakse meie ühiskonnas ohvrisse hukkamõistvalt.

Vastustest nähtuvalt leitakse kahetsusväärset palju seda, et ühiskonnas valitseb ükskõikne või süüdistav käitumine ohvrisesse. Sellest nähtub, kui oluline on tegeleda ühiskonnas teavitustööga, muutmaks selliseid hoiakuid. Kuni valdavalt suhtutakse ohvritesse negatiivselt või neutraalselt, ei julge paljud lähisuhtevägivalla ohvrid vägivallale vastu hakata, teades, et mõistmist nad ei leia.

Kuivõrd lähisuhtevägivalla aktides on puutumuses vähemalt kaks poolt (kui mitte rohkem), siis uuriti järgnevalt vastajate seisukohta selles osas, kuidas suhtub vastajate arvates Eesti ühiskond vägivallatsejasse. Vastused kajastuvad joonisel 7.

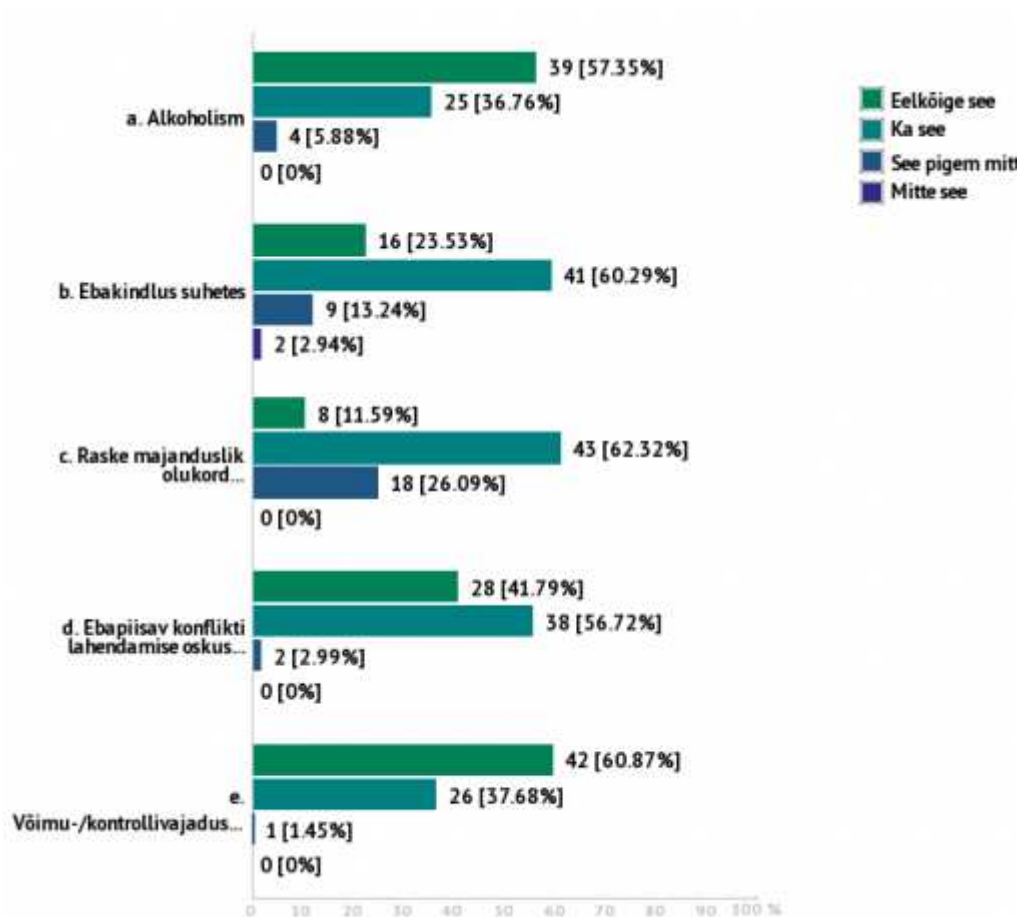

Joonis 7. Uuringus osalenud vastajate seisukoht lähisuhtes vägivallatsejatesse suhtumise kohta. Allikas: autori koostatud

Vastustest nähtub, et nagu ohvritesse, nii suhtutakse ka vägivallatsejatesse enamikel juhtudel ükskõiksel – nii arvab 38% vastanutest. Peaaegu sama palju (31%) vastajatest leiab, et vägivallatsejasse suhtutakse hukkamõistvalt; 17% vastanute hinnangul suhtutakse vägivallatsejasse õigustaval ning koguni 8%, et suhtutakse mõistvalt.

Antud küsimuse puhul oli tegemist poolkinnise küsimusega. Oma vastusevariandi pakkumise võimalust kasutas 6% vastanutest, märkides, et vägivallatsejasse suhtutakse liiga leebelt ja ei võeta neid (so vägivallatsejaid) kuigi tõsiselt; suhtutakse leebelt, ikka juhtub; ei söandata sekkuda senikaua, kui end isiklikult ei puuduta.

Järgnevalt uuriti, mis viib inimesed vastajate arvates kõige sagedamini lähisuhtevägivallani. Vastamisel paluti märkida iga väljatoodud valiku juures vastaja arvates sobivaim. Tulemused nähtuvad alljärgnevalt jooniselt 8.

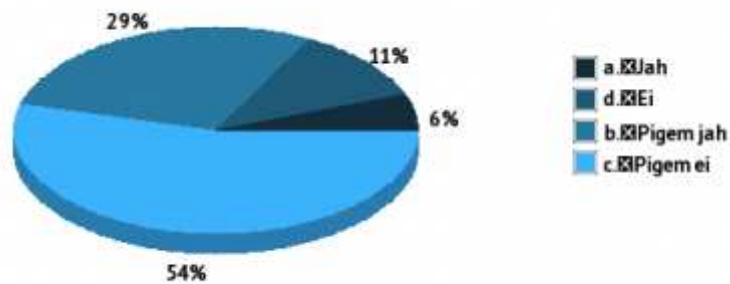
Joonis 8. Uuringus osalenud vastajate seisukoht lähisuhtevägivallani viimise peamiste põhjuste kohta.

Allikas: autori koostatud

Kõige enam arvati, et kõige sagedamini viib suhetes lähisuhtevägivallani raske majanduslik olukord (62%), sellele järgnesid peaaegu võrdselt võimu- ja kontrollivajadus ning ebakindlus suhetes (mõlemad ~60%), seejärel alkoholism ning viimasena ebapiisav konflikti lahendamise oskus (~57%). Kui võtta siia tulemuste kõrvale Statistikaameti andmed¹⁵⁴, mille kohaselt elas 2015. aastal suhtelises vaesuses 21,3% ja absoluutses vaesuses 3,9% Eesti elanikkonnast, siis võib näha siin seotust nende kahe eelmärgitud aspekti vahel.

Respondentidele esitati järgnevalt küsimus, kas nende arvates on antud piisavalt infot selle kohta, mida lugeda lähisuhtevägivallaks ning kuidas selle esinemise korral käituda (so kuhu pöörduda)? Saadud vastused kajastuvad joonisel 9.

¹⁵⁴ Statistikaameti koduleht. - <http://www.stat.ee/pressiteade-2016-140>. 26.04.2017.

Joonis 9. Uuringus osalenud vastajate seisukoht, kas on antud piisavalt infot selle kohta, mida lugeda lähisuhtevägivallaks ning kuidas selle korral käituda.

Allikas: autori koostatud

Nagu nähtub eelmärgitud joonistelt leiab enamik vastajatest, et informatsiooni lähisuhtevägivalla olemuse ja selle esinemise korral vajalike pöördumissuuniste kohta ei ole antud pigem piisavalt, nii arvab 54% vastanutest. Samas leiab 29% vastanutest, et infot on antud pigem piisavalt. 11% vastanutest leiab, et infot ei ole antud piisavalt ning vaid 6% vastanutest leiab, et infot on täiesti piisavalt jagatud.

Kokkuvõtlikult võib väita, et vastajatest suurem osa kaldub pigem selle poole, et vajalikku infot ei ole siiski piisavalt jagatud ning inimesed ei pruugi lähisuhtes toimuvat vägivalda ära tunda. Samuti ei teata, kuhu sellise ilmingu puhul pöörduda.

Küsitluses paluti vastajatel märkida ka oma isiklik kogemus lähisuhtevägivallaga kokkupuutumisel, so kas vastaja ise on langenud lähisuhtevägivalla ohvriks. Ühel juhul ei soovitud antud küsimusele vastata ning jäeti vastamata, ülejäänud vastajate vastused jagunesid peaaegu võrdselt – 54 % vastanutest ei ole langenud ise lähisuhtevägivalla ohvriks kuid 46% vastanutest on ise lähisuhtevägivalla ohvriks langenud.

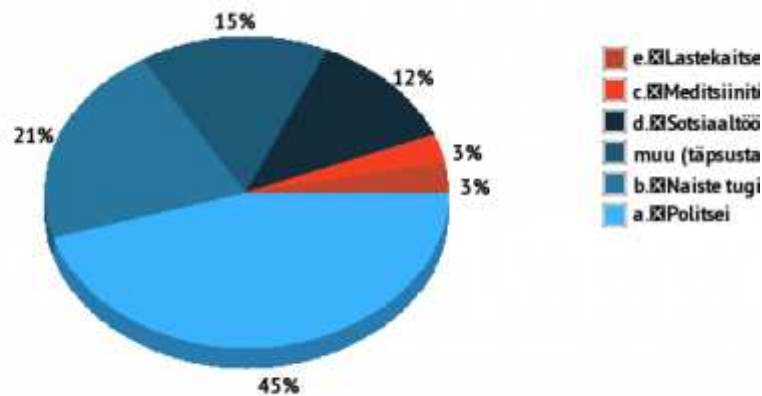
Antud uurimuse eelnevatest küsimustest nähtus, et vastajate arvates suhtub ühiskond üldiselt nii ohvrissi kui vägivallatsejasse ükskõikselt. Et saada aimu vastajate eneste empaatiavõimest ja valmidusest märgata ja reageerida lähisuhtevägivalla ilmingutele, paluti uuringus järgnevalt vastata esiteks, kas vastajad ise on viimase aasta jooksul märganud oma tuttavate/kaaslaste hulgas arvatavaid lähisuhtevägivallaga seotud tunnuseid/ vigastusi.

Vastused sellele küsimusele jagunesid järgmiselt: 67% vastanutest ei olnud märganud ning 33 % oli märganud küsimuses välja toodud tunnuseid/ vigastusi. Ühel juhul jäeti küsimusele vastamata.

Teiseks paluti täpsustada, et kui vastajad on märganud eelmises küsimuses välja toodud tunnuseid, siis kas nad ise on tundnud huvi ohvri seisukorra/meeleesitunduse kohta. Sellele küsimusele jäeti vastamata 18 juhul, vastati 53 juhul. Peaaegu kolmveerand vastanutest ehk 74 % märkis, et on huvi tundnud, kuid tervelt veerand (26%) vastanutest märkis, et ei ole ohvri seisukorra/meeleesitunduse kohta huvi tundnud. Siit tuleb taas välja ühiskonna ükskõikne hoiak antud teema kohta. Arusaam, et senikaua, kuni probleem ennast ei puuduta, ei ole vaja sekkuda, on visa kaduma.

Järgnevalt paluti märkida vastajatel, kas nad ise on arvataval ohvri soovitanud pöörduda abi saamiseks ametnike poole. Küsimusele jäeti vastamata 12 juhul, vastati 59 juhul. Kõigi vastanute vahel jagunesid vastused peaaegu pooleks ehk kõigist vastanutest 51% ei olnud ja 49% oli soovitanud pöörduda abi saamiseks ametnike poole.

Välja selgitamiseks, kelle poole ohvritel enamikel juhtudel soovitatakse pöörduda, paluti eelmisele küsimusele jaatavalt vastanutel täpsustada, kelle poole soovitati pöörduda. Küsimusele jäeti vastamata tervelt 38 juhul, vastati 33 juhul. Vastuste jagunemine on välja toodud joonisel 10.

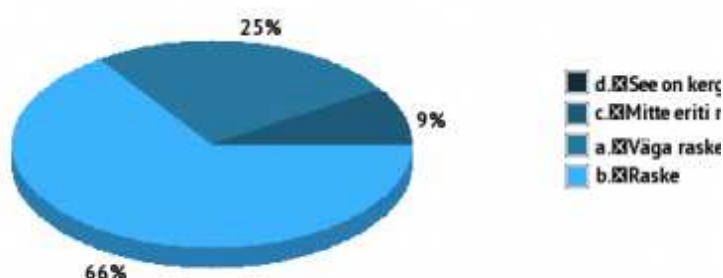
Joonis 10. Uuringus osalenud vastajate seisukoht, kelle poole soovitati pöörduda abi saamiseks. Allikas: autori koostatud

Antud vastustest nähtub, et suurem osa vastanutest ehk 45 % soovitas ohvri pöörduda politsei poole, naiste tugikeskuse poole 21%, seejärel sotsiaaltöötaja poole 12% ning võrdselt lastekaitse ja meditsiinitöötaja poole 3% vastanutest. Küsimuses jäeti võimalus sobiva vastuse puudumisel märkida muu valik (täpsustada mis) ning seda võimalust kasutas 15% kõigist vastanutest. Märkigi, et on soovitatud pöörduda meeste tugikeskuse poole, mida loomulikult ei

ole; sõltub konkreetsest situatsioonist; veelkord lastekaitse; räägitud teistest valikuvõimalustest ning toonitatud, et kellelgi ei ole õigust ohvri peal oma tundeid välja elada.

Selleks, et saada teada kuidas suhtuvad vastajad lähisuhtevägivalda kui kuriteo liiki, paluti esiteks vastajatel veelkord märkida oma seisukoht lähisuhtevägivalda. Vastanutest 96% leidis, et lähisuhtevägivald on kuritegu, kuid 4% vastanute arvates, ei ole tegemist kuriteoga. Võrreldes saadud vastust eelpool toodud väitega, et lähisuhtevägivald on pigem kuritegu (vt joonis 4) näeme, et seal leidis ka ligikaudu 96 %, et tegu on kuriteoga (pigem on) ning ligikaudu 5% leidis, et ei ole (pigem ei ole) kuritegu.

Seejärel paluti vastajatel märkida juhul, kui nad leidsid, et lähisuhtevägivalla puhul on tegemist kuriteoga, kui raske kuriteoga on nende arvates tegu. Vastused nähtuvad jooniselt 11.

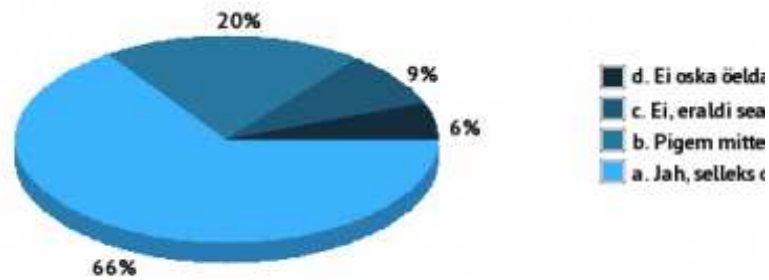

Joonis 11. Uuringus osalenud vastajate seisukoht, kui raske kuriteoga on lähisuhtevägivalla puhul nende arvates tegu.

Allikas: autori koostatud

Lähisuhtevägivalda peavad raskeks kuriteoks 66% vastanutest, väga raskeks kuriteoks 25% vastanutest, mitte eriti raskeks kuriteoks 9% ning mitte üksi vastaja ei leidnud, et tegemist oleks vaid kerge eksimusega. Uuringust selgus, et vastajad peavad lähisuhtevägivalda enamikel juhtudel pigem raskeks või väga raskeks kuriteoks.

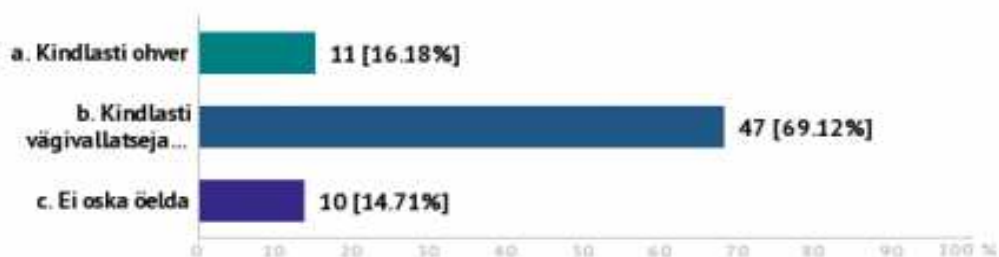
Küsimusele, kas Eestis oleks vaja lähisuhtevägivalla vähendamiseks eraldi seadust vastates leidsid küsitletutest (vt joonis 12) 66%, et jah, selleks oleks juba aeg, 20% leidsid, et pigem mitte, piisab seadusemuudatustest, 9% vastanutest leidis, et ei, eraldi seaduseks puudub vajadus ning 6% vastanutest ei osanud oma arvamust selles osas ütelda.

Joonis 12. Uuringus osalenud vastajate seisukoht, kas Eestis oleks vaja lähisuhtevägivalla vähendamiseks eraldi seadust.

Allikas: autori koostatud

Kuivõrd käesoleval ajal kehtib Eestis olukord, et vägivallailmingu puhul peavad kodust tavajuhtudel lahkuma ohver (koos lastega), siis sooviti teada, milline on vastajate seisukoht selles osas. Vastuste jagunemine on näha alljärgneval joonisel 13.

Joonis 13. Uuringus osalenud vastajate seisukoht küsimusele, kas lähisuhtevägivalla korral peaks edasiste kokkupõrgete vältimise eesmärgil lahkuma kodust ohver või vägivallatseja?

Allikas: autori koostatud

Uuringu tulemustest on näha, et valdav enamus on seisukohal, et kodust peaks sellisel juhul lahkuma vägivallatseja – nii arvab 69% vastanutest, samas aga leidis ligikaudu 16% vastanutest, et lahkuma peaks ohver ning ligikaudu 15% vastanutest ei osanud sellele küsimusele vastata. Võrreldes saadud vastuseid omavahel, on üllatav, kui suur protsent vastajatest leiab, et lahkuma peaks ohver. Sellise suhtumise puhul saab tõdeda, et siiani kehtinud mõtteviisid on visad muutuma. Käesoleval ajal ei ole ka seadustes reguleeritud käitumisjuhust sellisteks olukordadeks, kuid kindlasti on tähelepanuväärne, kui inimesed ise peavad ka õigeks, et ohver (lastega) mingu kodust välja ja vägivallatseja ei pea selles osas taluma mingeid kitsendusi.

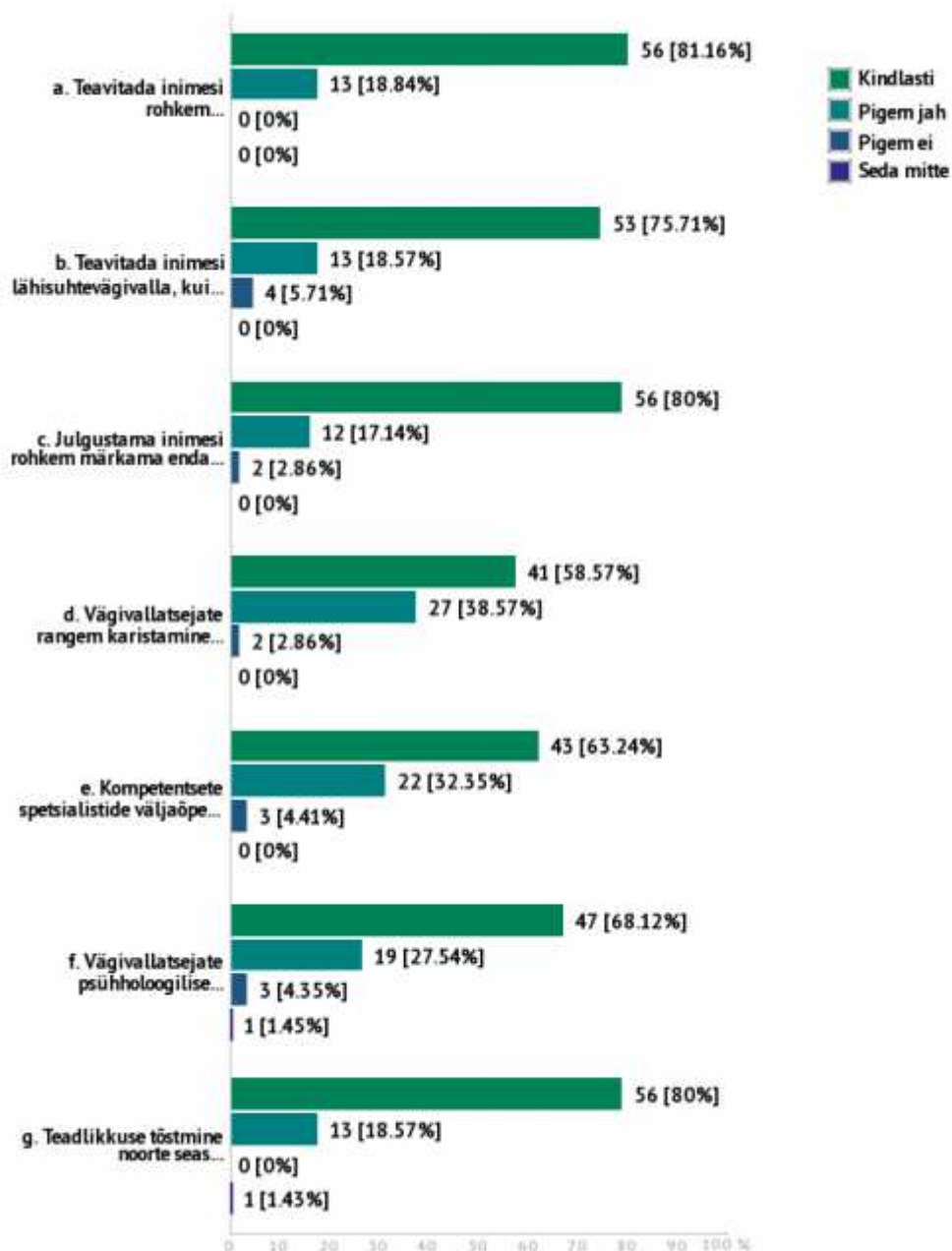
Et teada saada vastajate üldist arvamust lähisuhtevägivalla alase ennetustöö kohta, paluti järgnevalt küsitletute arvamust selle kohta, et kas lähisuhtevägivalla alast ennetustööd on üldse võimalik teha. Vastajatest 76% arvates on seda võimalik teha, 16% ei osanud vastata ning 9%

leidis, et lähisuhtevägivalla alast ennetustööd ei ole võimalik teha. Vaadates saadud vastuseid võib märkida, et küllaltki suur protsent on leidnud, et sellist ennetustööd ei olegi võimalik teha. Töö autori arvates võib selline suhtumine tuleneda teatud üldisest skepsisest inimeste muutumise suhtes. Samas leiab siiski 76% vastanutest, et võimalus lähisuhtevägivalla alaseks ennetustööks on olemas ning see sisendab lootust.

Järgmisena paluti respondentide arvamust küsimuses, kas lähisuhtevägivalla alast ennetustööd on vajalik teha. Selles küsimuses oli nende vastajate hulk, kes leidsid, et ennetustööd on vajalik teha, tunduvalt suurem kui eelmises küsimuses selle võimalikkuse osas – nii leidis siin koguni 93% vastanutest, et ennetustööd on vajalik teha. Sellega ei nõustunud 3% vastanutest ja 4% ei osanud oma vastust öelda. Vastustest ilmneb, et lähisuhtevägivalla alase ennetustöö läbiviimist peetakse siiski väga oluliseks.

Järgmisena tunti huvi, kas vastajate arvates on meil piisavas ulatuses lähisuhtevägivalla alast ennetustööd tehtud. Sellele küsimusel vastates leidsid kõikidest küsitletutest 76%, et seda ei ole tehtud piisavalt, 6% leidis, et seda on juba piisavalt tehtud ning 19% vastanutest ei osanud oma seisukohta öelda.

Nagu eelnevate küsimuste vastustest näha võib, peavad vastajad tähtsaks ennetustööd ning leiavad, et seda ei ole Eestis siiani piisavalt tehtud. Saamaks aga teada, missugused oleksid parimad meetmed meie ühiskonnas eksisteeriva lähisuhtevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks, paluti respondentidelt vastust ka sellele küsimusele valides antud meetmete hulgast nende arvates olulisim. Vastused on toodud joonisel 14.

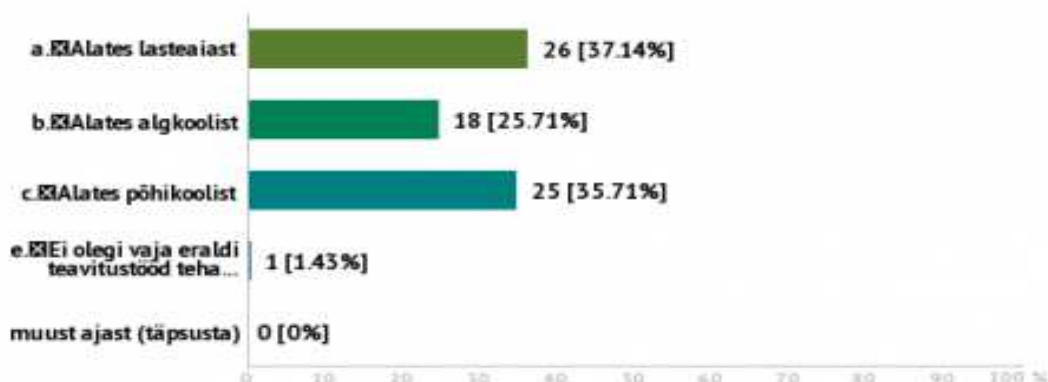
Joonis 14. Uuringus osalenud vastajate seisukoht küsimusele, missugused oleks parimad meetmed meie ühiskonnas eksisteeriva lähisuhtevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks?
Allikas: autori koostatud

Jooniselt nähtuvalt on väga tähtsaks peetud võrdselt nii suuremast inimeste teavitamist lähisuhtevägivalla ohvritele mõeldud teenustest (a), inimeste julgustamist rohkem märkama enda ümber toimuvat ning sellele reageerima (c) ja ka teadlikkuse tõstmist noorte seas (g) – kõigil eelnevatel juhtudel pidas seda kindlasti tähtsaks ligikaudu 80% vastanutest. Järgnevalt märgiti, et kindlasti tuleks teavitada inimesi lähisuhtevägivalla, kui raske kuriteo mõjudest nii ohvrile kui ka ühiskonnale (b) – ligikaudu 75% vastanutest. Järgnevalt märgiti, et kindlasti tuleks tõhustada vägivallatsejate psühholoogilist nõustamist (f) – ligikaudu 68% vastanutest,

seejärel tuleks panustada kompetentsete spetsialistide väljaõppele (e) ning kõige vähem toodi välja meetmena vägivallatsejate rangemat karistamist (d) – ligikaudu 58% vastanutest.

Saadud vastustest nähtub, et ennetamise puhul peetakse parimateks meetmeteks siiski n-ö pehmemaid lähenemisviise, mitte koheselt karmimate karistuste kasutuselevõttu. Kuigi ka karistuste karmistamist on toodud välja ühe ennetava meetmena, on siiski teisi meetmeid pakutud tunduvalt rohkem. Autori arvates võib n-ö pehme lähenemisviisi eelistamise põhjuseks olla eelkõige usk sellesse, et läbi mõistmise ja kokkulepete on võimalik efektiivsemalt mõjutada ühiskonda muutma oma tõekspidamisi ja käitumismalle.

Küsimusele, mis ajast alates (ja kas üldse) oleks Teie arvates otstarbekas (vajalik) perevägivalla teavitustööd läbi viia, vastates paluti valida etteantud variantidest sobivaim. Vastusete jaotus on toodud joonisel 15.

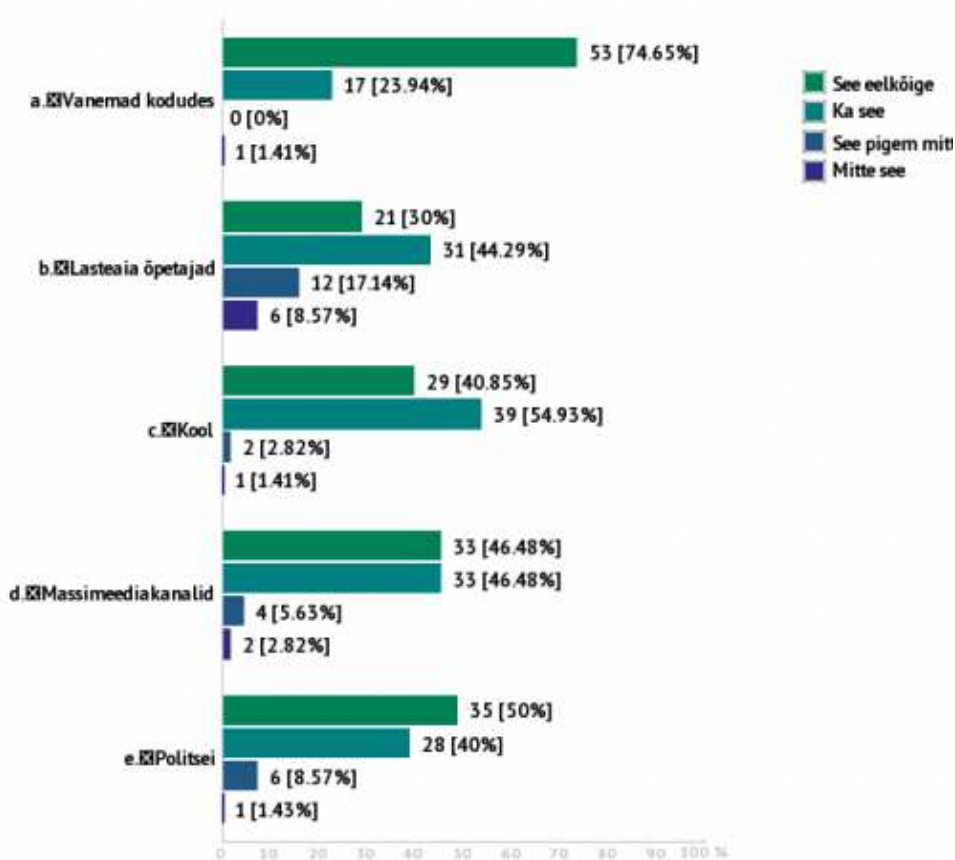

Joonis 15. Uuringus osalenud vastajate seisukoht küsimusele, mis ajast alates (ja kas üldse) oleks Teie arvates otstarbekas (vajalik) perevägivalla teavitustööd läbi viia?
Allikas: autori koostatud

Jooniselt nähtuvalt leidis ligikaudu 37% vastanutest, et vajalik oleks teavitustööga pihta hakata juba alates lasteaiast, ligikaudu 35% arvates tuleks teavitustööga alustada põhikoolist, ligikaudu 25% vastanute hinnangul tuleks teavitustööd alustada ning 1% vastanute arvates ei ole sellist teavitustööd vaja eraldi teha.

Uuringust on näha, et varajases astmes lähisuhtevägivalla alase teavitustööga alustamist peetakse oluliseks, kuid peaaegu võrdsel tasemel leitakse ka seda, et teavitustööga tuleks alustada alles põhikoolis. Kuivõrd antud vastuse juures oli võimalik märkida endale sobiv muu aeg (nt märkides, et gümnaasiumist), kuid keegi seda ei teinud, siis võib eeldada vastustest, et teavitustööga tuleb alustada igal juhul enne gümnaasiumi astmeni jõudmist.

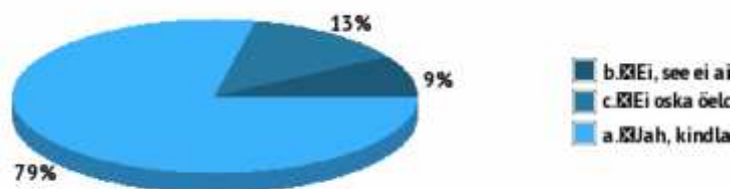
Kuivõrd eelnevalt küsiti vastajatelt seisukohta ennetustöö vajalikkuse ning sellega tegelemise aja kohta, siis järgnevalt tunti huvi, kes peaks tegelema lähisuhtevägivalla ennetustööga. Antud vastused nähtuvad jooniselt 16.

Joonis 16. Uuringus osalenud vastajate seisukoht küsimusele, kes peaks tegelema lähisuhtevägivalla ennetustööga?
Allikas: autori koostatud

Nagu eelnevalt jooniselt nähtub, peaks kõige enne tegelema ennetustööga kodudes, seejärel järgnesid kool, politsei, massimeediakanalid ja lasteaiaõpetajad. Seega võib uuringust näha, et kõige olulisemaks peetakse siiski neid väärtusi ja teadmisi, mis tulevad kaasa kodust. Noorte teadlikkuse tõstmine lähisuhtevägivallast ja selle taunimine peab alguse saama juba koduseinte vahel.

Uuringus paluti vastata ka küsimusele, kas oleks vajalik lähisuhtevägivalla ennetamiseks taastada lastearstide ja koduõenduse süsteem, mis tagaks lastele juba sünnist alates perioodilise järelevalve ja probleemsetele peredele ka toe. Antud küsimustele jagunesid vastused järgmiselt (vt joonis 17).

Joonis 17. Uuringus osalenud vastajate seisukoht küsimusele, kas oleks vajalik lähisuhtevägivalla ennetamiseks taastada lastearstide ja koduõenduse süsteem, mis tagaks lastele juba sünnist alates perioodilise järelevalve ja probleemsetele peredele ka toe?

Allikas: autori koostatud

Vastanutest 79% leidis, et jah, see oleks vajalik, 13% ei osanud oma arvamust öelda ning 9% vastanutest leidis, et see ei ole vajalik. Vastustest järeldub, et lastearstide ja koduõenduse süsteemi taastamine oleks lähisuhtevägivalla ennetamisel vastajate arvates tõhus meede. Regulaarne meedikute järelevalve laste üle ühelt poolt distsiplineeriks probleemseid vanemaid kuid teiselt poolt toetaks neid probleemidega kokkupuutumisel.

Uuringus paluti vastajatel esitada oma seisukoht, kas on vaja riiklikult/ kogukondlikult läbi viia ennetuskampaaniat lähisuhtevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks. Sellele küsimusele ei osanud oma vastust anda 13% vastanutest, 8% vastanutest leidis, et ei, see ei aita kaasa, 79% vastanutest on kindlad, et see on vajalik. Seega leidis suur osa vastajaist, et vägivalla ennetusega peaks tegelema riiklikul või kogukondlikul tasemel, st ennetustöö peaks olema laiaulatuslik.

Lõpetuseks andsime vastajaile võimaluse soovi korral lisada oma arvamuse. Seda võimalust kasutas 9 vastajat. Allpool on toodud mõned neist:

// Omavalitsustasandil koostöös kogukonna, naabrivalve, sotsiaalosakonna ja politseiga leppida kokku nii teavitust kui ka märkamist ja teavitusmudelid. Kui esmaste nn eksimuste ajal sekkuda, siis on võimalik ennetada hilisemaid raskema tagajärgedega juhtumeid. Samuti tunnustada inimest, kes on oma murest jagu saanud. Vägivald ei ole tingitud ei alkoholist ega ka töökaotusest, vaid ikkagi vägivallatseja sisemisest endaga hakkamasaamisest. Samuti ka arengu kõrvalnähtudest varajases nooruses. Arvan, et neid valesid käitumisi on võimalik ennetada või vähendada kui suudaksime probleemi puhul varem ja pigem tulemuslikumalt sekkuda//

// Vägivald õpetab vägivalda. Koolidesse on vaja sisse viia eraldi õppeaine, mis õpetaks tulevase perekonna põhialuseid, perekonna tervist ja toimetulekut ette tulevate probleemidega//

// Tihti inimesed ei adu, et mis asi üldse lähisuhtevägivald ning ei tunne seda ära isegi siis, kui nad selle all aastaid kannatavad, sest nad ei teagi, et see või too ongi vägivald. Kahjuks peetakse tihti ka lähisuhtevägivallaks ainult füüsilist vägivalda//

// Luua toimiv turvakeskuste võrgustik, et kõik sihtrühmad saaksid üle-eestiliselt ühtlaselt kvaliteetset teenust//

// Väga palju on rõhku füüsilisel ja nähtaval vägivallal. Tihti on väga hull ka vaimne terroriseerimine, mis kaasneb füüsilise vägivallaga või võib ilmned ka täiesti iseseisvalt ja seda on palju raskem märgata. Ka seda peab kuidagi ennetama – eelkõige konflikti lahendamise oskuste tõhustamise kaudu. Ja märgata, märgata ja sekkuda!//

Kokkuvõte

On raskusteta mõisteta, et igasugune vägivalla kasutamine teise isiku suhtes ei ole aktsepteeritav tegevus ning vägivaldne käitumine on olnud Eesti ühiskonnas ka üldiselt taunitav ning sanktsioonidega tagatud. Samas eksisteerib üldiste vägivallategude kõrval mitmeid vägivalla vorme, mis oma olemuselt on varjatunud ning mille kasutamist paljudel juhtudel peetakse justkui õigustatuks. Üheks selliseks vägivallavormiks on lähisuhtevägivald (nimetatuna ka perevägivald). Ja kuigi viimastel aastatel on üha suuremat tähelepanu pööratud lähisuhtevägivallaga seotud küsimustele, sh selle laiemale teadvustamisele ühiskonnas, on siiski mõningatel juhtudel visa kaduma arusaam, nagu lähisuhtevägivalla puhul oleks tegemist pere siseasjaga, millesse kõrvaliste isikute sekkumine ei ole põhjendatud.

Eesti, allkirjastades 2014. aastal Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (*Istanbuli konventsioon*), võttis endale kohustuse võidelda naistevastase ja peresisese vägivalla vastu kõikide võimalike meetmetega. Konventsioonist tulenevalt on aga võitluses lähisuhtevägivalla vastu üheks suureks hoovaks selle ennetamine ja tõkestamine.

Kuigi Eesti ei ole veel käesoleva töö kirjutamise ajal konventsiooni ratifitseerinud, on Vabariigi Valitsus oma 2016-2019 a. tegevusprogrammis määranud üheks eesmärgiks ratifitseerida ja rakendada kiirelt Istanbuli konventsioon. Konventsiooni rakendamise ajaks peab aga Eesti konventsiooni ettekirjutustest lähtuvalt olema eelnevalt teinud mitmeid muudatusi siseriiklikus õiguses aga ka võtnud ette muid vajalikke meetmeid konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ennetamiseks ja tõkestamiseks ning loonud vägivallaga tegelemiseks terviklikke lahendusi.

Vaadeldes magistritöös Eestis siiani lähisuhtevägivalla ennetuse ja tõkestamise põhieelduste täitmist ning analüüsides magistritöö raames läbiviidud uuringu tulemusi, jõudis autor järeldusele, et parimad võimalikud meetmed lähisuhtevägivalla ennetamiseks ning tõkestamiseks Eestis on:

- 1) soolise võrdõiguslikkuse suurendamine. Autori arvates on see võimalik läbi stereotüüpsete hoiakute järjekindla muutmise. Kui juba indiviidi tasandil tõrjutakse vananenud norme ning avaldatakse võrdsust, arvestatakse üksteisega ja ollakse lugupidavad lähisuhetes, siis muutub ka võrdsemaks kogu ühiskond. Võrdväärsete

partnerite vahel on aga eeldused lähisuhtevägivalla ilmnemiseks tunduvalt madalamad kui hierarhilises patriarhaalses võimusuhtes. Kahtlemata ei toimu siin muutus üleöö, kuid tehes sellel alal aktiivset ennetustööd läbi erinevate kampaaniate, projektide ja koolituste, on võimalik järk-järgult võrdõiguslikkust ühiskonnas suurendada ning seeläbi lähisuhtevägivalla juhtumeid vähendada;

- 2) ühiskonna teadlikkuse suurendamine ja seeläbi inimeste hoiakute järjepidev ja kindel muutmine. On vaja selgitada, millised erinevad lähisuhtevägivalla vormid on olemas ja kui traumeerivalt need mõjuvad inimestele. Seda on võimalik korraldada läbi üldise meediakajastuse aga ka tunnustatud arvamustööliste seisukohtade kaudu, mis aitavad muuta ühiskonnas kinnistunud hoiakuid, mille tõttu on naistevastane vägivald ka meil Eestis siiani mingil määral aktsepteeritav. Samuti tuleb selgitada lähisuhtevägivallaga kaasnevaid otseseid ja kaudseid kahjusid.

Nagu nähtub töös läbi viidud uuringust, ei tunta paljudel juhtudel (26%) lähisuhtevägivalla ilminguid märgates huvi ohvri seisukorra/meeleseisundi kohta. Seega arusaam, et senikaua, kuni probleem ennast ei puuduta, ei ole vaja sekkuda, on visa kaduma. Eelnevast nähtub ka vajadus ühiskonna üldise osavõtlikkuse suurendamiseks. Teadlikkuse suurendamine peab alguse saama juba varajasest elueast alates. Uuringust nähtuvate tulemuste põhjal peavad ennetustööga tegelema ennekõike vanemad kodudes, seejärel kool, politsei, massimeediakanalid ja lasteaiaõpetajad. Seega peetakse kõige olulisemaks neid väärtusi ja teadmisi, mis tulevad kaasa kodust. Noorte teadlikkuse tõstmine puutumuses lähisuhtevägivallaga ja selle taunimine peab alguse saama juba koduseinte vahel.

Ühiskonna teadlikkuse suurendamine toob kaasa ka ohvrite teadlikkuse suurenemise ja seeläbi suureneb võimaliku abi otsimine. Kuivõrd ohvrid ei pruugi ise aru saada, et nende suhtes toime pandu näol võib olla tegemist lähisuhtevägivallaga, ei oska nad ka abi otsimiseks kuskile pöörduda. Töös läbi viidud uuring kinnitas, et informatsiooni lähisuhtevägivalla olemuse ja selle esinemise korral vajalike pöördumissuuniste kohta ei ole antud pigem piisavalt, nii arvab 54% vastanutest ning inimesed ei pruugi lähisuhtes toimuvat vägivalda ära tunda.

- 3) Lähisuhtevägivalla probleemiga kokku puutuvate institutsioonide omavaheline pideva, oskusliku ja koordineeritud koostöö jätkuv arendamine.

Lähisuhtevägivalla juhtumite korral on ohvriil võimalus pöörduda erinevate institutsioonide poole. Töö raames läbi viidud uuringust nähtuvalt pöördatakse enim politsei poole (45%), seejärel naiste tugikeskuse poole (21%) ning seejärel sotsiaaltöötajate poole (12%). Iga juhtum

on aga erinev ning erinevad võivad olla ka ohvrile vajalikud toetusteenused. Et ohver oleks kindel, et ta ei jää vajaliku abita, on väga oluline erinevate institutsioonide omavaheline koostöö.

Nagu nähtus käesolevast tööst, on aastate jooksul erinevate institutsioonide omavaheline koostöö arenenud, kuid see on toimunud paljuski erinevate projektide raames. Arenguprotsessi selles vallas on vaja kindlasti jätkuvalt edendada. Samas on hea meel tõdeda, et eelmärgitud koostöö tugevdamiseks on Eestis ellu kutsutud projekt, mille raames arendatakse 2015-2020 aastatel välja juhtumikorralduse mudel (MARAC mudeli eeskujul), et korduvaid lähisuhtevägivalla juhtumeid efektiivsemalt vähendada. Läbi selle mudeli saaksid erinevate institutsioonide spetsialistid teadmisi ja oskuseid (sh ka läbi koolituste), kuidas lähisuhtevägivalla ohvrit ära tunda, tema vajadusi ja probleemi tõsidust hinnata ning ka juhtumist teistele spetsialistidele teada anda. Koostöös oleks võimalik ohvri abistamiseks võtta kasutusele vajalikke meetmeid, sh pakkuda terviklikult vajalikke tugiteenuseid. Selliselt toimiv mudel oleks väga vajalikuks meetmeks lähisuhtevägivalla tõkestamisel.

- 4) Taastada lastearstide ja koduõenduse süsteem, mis tagaks lastele juba sünnist alates perioodilise järelevalve ja probleemsetele peredele ka toe.

Kahjuks käesoleval ajal Eestis sellist süsteemi ei eksisteeri. Perearstil on võimalus sellist kodukülastust teha, kuid sisse tuleks viia vastav kohustus. Töös läbi viidud uuringust nähtuvalt arvas suur osa vastanutest (79 %), et sellise süsteemi taastamine oleks tõhus meede. Regulaarne meedikute järelevalve laste üle ühelt poolt distsiplineeriks probleemseid vanemaid kuid teiselt poolt toetaks neid probleemidega kokkupuutumisel. Kodukülastuste kaudu on võimalik kontrollida lapse tervist, kuid samas ka vanema oskusi lapse kasvatamisel. Loomulikult peaks meedikud olema saanud eelnevalt hea väljaõppe, et nad oskaksid vajalikul moel reageerida lähisuhtevägivalla ilmingute märkamisel kaasates vajadusel ka teisi spetsialiste.

Lähisuhtevägivalla jätkuvuse murdmiseks tuleb Eestis suuremat tähelepanu pöörata ka lähisuhetes vägivalla ohvriks langenud või seda pealt näinud lastele. Neile tuleb tagada kiire ja kvaliteetne psühholoogiline nõustamine, mida käesoleval ajal kahjuks piisaval määral ei võimaldata rahapuuduse tõttu. Tööst tulenevalt saab väita, et vähendamaks pikemas perspektiivis lähisuhetes aset leidvat vägivalda, on vajalik hoida ära laste sattumist vägivalla ohvriks, sh ka selle pealtnägijaks, kuivõrd vägivald sünnitab vägivalda ja need lapsed kasvavadki üles teadmise, et selline käitumine on lubatud ning hakkavad tulevikus oma lähisuhetes samu võtteid kasutama või ohvristuvad ise.

5) Rohkemate toetusprogrammide pakkumine ka vägivallatsejatele.

Et vähendada Eestis lähisuhtevägivalda, tuleb lisaks ohvritele pöörata tähelepanu ka vägivalla toimepanijatele. Nagu selgus käesolevas töös, ei pakuta hetkel vägivallatsejatele vajalikku tuge vägivaldsest käitumisest loobumisel. Eestis ei ole lähisuhtes vägivaldsele poolele piisaval määral toetusprogramme. Probleem on ka teenuste väheses paindlikkuses ja ebavõrdses piirkondlikus kättesaadavuses, kuna väheseid teostatavaid programme viiakse enamikel juhtudel läbi suuremates linnades.

Eelpooltoodust tulenevalt asub autor seisukohale, et töös püstitatud hüpotees ei leidnud kinnitust. Käesolevaks ajaks ei ole suudetud töösse anda vägivallaga tegelemiseks terviklikke lahendusi.

Antud töös läbi viidud uuringust võib järeldada, et lähisuhtevägivald on jätkuvalt muret tekitav probleem Eesti ühiskonnas, see on raske kuritegu, mille esinemist ühiskonnas on vajalik erinevate meetmetega järjekindlalt vähendada. Võtmeküsimuseks selle tegevuse juures on pikaajaline, jätkuv ning efektiivne ennetustöö, mis on suunatud kõikidele ühiskonnakihtidele kuid eriti just noortele, et viia järgnevate põlvkondade suhtumine lähisuhtevägivald nulltolerantsini.

Lähisuhtevägivalla osas teadlikkuse tõstmine ning osavõtlikkuse suurendamine (sh julgustamine märgata ja sekkuda) on primaarseteks meetmeteks lähisuhtevägivalla vastu võitlemisel. Jõudes ühiskonnas tervikuna arusaamiseni, et lähisuhtevägivalla puhul ei ole tegemist pelgalt pere siseasjaga, vaid tegemist on terava ühiskondliku probleemiga, mis nõuab nii indiviidide kui institutsioonide kohest sekkumist, on võimalik peatada jätkuvat lähisuhetes toime pandud vägivallaaktide kasvutendentsi ning järk-järgult liikuda nende vähendamiseni.

Domestic Violence prevention and containment opportunities in Estonia

Summary

During last year's Estonian society has been starting much more to notice and to pay attention to special kind of violence- domestic violence. People has been becoming more and more aware, that domestic violence is not anybody's private matter, but it is society overall, who is responsible for this problem. In wider perspective, domestic violence is a matter of all of us.

In 2014, when Estonia has been signing Istanbul Convention (Council of Europe- Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence), government has been taken responsibility to carry out several necessary legislative changes before the ratification of the Convention. Target was to build up several support services to victims of domestic violence and be active in preventive work of this problem. It means to change mind of society overall towards to victims of domestic violence. Although Estonia has not yet been ratified the Convention, it is planned to the end of the year 2017.

Subject of this thesis is currently very important in society because the constant rise of number of crimes executed in close relationships. Unfortunately, same trend continued also in 2016, when it was registered 3017 domestic violence crimes, number of it is 20 more, then on year 2015. From here we can also conclude, that domestic violence is still very significant problem in our society.

Target of current thesis is to look for an answer to question, what are the best possible measures to prevent domestic violence and possible activities to resist it in Estonia.

In this thesis, there has been used both analytical and quantitative method. Before completing quantitative method, juridical basis and theory was secured, to understand hereby analyzed nature and root causes of domestic violence.

For better executing target of this thesis there was organized sociological poll in order to get better overview about overall attitude towards to domestic violence. How people are used to act, when they meet any similar matters and what is the opinion of necessity of prevention work. Poll was held electronically from 11.04.2017 to 20.04.2017. The study was performed in a way of an online survey, what was in a form of self-completion. In top of a questionnaire author made introduction of thesis, together with introduction of author herself and reasons of survey.

There were both closed multiple choice questions as half-opened questions. Last mentioned questions gave possibility to give answers and comments in free form, if respondent did not find suitable choice given by author. Totally there was 71 respondents.

Thesis is divided into five chapters. Content is build up so, that author is moving from theoretical aspects towards to actual possible solutions.

In the first chapter are analyzed fundamental aspects of European Council Convention on violence against women and domestic violence prevention and suppression, using these parts of Convention, which are directly related to prevention and suppression (chapter III) as well as protection and support of victims (chapter IV). Main principles of domestic violence prevention and suppression are monitored on based of previously mentioned chapters of EC Convention and compared them with prevention work, what have been done so far in Estonia.

In second chapter of thesis are explained more widely concept of domestic violence and different aspects of this violence. Also, the types of violence are placed to the context of Estonian legislation. Chapter is more explaining and giving base, understanding and overview to domestic violence as concept.

The third chapter different theories are observed, which are giving an idea about possible cause of domestic violence. There are of course much more theories, as current thesis can observe. Because of it author in here has made choice to use and bring out only these theories, what are more related to observed topics and can bring out better why and throw how domestic violence is appealing and which of them are supporting preventive activities importance to reduce domestic violence.

The fourth chapter outlines the various institutions involved in the settlement of the domestic violence in Estonia, their activity and their legal bases and overall description for the activities of the domestic violence cases dealing. At the beginning of chapter described also the importance of developing cooperation between the various institutions and steps taken so far in this regard in Estonia.

The fifth chapter contains a thesis topic in the context of the survey done, its analysis and conclusions. Survey is attached.

One possible opportunity for the prevention of domestic violence must be considered increasing gender equality. In equal relationship assumptions for exposure domestic violence are much smaller than in patriarchal relationships.

For the next possible opportunity for the prevention of domestic violence is the increasing the awareness of society and in this way constant and determined modification of attitudes (also including encouraging people to identify and interfere). Preventive measures should be aimed at all segments of society but especially among young people, to bring the next generation with zero tolerance attitude toward domestic violence. Carried out survey confirmed that there is not been given enough information about domestic violence nature and where to turn to in case of its occurrence.

Another possible opportunity to prevent domestic violence is throw constant cooperation between authorities, who are faced with domestic violence. Cooperation is expected to be constant, skillful and well-coordinated with ongoing development. The victim should be confident, that he/she will not be leaved without necessary help and should dare to turn to somebody/somewhere with his/her concern- here is the cooperation between authorities crucial.

In author's opinion, there would be very effective way to restore for preventing domestic violence system of pediatricians and home nursing care, that provides for children periodic monitoring since their birth and also support for problematic families.

To break the continuity of domestic violence in Estonia much more should be taken care about children, who are victims of domestic violence or have been seeing it. For them must be ensured quick, good and sufficient psychological counseling, which is currently unfortunately is not provided in adequate level and amount due lack of funds.

One possibility to prevent domestic violence is to offer more support programs also to the perpetrators.

In conclusion, the author finds that the society must reach an understanding that domestic violence is not just an internal family matter; it is an acute social problem that requires immediate intervention.

There is possible to conclude from survey, that domestic violence continues to be a worrying problem in Estonian society, it is a serious crime, which presence in society is necessary to

consistently reduce with various measures. Key factor in here is prolonging, continuous and effective prevention work.

Kasutatud kirjandus

1. P. A. Ali, P.B. Naylor. Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation - Aggression and Violent Behavior, 18, (2013).
- <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S1359178913000633>.
13.04.2017.
2. A.-A. Allaste, V. Võõbus. Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Tallinn 2008, lk 5. - https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/allaste_vagivald_lahisuhtes_biin_retsensioon_1_.pdf.19.04.2017.
3. K. M. Bell, A.E. Naugle. Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. Clinical Psychology Review, 28, (2008). - <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S0272735808000688>
13.04.2017.
4. Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Chart of signatures and ratifications. 2017. - <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.
15.04.2017.
5. D. Dutton. Rethinking Domestic Violence. Canada: UBS Press 2006. - http://books.google.ee/books?id=SSJC_usBJ5kC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Donald+G.+Dutton,+Rethinking+Domestic+Violence.&source=bl&ots=achxzd3Iys&sig=YjMGc9Hmb14GxgkxweJ2uNuBQQ&hl=et&sa=X&ei=ITdvT7KBIZHY4QTKy4m_Ag&ved=0CDEQ6AEwAg#v=onepage&q=Donald%20G.%20Dutton%2C%20Rethinking%20Domestic%20Violence.&f=false . 13.04.2017.
6. Eelmisel aastal koges suhtelist vaesust iga viies Eesti elanik. Pressiteade. Statistikaameti koduleht. - <http://www.stat.ee/pressiteade-2016-140>. 26.04.2017.

7. MTÜ Eesti Varjupaikade Liit. Eesti inimeste kokkupuude vägivallaohvritega ning teadlikkus naiste tugikeskustest ja tugitelefonist 1492. Uuring. - http://naisteliin.ee/files/147_Teadlikkus_naiste_tugikeskustest_ja_abitelefonist_%202016.pdf. 20.04.2017.
8. Eesti Naiste Varjupaikade Liidu koduleht. - <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=115> 25.04.2017.
9. Eesti Naiste Varjupaikade Liit. - <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=137>. 15.04.2017.
10. Isikuandmed sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusektoris. Andmekaitse inspeksioon. Juhis. <http://www.aki.ee/et/juhised>. 26.04.2017.
11. Justiitsminister allkirjastas Istanbuli konventsiooni. Justiitsministeerium.- <http://www.just.ee/et/uudised/justiitsminister-allkirjastas-istanbuli-konventsiooni>. 15.04.2017.
12. Karistusseadustiku ja välismaalaste muutmise seaduse eelnõu 385 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20välismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus>. 22.04.2017.
13. H. Kase. Lähisuhtevägivald. Tallinn 2004.
14. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. 2016. täitmise ettekande lisa. Justiitsministeerium. - http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_arengusuundade_taitmine_2016_lisa.pdf. –15.04.2017.
15. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Justiitsministeerium. - http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf, 15.04.2017.
16. Kriminaalpoliitika. Istanbuli konventsiooni lühikokkuvõte. 2014. Justiitsministeerium.- <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/istanbuli-konventsiooni-luhikokkuvote-brosuur> 15.04.2017.

17. Kriminaalpoliitika. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna vörgukodu.- <http://www.kriminaalpoliitika.ee/> 23.04.2017.
18. I. Kuus. (toim). Perevägivalla all kannatajate aitamist pärsib rahapuudus. ERR. 05.03.2017.
- <http://www.err.ee/583452/perevagivalla-all-kannatajate-aitamist-parsib-rahapuudus>. 26.04.2017.
19. M. Laanpere. „Lähisuhtevägivald ja tervis“. Õppematerjal. 2012. - https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/24125/lsv_teooriad.html . 24.04.2017.
20. D. Lamp. (toim). Möödunud aasta kurb statistika: 82 protsenti langes vägivallaohvriks koduseinte vahel. Postimees 22.02.2017. – <http://naine24.postimees.ee/4023213/moodunud-aasta-kurb-statistika-82-protsenti-langes-vagivallaohvriks-koduseinte-vahel> . 06.04.2017.
21. Lasteabi telefoni teenus. Lasteabi koduleht. - <http://www.lasteabi.ee/> 25.04.2017.
22. Lastemaja teenus. Sotsiaalkindlustusamet. - <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lastemaja> .26.04.2017.
23. M. Linno, K. Soo, J. Strömpl. Juhendmaterjal perevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks. Tallinn 2011. – <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/juhendmaterjal-perevagivalla-vahendamiseks-ja-ennetamiseks-2011> .19.04.2017 .
24. J. Lawson. Sociological Theories of Intimate Partner Violence, Journal of Human Behavior in the Social Environment, 22:5, (2012). – <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1080/10911359.2011.598748?needAccess=true> 13.04.2017.
25. Lähisuhtevägivalla teabeleht. Politsei- ja Piirivalveamet.- <https://www.politsei.ee/dotAsset/369432.pdf> . 06.04.2017.

26. MARAC juhtumkorralduse mudel. Sotsiaalministeerium.-
<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende>

27. K. Maxwell, J.L. Callahan, C.J. Ruggero and B. Janis. „Breaking the Cycle: Association of Attending Therapy Following Childhood Abuse and Subsequent Perpetration of Violence“, Journal of Family Violence, (2016),–
<http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=7272eb73-f7f7-401d-9082-7fcfb3af3172%40sessionmgr120&vid=22&hid=114> 13.04.2017.

28. J. K. McIntyre and C. Spatz Widom. „Childhood Victimization and Crime Victimization”– Journal of Interpersonal Violence, 26, (2011). -
<http://journals.sagepub.com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1177/0886260510365868> .
 13.04.2017.

29. K. McMahon, N. Hoertel, M.M. Wall, M. Okuda, F. Limosin & C. Blanco. Childhood maltreatment and risk of intimate partner violence: A national study. Journal of Psychiatric Research, 69, 2015. -
<http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ut.ee/science/article/pii/S0022395615002307>
 13.04.2017.

30. Naiste tugiskused. Sotsiaalministeerium. -
<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/naiste-tugiskused#Naiste%20tugiskuste%20kontaktandmed>. 15.04.2017.

31. Naiste tugiskuste statistika kuni 2017. Eesti Naiste Varjupaikade Liit -
<http://www.naisteliin.ee/index.php?id=114>. 15.04.2017.

32. Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames rahastatud programmi „Kodune ja sooline vägivald“ raames toetatud projekt Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi kaudu „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhte vägivalla tõkestamiseks Eestis“. Sotsiaalministeerium. -
<http://www.sm.ee/et/soopohise-vagivalla-vahendamine-eesti-avatud-uhiskonna-instituut> .
 19.04.2017.

33. Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames rahastatud projektid. Sotsiaalministeeriumi koduleht. - <http://www.sm.ee/et/programmist-rahastatud-projektid>. 22.04.2017.
34. Norra finantsmehhanismi 2009-2014 raames toetatud projektid. Sotsiaalministeeriumi koduleht. - <http://www.sm.ee/et/toetatud-projektid-2> . 22.04.2017.
35. Norra finantsmehhanismid. Välisministeeriumi koduleht. - <http://www.vm.ee/et/riigid/norra?display=relations> . 22.04.2017.
36. Ohvriabi ja lepitusteenus. Sotsiaalkindlustusamet.- <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-ja-lepitusteenus> . 15.04.2017
37. Ohvriabitöötajate kontaktid. Sotsiaalministeerium.- <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-tootajate-kontaktandmed> . 15.04.2017.
38. Perevägivalda hind Eestis. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. 2016. - http://media.voog.com/0000/0035/2397/files/7_V%C3%A4givalda%20hind%20%20L%C3%B5ppraport.pdf . 19.04.2017.
39. I. Pettai, H. Kase. Lühikokkuvõte Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekti „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalda tõkestamiseks Eestis” raames läbi viidud uuringust: Lähisuhtevägivald Eestis tervishoiutöötaja pilgu läbi. Tallinn 2014. - https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalda_vahendamise_programm/tulemused_meedikute_kusitus.pdf ,14.04.2017
40. I. Pettai, S. Kaugia, R. Narits. Perevägivald nõuab jõulisemat juriidilist sekkumist. – Riigikogu Toimetised 31/2015. – <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Iris-Pettai-Silvia-Kaugia-Raul-Narits-Perev%C3%A4givald-n%C3%B5uab-j%C3%B5ulisemat-juriidilist-sekkumist-.pdf>. 15.04.2017.
41. Põhja Ringkonnaprokuratuuri kontaktid. - <http://www.prokuratuur.ee/et/kontaktid/pohja-ringkonnaprokuratuur> . 15.04.2017.

42. Riskis olevate perede, sealhulgas lähisuhtevägivalla all kannatavate perede väljaselgitamine ning nende probleemide lahendamine võrgustikutöö meetodil. Projekt.Sotsiaalkindlustusameti koduleht. - <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/lahisuhtevagivalla-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende> . 23.04.2017.
43. Seksuaalhälbe nõuandetelefon. Eesti Abikeskused koduleht.- <http://www.abikeskused.ee/nouandetelefon-stopp> . 25.04.2017.
44. Seksuaalkurjategijate ravi ja rehabilitatsioon. Seminar. Justiitsministeeriumi kodulehekül. - http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/sekskurjategijate_seminar_est_16.05.2016.pdf
45. Seksuaalvähivalla ohvrite abistamiseks laiapõhjalise koostöövõrgustiku loomine ja võimestamine. Projekt. Eesti Seksuaaltervise Liit - <https://www.estl.ee/projektid/lõppenud-projektid/?m=459>. 26.04.2017.
46. Seksuaalvähivallast tingitud vaimse tervise probleemide ja krooniliste haiguste ennetamine ohvritele osutatavate teenuste kaudu. Seksuaalvähivalla ohvrite abi- ja nõustamissüsteemi juurutamine tervishoiusüsteemis. Eesti Seksuaaltervise Liit. Projekt.- <https://www.estl.ee/projektid/töös-olevad-projektid/6/?m=459> . 26.04.2017
47. K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part. Seksuaalvähivalla levimus ja hoiakud Eestis: uuringute ülevaade. - <http://www.estl.ee/admin/upload/Dokumendid/SV%20levimus%20ja%20hoiakud%20Eestis.pdf> .19.04.2017.
48. Soolise perevähivalla ohvritele paremate abiteenuste pakkumine, asutuste vahelise koostöö tugevdamine ja ohvrite ning avalikkuse teadlikkuse tõstmine. Projekt. Eesti Naiste Varjupaikade Liidu koduleht.- <http://www.naisteliin.ee/index.php?id=137>
49. Soolise võrdõiguslikkuse ning töö- ja pereelu tasakaal. Programm. Rahandusministeeriumi koduleht. - <http://www.eeagrants.fin.ee/et/sooline-v%C3%B5rd%C3%B5iguslikkus-ning-t%C3%B6%C3%B6-ja-pereelu-tasakaal> . 22.04.2017.

50. Soolise vägivalda ennetamine ja vältimine. Programm. Rahandusministeeriumi koduleht.-
<http://www.eeagrants.fin.ee/et/kodune-ja-sooline-v%C3%A4givald>. 22.04.2017.
51. Soolised prillid – märkame lähisuhtevägivalda. Projekt. Sotsiaalministeerium.-
<http://www.sm.ee/et/parnu-naiste-varjupaik> . 19.04.2017.
52. Soopõhise vägivalda ohvritele paremate abiteenuste pakkumine, asutuste vahelise koostöö tugevdamine ja avalikkuse teadlikkuse tõstmine. Projekt. Sotsiaalministeerium.-
<http://www.sm.ee/et/soopohise-vagivalda-vahendamine-eesti-naiste-varjupaikade-liit>
 15.04.2017.
53. J. Sootak, P. Pikamäe. (koost.) Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiend. ja ümbert. vlj. Tallinn: Juura 2015.
54. Projekt MARAC võrgustikukoostöö mudelist. Sotsiaalkindlustusameti koduleht.-
<http://vana.sotsiaalkindlustusamet.ee/lahisuhtevagivalda-all-kannatavate-noorte-ja-perede-kindlakstegemine-ning-nende-probleemide-lahendamine-vorgustikutoo-meetodil/>.
 23.04.2017.
55. Sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid õigusrikkujatele. Justiitsministeerium. Vanglateenistus. – <http://www.vangla.ee/et/taasuhiskonnastamine/sotsiaalse-rehabilitatsiooni-programmid-oigusrikkujatele> .23.04.2017.
56. TNS EMOR. Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalda ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. Uuring. -
http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_elanikkonna_teadlikkuse_uuring_soopohise_vagivalda_ja_inimkaubanduse_valdkonnas_2016.pdf . 19.04.2017.
57. Turu-uuringute AS. Avaliku arvamuse uuring 2016.-
<https://www.politsei.ee/dotAsset/698490.pdf> . 19.04.2017.
58. Turu-uuringute AS. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2016.-
<http://www.sm.ee/sites/default/files/content->

- [editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise_vordoigu_slikkuse_monitooringu_raport_2016.pdf](#). 19.04.2017.
59. United Nations General Assembly. Convention on the Rights of the Child. 20. november 1989. - <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> .19.04.2017.
60. Vabariigi President Kersti Kaljulaid Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva aktusel 24.04.2017 Estonia kontserdisaalis. Vabariigi Presidendi kodulehekül. - <https://www.president.ee/et/ametitegevus/koned/13080-2017-02-24-15-30-19/index.html>. 17.04.2017.
61. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2016-2019. - <https://valitsus.ee/et/valitsuse-tegevusprogramm> .16.04.2017.
62. P. Varul, I. Kull, V. Kõve ja M. Käerdi. (koost). Võlaõigusseadus III kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2009.
63. Vihjeliin. Targalt internetis koduleht.- <http://vihjeliin.targaltinternetis.ee/>
64. World Health Organization. Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence. 2003. – <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42788/1/924154628X.pdf> 19.04.2017.
65. Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2018. Tallinn 2015.- https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf 22.04.2017.
66. Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhte vägivalla tõkestamiseks Eestis Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi koduleht. Projekt. - <http://www.eau.ee/tegevusval/pere-ja-lahisuhtevagivald/norra-toetus> . 23.04.2017.
67. Ülevaade ennetustööst. Politsei- ja Piirivalveameti koduleht.– <https://www.politsei.ee/et/ennetus/ennetusprojektid/> 15.04.2017.

Kasutatud normatiivmaterjalid

68. Council of Europe. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention.. Istanbul, 11V.2011. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e> 19.04.2017 .
69. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
70. Gümnaasiumi riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus. 06.01.2011 nr 2. RT I 14.01.2011, 2 - RT I, 29.08.2014, 21.
71. Karistusseadustik. - RT I, 31.12.2016, 14.
72. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus 29.05.2008 nr 87. - RT I 2008, 23,152.
73. Korrakaitseadus. - RT I, 02.12.2016, 6.
74. Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 31.12.2016, 46.
75. Kõrgharidusstandard. Vabariigi Valitsuse määrus 18.12.2008 nr 178. RT I 2008, 57, 322 - RT I, 23.08.2016, 6.
76. Lastekaitseadus. - RT I, 21.12.2016, 24.
77. Ohvriabi seadus. - RT I, 04.11.2016, 5.
78. Perekonnaseadus. - RT I, 21.12.2016, 12.
79. Politsei ja piirivalve seadus. - RT I, 15.12.2016, 7.
80. Prokuratuuriseadus. - RT I, 17.12.2015, 62.
81. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. - RT I, 16.06.2016, 8.

82. Põhikooli riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse määrus. 06.01.2011 nr 1. RT I 14.01.2011,1 - RT I, 29.08.2014, 20.
83. Ravikindlustusseadus. - RT I, 02.07.2013, 23.
84. Soolise võrdõiguslikkuse seadus. - RT I, 07.07.2015, 11.
85. Sotsiaalhoolekande seadus. - RT I, 21.12.2016, 21.
86. Tervishoiuteenuse korraldamise seadus. - RT I, 21.02.2017, 5.
87. Võlaõigusseadus. - RT I, 31.12.2016, 7.

Kasutatud kohtulahendid

88. RKKKo 3-1-1-28-07.
89. RKKKo 3-1-1-50-13.
90. RKKKo 3-1-1-59-11

Kasutatud muu materjal

91. K. Kukk. PPA arendusosakonna ennetuse ja süüteomenetluse büroo juhtivspetsialisti kiri (kiri autori valduses).

LISAD

Lisa 1. Küsimustik ja uuringu koondtulemused

Hea vastaja!

Olen Tartu Ülikooli õigusteaduskonna magistrant ning kirjutamas oma tööd teemal „Lähisuhtevägivalla ennetamise ja takistamise võimalustest Eestis“.

Lähisuhtevägivald on viimastel aastatel olnud Eestis aktuaalseks teemaks. Paraku räägitakse sellest tihtipeale alles siis, kui vägivallaakt on juba toimunud ning tagajärjed käes. Minu magistritöö eesmärk on aga uurida erinevaid võimalusi, millised oleksid parimad meetmed lähisuhtevägivalla ennetamiseks Eestis. Küsitluse eesmärk on teada saada, milline on üldine suhtumine lähisuhtevägivalda, kuidas käitutakse sellega kokkupuutel ning milline on arvamus ennetustöö vajalikkuse kohta.

Selleks, et täita magistritöö eesmärgid on mulle väga oluline just Teie abi!

Küsitlus on konfidentsiaalne ning ei kogu personaalseid andmeid. Küsitlusega saadud vastuseid kasutatakse magistritöö raames vaid üldistaval kujul ning tulemusi ei seostata Teie isikuga.

Valikvastustega küsimuste puhul valige palun pakutud variantidest Teile sobivaim ning märkige see. Osade küsimuste juures on võimalik märkida ka täiendav arvamus. Küsitlusele vastamine võtab aega ligikaudu 5-15 minutit.

Palun Teil vastata nädala jooksul.

Küsimuste või kommentaaride tekkimisel palun Teil minuga ühendust võtta e-posti teel gina.alver@gmail.com

Teid ette tänades,

G. Alver

1. Teie sugu: (Küsimusele vastuseid : 71)

a. Naine	58	81,69 %
b. Mees	13	18,31 %

2. Vanus: (Küsimusele vastuseid : 71)

16-19	1	1,41 %
20-25	8	11,27 %
26-30	10	14,08 %
31-40	13	18,31 %
41-45	14	19,72 %
46-50	11	15,49 %
51-55	4	5,63 %
56-60	5	7,04 %
61-65	5	7,04 %

3. Haridus:

(Küsimusele vastuseid : 70, jäeti vastamata 1)

a. Põhiharidus		
b. Keskharidus	11	15,71 %
c. Kesk-eriharidus	22	31,43 %
d. Kõrgharidus	35	50 %

e. muu:_____ 2 2,86 %

4. Kas lähisuhtevägivald on Teie arvates eelkõige...

(Küsimusele vastuseid : 67, jäeti vastamata:4)

- a. ...füüsiline vägivald? 29 43,28 %
b. ...vaimne vägivald? 37 55,22 %
c. ...seksuaalne vägivald?
d. ...majanduslik vägivald? 1 1,49 %

5. Kas nõustute väitega, et lähisuhtevägivald on....

Väide	Nõustun täiesti	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
a. ...pere siseasi? (Küsimusele vastuseid : 66 Jäeti vastamata : 5)	7 % (5)	14 % (9)	32 % (21)	47 % (31)
b. ...ühiskondlik probleem? (Küsimusele vastuseid : 69 Jäeti vastamata : 2)	49 % (34)	41 % (28)	10 % (7)	0 % (0)
c. ...kuritegu? (Küsimusele vastuseid : 71)	80 % (56)	16 % (11)	3 % (3)	1 % (1)
d. ...normaalne pingete maandamise meetod? (Küsimusele vastuseid : 67 Jäeti vastamata : 4)	4 % (3)	0 % (0)	4 % (3)	92 % (61)

6. Kes satuvad Teie arvates sagedamini lähisuhtevägivalla ohvriteks?

(Küsimusele vastuseid : 71)

- a. Naised 55 77,46 %
b. Mehed 2 2,82 %
c. Lapsed 5 7,04 %
d. Muu (täpsusta)_____ 9 12,68 %

7. Kuidas suhtub Teie arvates Eesti ühiskond lähisuhtevägivalla ohvritesse?

(Küsimusele vastuseid : 71)

- a. Mõistvalt 7 9,86 %
b. Haletsevalt 11 15,49 %
c. Hukkamõistvalt 7 9,86 %
d. Ükskõikselt 30 42,25 %
e. Süüdistavalt (ise on süüdi) 16 22,54 %

8. Kuidas suhtub Teie arvates Eesti ühiskond vägivallatsejasse?

(Küsimusele vastuseid : 71)

- a. Õigustavalt 12 16,9 %
b. Mõistvalt 6 8,45 %
c. Hukkamõistvalt 22 30,99 %
d. Ükskõikselt 27 38,03 %
e. Muul viisil (kuidas?)_____ 4 5,63 %

9. Mis viib inimesed Teie arvates kõige sagedamini lähisuhtevägivallani?

Probleem	Eelkõige see	Ka see	See pigem mitte	Mitte see
a. Alkoholism (Küsimusele vastuseid : 68 Jäeti vastamata : 3)	57 % (39)	37 % (25)	6 % (4)	0 % (0)
b. Ebakindlus suhetes (Küsimusele vastuseid : 68 Jäeti vastamata : 3)	24 % (16)	60 % (41)	13 % (9)	3 % (2)
c. Raske majanduslik olukord (Küsimusele vastuseid : 69 Jäeti vastamata : 2)	12 % (8)	62 % (43)	26 % (18)	0 % (0)
d. Ebapiisav konflikti lahendamise oskus (Küsimusele vastuseid : 68 Jäeti vastamata : 3)	41 % (28)	56 % (38)	3 % (2)	0 % (0)
e. Võimu-/kontrollivajadus (Küsimusele vastuseid : 69 Jäeti vastamata : 2)	61 % (42)	38 % (26)	1 % (1)	0 % (0)

10. Kas Teie arvates on inimestele antud piisavalt infot selle kohta, mida lugeda lähisuhtevägivallaks ning kuidas selle esinemise korral käituda (so kuhu pöörduda)?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	4	5,71 %
b. Pigem jah	20	28,57 %
c. Pigem ei	38	54,29 %
d. Ei	8	11,43 %

11. Kas olete ise langenud lähisuhtevägivalla ohvriks?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	32	45,71 %
b. Ei	38	54,29 %

12. Kas olete märganud viimase aasta jooksul oma tuttavate/kaaslaste hulgas arvatavaid lähisuhtevägivallaga seotud tunnuseid/ vigastusi?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	23	32,86 %
b. Ei	47	67,14 %

13. Kui olete märganud, siis kas oled huvi tundnud ohvri seisukorrast/ meeleseisundist?

(Küsimusele vastuseid : 53 Jäeti vastamata : 18)

a. Jah	39	73,58 %
b. Ei	14	26,42 %

14. Kas olete ise arvataval ohvril soovitanud pöörduda abi saamiseks ametnike poole?

(Küsimusele vastuseid : 59 Jäeti vastamata : 12)

a. Jah	29	49,15 %
b. Ei	30	50,85 %

15. Kui vastasid eelmisele küsimusele jaatavalt, siis kelle poole?

(Küsimusele vastuseid : 33 Jäeti vastamata : 38)

a. Politsei	15	45,45 %
b. Naiste tugikeskus	7	21,21 %
c. Meditsiinitöötaja	1	3,03 %
d. Sotsiaaltöötaja	4	12,12 %
e. Lastekaitse	1	3,03 %
f. Muu_____	5	15,15 %

16. Kas lähisuhtevägivald on Teie hinnangul kuritegu?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	67	95,71 %
b. Ei	3	4,29 %

17. Kui vastasite eelmisele küsimusele jaatavalt (st. et on kuritegu), siis kui raske kuritegu see Teie hinnangul on?

(Küsimusele vastuseid : 67 Jäeti vastamata : 4)

a. Väga raske	17	25,37 %
b. Raske	44	65,67 %
c. Mitte eriti raske	6	8,96 %
d. See on kerge üleastumine		

18. Kas Teie arvates vajaks Eesti lähisuhtevägivalla vähendamiseks eraldi seadust?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah, selleks oleks juba aeg	46	65,71 %
b. Pigem mitte, sest piisab seadusemuudatustest	14	20 %
c. Ei, eraldi seaduseks puudub vajadus	6	8,57 %
d. Ei oska öelda	4	5,71 %

19. Kas lähisuhtevägivalla korral peaks Teie hinnangul edasiste kokkupõrgete vältimise eesmärgil lahkuma kodust ohver või vägivallatseja?

(Küsimusele vastuseid : 68 Jäeti vastamata : 3)

a. Kindlasti ohver	11	16,18 %
b. Kindlasti vägivallatseja	47	69,12 %
c. Ei oska öelda	10	14,71 %

20. Kas Teie arvates on võimalik lähisuhtevägivalla alast ennetustööd teha?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	53	75,71 %
b. Ei	6	8,57 %
c. Ei oska öelda	11	15,71 %

21. Kas Teie arvates on vajalik lähisuhtevägivalla alast ennetustööd teha?

(Küsimusele vastuseid : 69 Jäeti vastamata : 2)

a. Jah	64	92,75 %
b. Ei	2	2,9 %
c. Ei oska öelda	3	4,35 %

22. Kas Teie arvates on meil lähisuhtevägivalla alast ennetustööd tehtud piisavas ulatuses?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah	4	5,71 %
b. Ei	53	75,71 %
c. Ei oska öelda	13	18,57 %

23. Mida tuleks Teie arvates teha, et vähendada ja ennetada ühiskonnas eksisteerivat lähisuhtevägivalda?

Meede	Kindlasti	Pigem jah	Pigem ei	Seda mitte
a. Teavitada inimesi rohkem lähisuhtevägivalla ohvritele mõeldud teenustest (Küsimusele vastuseid : 69 Jäeti vastamata : 2)	81 % (56)	19 % (13)	0 % (0)	0 % (0)
b. Teavitada inimesi lähisuhtevägivalla, kui raske kuriteo mõjudest nii ohvrile kui ka ühiskonnale (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	76 % (53)	18 % (13)	6 % (4)	0 % (0)
c. Julgustama inimesi rohkem märkama enda ümber toimuvat ning sellele reageerima (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	80 % (56)	17 % (12)	3 % (2)	0 % (0)
d. Vägivallatsejate rangem karistamine (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	59 % (41)	38 % (27)	3 % (2)	0 % (0)
e. Kompetentsete spetsialistide väljaõpe (Küsimusele vastuseid : 68 Jäeti vastamata : 3)	63 % (43)	32 % (22)	5 % (3)	0 % (0)
f. Vägivallatsejate psühholoogilise nõustamise tõhustamine (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	68 % (47)	27 % (19)	4 % (3)	1 % (1)
g. Teadlikkuse tõstmine noorte seas (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	80 % (56)	19 % (13)	0 % (0)	1 % (1)

24. Mis ajast alates (ja kas üldse) oleks Teie arvates otstarbekas (vajalik) perevägivalla teavitustööd läbi viia?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Alates lasteaiast	26	37,14 %
b. Alates algkoolist	18	28,71 %
c. Alates põhikoolist	25	35,71 %
d. Muu _____		
e. Ei olegi vaja eraldi teavitustööd teha	1	1,43 %

25. Kes Teie arvates peaks tegelema lähisuhtevägivalla ennetustööga? (valige igal real Teile sobivaim variant)

Institutsioon	See eelkõige	Ka see	See pigem mitte	Mitte see
a. Vanemad kodudes (Küsimusele vastuseid : 71)	75 % (53)	24 % (17)	0 % (0)	1 % (1)
b. Lasteaia õpetajad (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	30 % (21)	44 % (31)	17 % (12)	9 % (6)
c. Kool (Küsimusele vastuseid : 71)	41 % (29)	55 % (39)	3 % (2)	1 % (1)
d. Massimeediakanalid (Küsimusele vastuseid : 71)	46 % (33)	46 % (33)	5 % (3)	3 % (2)
e. Politsei (Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)	50 % (35)	40 % (28)	9 % (6)	1 % (1)

26. Kas Teie arvates oleks vajalik lähisuhtevägivalla ennetamiseks taastada lastearstide ja koduõenduse süsteem, mis tagaks lastele juba sünnist alates perioodilise järelevalve ja probleemsetele peredele ka toe?

(Küsimusele vastuseid : 70 Jäeti vastamata : 1)

a. Jah, kindlasti	55	78,57 %
b. Ei, see ei aitaks kaasa	6	8,57 %
c. Ei oska öelda	9	12,86 %

27. Kas on vaja riiklikult/ kogukondlikult läbi viia ennetuskampaaniat lähisuhtevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks?

(Küsimusele vastuseid : 71)

a. Jah, kindlasti	56	78,87 %
b. Ei, see ei aitaks kaasa	6	8,45 %
c. Ei oska öelda	9	12,68 %

28. Kui soovite veel midagi lisada, siis tehke seda palun siin!

(Küsimusele vastuseid : 9 Jäeti vastamata : 62)

- Omavalitsustasandil koostöös kogukonna, naabrivalve, sotsiaalosakonna ja politseiga leppida kokku nii teavitus kui ka märkamis ja teavitusmudelid. Kui esmaste nn eksimuste ajal sekkuda, siis on võimalik ennetada hilisemaid raskema tagajärjega juhtumeid. Samuti tunnustada inimest, kes on oma murest jagu saanud. Vägivald ei ole

tingitud ei alkoholist ega ka töökaotusest, vaid ikkagi vägivallatseja sisemisest endaga hakkamasaamisest. Samuti ka arengu kõrvalnähtudest varajases nooruses. Arvan, et neid valesid käitumisi on võimalik ennetada või vähendada kui suudaksime probleemi puhul varem ja pigem tulemuslikumalt sekkuda. 11/04/2017 06:45 PM

- Vägivald õpetab vägivalda. Koolidesse on vaja sisse viia eraldi õppeaine, mis õpetaks tulevase perekonna põhialuseid, perekonna tervist ja toimetulekut ette tulevate probleemidega. 11/04/2017 07:41 PM
- Väga palju on rõhku füüsilisel ja nähtaval vägivallal. Tihti on väga hull ka vaimne terroriseerimine, mis kaasneb füüsilise vägivallaga või võib ilmned ka täiesti iseseisvalt ja seda on palju raskem märgata. Ka seda peab kuidagi ennetama - eelkõige konflikti lahendamise oskuste tõhustamise kaudu. Ja märgata, märgata ja sekkuda! 12/04/2017 04:52 PM
- Alati ei aita ka ennetamine ja tõkestamine, kuna paljud ohvrid on juba sellisesse vaimsesse seisundisse viidud, et nad enam ei usugi, et normaalne eluviis on võimalik ning tihtipeale süüdistatakse iseennast, et nad olid ise süüdi ja "selle ära teeninud" - eelkõige siis naisterahvad kes on aastaid vägivalla ohvrid olnud (nii vaimse kui ka füüsilise). Pigem tuleks - ma küll ei kujuta täpselt ette kuidas - mõelda välja väga hea süsteem, et ennetada laste vastu vägivallatsemist, sest vägivald sünnitab vägivalda ja need lapsed kasvavadki üles teadmise, et nii on okei ja ma ei ütle, et 100% aga kindlasti on võimalus, et nad hakkavad ka tulevikus ise vägivalda kasutama. Oleks hea kui lapsed üldse ei puutuks kokku vägivallaga, ei ise ega ka kellegi teise vastu suunatud. 13/04/2017 03:34 PM
- Väga oluline teema praeguses ühiskonnas, kus pereväärtused on kahanemas 13/04/2017 04:16 PM
- Tihti inimesed ei adu, et mis asi üldse lähisuhtevägivald ning ei tunne seda ära isegi siis, kui nad selle all aastaid kannatavad, sest nad ei teagi, et see või too ongi vägivald. Kahjuks peetakse tihti ka lähisuhtevägivallaks ainult füüsilist vägivalda. 13/04/2017 09:20 PM
- Luua toimiv turvakeskuste võrgustik, et kõik sihtrühmad saaksid üle-eestiliselt ühtlaselt kvaliteetset teenust. 13/04/2017 10:46 PM
- Politsei peaks tõsisemalt suhtuma koduvägivalla väljakutsetele, mitte reageerima alles 3 tunni pärast kui võib juba olla põhjustatud pöördumatu kahjustus ja kui vägivallatseja ajutiselt põgeneb politseid nähes ei tohiks politsei lihtsalt käsi laiutada ja vastata, et ega nemad püüdma ei pea minema. eriti kui ohus võivad olla ka lapsed ja ema on terrori tagajärjel šokis 15/04/2017 05:56 PM
- Kindlasti peaks politseile tegema väga põhjaliku koolituse lähisuhtevägivallast, tihti ju kutsutakse appi korrakaitsja või pöördutakse abi saamiseks politseisse. Sealt vaatab aga vastu asjatundmatus ?! 15/04/2017 09:00 PM

AITÄH!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gina Alver,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise võimalused Eestis,

mille juhendaja on Silvia Kaugia,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.05.2017